

รายงานการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา

แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

DEVELOPMENT OF MODEL OF BUDDHISM-BASED PARTICIPATORY

ANTI-CORRUPTION MOVEMENT FOR BUDDHIST MONKS UNDER

SANGHA ADMINISTRATION REGION 8

พระสุทธิวิชิรเมธี

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง

พลภัทร อภัยโส

กรรณิกา ไวโสภา

เตชทัต ปักสังขานนท์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 2) พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 และ 3) ประเมินความเป็นไปได้ทางทฤษฎีของรูปแบบ เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยการประสานวิธีวิจัย (Mixed method research: MMR) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อร่างรูปแบบและประเมินความเป็นไปได้ทางทฤษฎีของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบรรยายและพรรณนาวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตโดยการส่งเสริมให้เป็นคนมีศีล ไม่ลักขโมย (อทินนาทานา เวรมณี) ส่งเสริมให้เป็นคนซื่อตรง (อาชชวะ) ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพสุจริต (สัมมาอาชีวะ) ส่งเสริมให้มีความพอเพียง (สันตฺถุญฺ) ส่งเสริมให้รู้จักละอายใจที่จะทำชั่วและกลัวความชั่ว (หิริโอตตปปะ) ส่งเสริมให้ไม่ละโมภอยากได้ของของคนอื่น (สุจริตธรรม) ส่งเสริมไม่ให้ทำชั่ว (ทุจริตธรรม) ส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข (ฆราวาสธรรม) และส่งเสริมให้ทำความดีต่อเนื่อง (สัมมัปปธาน) 2) รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีลักษณะเป็นวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) และ 3) ผลผลิต (Output) และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความสอดคล้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: 1. การป้องกันการทุจริต, 2. การมีส่วนร่วม, 3. พระสงฆ์,

ABSTRACT

The objectives of the research were to study the current conditions of participatory anti-corruption movement of Buddhist monks under Sangha Administration Region 8, to develop the participatory anti-corruption movement model of monks under Sangha Administration Region 8, based on Buddhism, and to assess the model implementation. The study was conducted through the research and development (R&D), based upon the qualitative approach. The key informants were twelve administrative monks at the provincial and district levels. The research instrument consisted of the in-depth interview and focus group discussion, used to develop and assess the theoretical feasibility of the model by qualified experts. The data were analyzed by the content analysis and descriptive explanation.

The research revealed that the Buddhist monks under Sangha Administration Region 8 participated to drive the anti-corruption by encouraging to be moral without stealing (Adinnadana Veramani), to be straight and honest (Ajjava), to make a good career (Samma-ajiva), to be moderate (Santutthi), to be shameful and fearful of evil-doing, (Hiri Ottappa), not to be greedy of others' possessing (Sucarita-dhamma), not to do evils (Ducarita-dhamma), to associate happily with others in the society (Gharavasa-dhamma), and to keep on doing good (Sammappadhana). The other finding was the Buddhist participatory anti-corruption movement model of monks under Sangha Administration Region 8, based on the system approach, composing three components: the input, the process, and the output. Another finding disclosed that, according to the assessment by experts, the Buddhist participatory anti-corruption movement model of monks under Sangha Administration Region 8 was found consistent, useful, appropriate and feasible.

Keywords: 1. Development, Anti-Corruption, 3. Monk,

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณสำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม (สกสว.) ที่ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิจัยและทำให้การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ พระครูปลัดจักรพล สิริธโร, ดร. พระมหาพงศ์พรทิตย สุธิโร, ดร. รองศาสตราจารย์ บุญช่วย ศิริเกษ รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชฌพงษ์ ศรีจันทร์

ขอขอบคุณพระวุฒิสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ) เจ้าอาวาสวัดพิศาลรัษฎาวาส อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู พระสิริรัตนเมธี, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดเลย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย วัดโพนชัย อ.ด่านซ้าย จ.เลย พระศรีญาณวงศ์, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย เจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ที่ ๑ อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย พระอุดมคุณาภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู เจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่างอารมณ์ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู พระราชวัชรวิสุทธิ รองเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เจ้าอาวาสวัดศรีนคราราม อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี พระครูธรรมญาณทิพย์รักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าโนนชุมเงิน อ.โพนนาแก้ว จ.สกลนคร พระครูสุทธิธรรมญาณ รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าเทพวิมุตติ อ.บึงกาฬ จ.บึงกาฬ พระรัตนกรวิสุทธิ รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร เจ้าอาวาสวัดทุ่ง อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร พระครูคุณสารโสภณ, ดร. เจ้าคณะอำเภอมืองหนองคาย (ธ) เจ้าอาวาสวัดจันทรมาศคี อ.เมืองหนองคาย จ.หนองคาย พระครูปัญญาสารกิจ เจ้าคณะอำเภอนงหิน (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าขามชุม ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดขามชุม อ.หนองหิน จ.เลย พระครูสุภัทรรธรรมวุฒิ เจ้าคณะอำเภอกุดจับ (ธ) เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิต อ.กุดจับ จ.อุดรธานี และพระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม รองเจ้าคณะอำเภอโซพิสัย วัดสุวรรณาราม อ.โซพิสัย จ.บึงกาฬ ที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์และมุมมองที่หลากหลาย

ขอขอบคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดที่เป็นกำลังใจหลักของผู้วิจัย ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา และคุณครูบาอาจารย์ทั้งหลายด้วยเทอญ

พระสุทิวชิรเมธี, ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

18 กันยายน 2568

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ	9
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต	25
2.3 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต	29
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	37
2.5 บริบทพื้นที่วิจัย	47
2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
2.7 สรุปกรอบแนวความคิด	54
3 วิธีดำเนินการวิจัย	55
3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	55

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 กลุ่มเป้าหมาย	56
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	56
3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	58
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
4.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	59
4.2 การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	79
4.3 การประเมินผลการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	95
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
5.1 สรุปผลการวิจัย	110
5.2 อภิปรายผล	111
5.3 ข้อเสนอแนะ	115
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	123
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	124
ภาคผนวก ข หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ	126
ภาคผนวก ค ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก	132
ภาคผนวก ง ประเด็นการสนทนากลุ่ม	136
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก	139
ภาคผนวก ฉ หนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ	142

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ซ คู่มือรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตฯ	153
ภาคผนวก ซ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน	163
ประวัตินักวิจัย	165

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 สรุปกรอบแนวความคิด	54
4.1 (ร่าง) รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	88

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	48
2.2 จำนวนพระและสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	48
4.1 สภาพปัจจุบันของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การป้องกันการทุจริต	59
4.2 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต ของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	63
4.3 ร่างรูปแบบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	81
4.4 การยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	91
4.5 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความสอดคล้อง	97
4.6 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเหมาะสม	102
4.7 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเป็นไปได้	105
4.8 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเป็นประโยชน์	109

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันนับว่าเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามทุจริตอย่างจริงจังนับตั้งแต่ปี 2542 จากการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มีการบัญญัติบทลงโทษไว้ในหมวด 11 บทกำหนดโทษ (มาตรา 118 – 123) โดยระวางอัตราโทษไว้ครบทั้งโทษปรับ โทษจำคุก และทั้งจำทั้งปรับ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542, 2542, 17 พฤศจิกายน) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 63 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชนและจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้มีความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นผู้กำหนดมาตรการและกลไกที่จำเป็นต่อการดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้มีความรู้ ต่อต้านหรือชี้เบาะแสในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561, 2561) จากเนื้อหาในข้อกฎหมายที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่า ภาครัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในการร่วมมือกันป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 โดยเฉพาะประเด็นการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580), 2561) ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ป.ป.ช. ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรหรือชุดการเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริตขึ้นมาสร้างชุดหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา Anti-Corruption Education (สำนักงานคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2562)

ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 - 2580) ป.ป.ช. ได้จัดทำหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา และได้รับความเห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และภาคเอกชนแปลงเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติ จึงเป็นที่มาของความร่วมมือระหว่าง ป.ป.ช. มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำให้เกิดหนังสือ “หลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)” (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563) และในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 1/2565 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้นำหลักสูตรต้านทุจริตศึกษาเป็นแนวบรรยายถวายความรู้ในการประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและระดับเจ้าอาวาส เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนต่อไป และในการจัดประชุมพระสังฆาธิการในพื้นที่ใด ให้ประสานกับ ป.ป.ช. ในพื้นที่นั้น ๆ ไปร่วมถวายความรู้ด้วย

เลขาธิการมหาเถรสมาคม เสนอว่า ตามที่ ป.ป.ช. ได้มีหนังสือแจ้งมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 15/2564 วันที่ 10 สิงหาคม 2564 มติที่ 489/2564 ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบการจัดทำหนังสือ “หลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education)” และเห็นชอบแนวทางการขับเคลื่อนหลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) ไปใช้ตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งข้อเสนอเพิ่มเติมเห็นควรให้ ป.ป.ช. ผลักดันหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) เป็นหลักสูตรในการสอนในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ตลอดจนเป็นหลักสูตรหลักในการสอบเข้าโรงเรียนเตรียมทหาร ตำรวจ เหล่าทัพต่าง ๆ และการสอบบรรจุเข้ารับราชการ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนหลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันทั่วประเทศ ป.ป.ช. จึงได้ขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินำเสนอมหาเถรสมาคม เพื่อโปรดพิจารณาและมอบพระสังฆาธิการให้การส่งเสริม สนับสนุน และร่วมดำเนินการขับเคลื่อนหลักสูตรคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) ไปใช้อบรมเผยแพร่ต่อพระผู้อยู่ในปกครอง และประชาชนต่อไป ทั้งนี้ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 1/2565 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้นำหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti - Corruption Education) เป็นแนวบรรยายถวายความรู้ในการประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและระดับเจ้าอาวาส เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนต่อไป และในการจัดประชุมพระสังฆาธิการในพื้นที่ใด ให้ประสานกับ ป.ป.ช. ในพื้นที่นั้น ๆ ไปร่วมถวายความรู้ด้วย

จากมติของมหาเถรสมาคมดังกล่าว พระสงฆ์ในประเทศไทยจำเป็นต้องขับเคลื่อนการต่อต้านการทุจริต สำหรับพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ได้แก่ จังหวัด

อุดรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ มีจำนวน 21,460 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2565) ในจำนวนนี้มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นพระป่า และมีพระป่าระดับครูอาจารย์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระป่าสายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ซึ่งเป็นพระป่าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก เมื่อมหาเถรสมาคมและสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติขานรับนโยบายของรัฐบาล โดยร่วมกับ ป.ป.ช. ประยุกต์เอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปใช้กับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education) ซึ่งปรากฏผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตโดยใช้หลักธรรม ได้แก่ อทินนาทาน หลักการไม่ลักขโมย (ที่.ปา. 11/286/247) (กรมการศาสนา, 2525) อาชชวะ หลักความซื่อตรง (ช.ช. 28/240/86) (กรมการศาสนา, 2525) สัมมาอาชีวะ หลักการประกอบอาชีพสุจริต (ที่.ม. 10/299/348) (กรมการศาสนา, 2525) สันตมูญฺญิ หลักความพอเพียง (อง.อ.ม. 23/143/289) (กรมการศาสนา, 2525) ทิริโอดตฺปปะ หลักการละอายชั่วกลัวบาป (อง.ท. 20/255/65) (กรมการศาสนา, 2525) สุจริตธรรม หลักการทำดี (ที่.ปา. 11/228/227) (กรมการศาสนา, 2525) ทุจริตธรรม หลักการทำชั่ว (ที่.ปา. 11/228/227) (กรมการศาสนา, 2525) ฆราวาสธรรม หลักการอยู่ร่วมกันในสังคม (ส.ส. 15/845/316) (กรมการศาสนา, 2525) และสัมมปธาน หลักการทำความดีต่อเนื่อง (อง.จ. 21/69/96) (กรมการศาสนา, 2525)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการป้องกันหรือต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและนำไปสู่การสร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริตต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ในปัจจุบันมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1.3.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1.3.3 เพื่อประเมินผลการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปปฏิบัติ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนี้เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล จำนวน 20 รูป ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง คณะนักวิจัยมีประสบการณ์การทำงานและการวิจัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนองงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่ 6 จังหวัด มีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ ได้แก่ พุทธศาสตร์ การบริหาร สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ การปกครอง และมนุษยศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือเป็นจากดีจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

1.4.2 ด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) พระสงฆ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยเน้นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการป้องกันการทุจริต ได้แก่ หลักหิริโอตตปปะ หลักอาชวะ ในทศพิธราชธรรม หลักสุจริต หลักทุจริต หลักฆราวาสธรรม และหลักปธานหรือสัมมัปปธาน เป็นต้น

1.4.3 ด้านพื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยในครั้งนี้คือเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ครอบคลุม 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ ซึ่งมีพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครอง จำนวน 21,460 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2565)

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การป้องกัน (Protection) หมายถึง การป้องกัน (protection) เป็นกระบวนการหรือการดำเนินการที่มีเป้าหมายในการรักษาสิ่งต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเสียหาย การป้องกันสามารถ

เกี่ยวข้องกับหลายด้านของชีวิตโดยมีบทบาทสำคัญในการรักษาความปลอดภัยและความเป็นมั่นคงของสิ่งต่าง ๆ และมีความสำคัญในทุกด้านของชีวิตเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง ยกตัวอย่างเช่น ความปลอดภัยส่วนบุคคล ความปลอดภัยทางไซเบอร์ ความปลอดภัยในการเงินและการลงทุน การป้องกันโรค การป้องกันภัยพิบัติ และอื่น ๆ

1.5.2 การทุจริต (Corruption) หมายถึง การทุจริต (Corruption) เป็นกระบวนการที่ผู้มีอำนาจหรือตำแหน่งสามารถใช้ความอำนาจความสะดวกส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือการเสียหายให้กับสังคม โดยการกระทำที่ไม่ธรรมดา เป็นการละเมิดความซื่อสัตย์และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความไว้วางใจของประชาชนและการเสื่อมเสียระบบองค์กรหรือระบบการปกครอง การทุจริตสามารถเกิดขึ้นในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตระดับบุคคล การทุจริตในองค์กร การทุจริตในระบบการเมือง หรือการทุจริตระบบสังคม ยกตัวอย่างเช่น การรับสินบน การสูญหายของเอกสาร การใช้อำนาจเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว การช้อนการทุจริต การกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพื่อไปประโยชน์ส่วนตัว

1.5.3 การป้องกันการทุจริต (Anti-corruption) หมายถึง การดำเนินการเพื่อปกป้องทรัพย์สินและเงินทองจากการถูกโกงหรือฉ้อฉล โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตขึ้นตั้งแต่แรก ซึ่งมาตรการเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการสร้างระบบและกฎหมายที่เข้มแข็งเพื่อสกัดกั้นการทุจริตในทุกรูปแบบ รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมโดยรวมมีความปลอดภัยและปราศจากการฉ้อโกง

1.5.4 การป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา (Buddhism-based Participatory Anti-corruption) หมายถึง การป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากพระพุทธศาสนาเน้นคุณค่าและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต การทุจริตอาจทำให้ความเชื่อมั่นของผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาตกลง และอาจส่งผลเสียต่อศาสนาและสังคมได้ ส่วนแนวทางการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา สามารถดำเนินการได้ดังนี้ 1. การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 2. การปฏิบัติธรรม 3. การพึ่งตนเองและความตระหนัก 4. การปฏิเสธความต้องการและความโลภ และ 5. การพัฒนาจิตใจผ่านการสังเคราะห์

1.5.5 หลักพุทธธรรมด้านการป้องกันการทุจริต (Buddhist Principles on Anti-corruption) หมายถึง หลักธรรมที่เกี่ยวข้องหรือส่งเสริมการป้องกันการทุจริต ดังต่อไปนี้

1. อทินนาทานา เวรมณี (Abstention from stealing) หมายถึง การเว้นจากการลักทรัพย์หรือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้ ซึ่งรวมถึงการโกง การฉ้อโกง การเบียดบัง และการกรรโชกทรัพย์ นอกจากนี้ยังหมายถึงการไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ หรือทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจตนา ซึ่งหลักธรรมนี้เป็นหนึ่งในศีล 5 ที่เน้นการประพฤติชอบทางกายเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

2. อาชวะ (Integrity) หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตและความซื่อตรง ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อหน้าที่การงาน เป็นการปฏิบัติตนอย่างตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวงหรือคดโกง ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ มีความเปิดเผยและน่าเชื่อถือ ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและปราศจากความขัดแย้ง

3. สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) หมายถึง การเลี้ยงชีพที่ถูกต้องและชอบธรรม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นการประกอบอาชีพที่ซื่อตรง ไม่มีการโกง หลอกลวง ประจบสอพลอ หรือใช้การบีบบังคับขู่เข็ญ และไม่แสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่ชอบธรรมหรือโดยความเกียจคร้าน นอกจากนี้ ยังเป็นการหลีกเลี่ยงการทำมาค้าขายที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมี 5 ประการหลักที่ควรเว้น ได้แก่ การค้าอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าสัตว์เพื่อการฆ่า การค้าของมีค่าและสารเสพติด และการค้าขายยาพิษ

4. สันตุฎฐิ (Contentment) คือ ความสันโดษ หมายถึง ความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนเองมีหรือได้มาอย่างชอบธรรม โดยไม่ดิ้นรนหรืออยากได้เกินความจำเป็นจนทำให้เกิดความเดือดร้อน เป็นการรู้จักใช้กำลังความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรู้จักพอในสิ่งที่ตนมีเพื่อให้ชีวิตมีความสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือตระหนี่จนเกินไป การปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวัน และไม่ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน

5. หิริโอตตปปะ (Moral shame and moral fear) หมายถึง คุณธรรมที่เป็นเครื่องยับยั้งไม่ให้คนทำความชั่ว หิริ คือความละอายใจที่จะทำสิ่งไม่ดีหรือทุจริต ไม่ว่าจะด้วยการคิด การพูด หรือการกระทำ และ โอตตปปะ คือความเกรงกลัวต่อผลที่จะตามมาจากการทำความชั่วนั้น เช่น การถูกลงโทษ การเสียชื่อเสียง หรือการทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งสองสิ่งนี้ทำงานร่วมกันเพื่อเป็นตัวช่วยสำคัญในการยับยั้งไม่ให้บุคคลตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ผิดต่อศีลธรรมและทุจริตคดโกง.

6. สุจริตรธรรม (Good conduct) หมายถึง ความประพฤติดีงามและชอบธรรม ซึ่งครอบคลุมการกระทำทั้งสามด้าน ได้แก่ กายสุจริต หรือความประพฤติชอบทางกาย เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติผิดในกาม วชิสุจริต หรือความประพฤติชอบทางวาจา เช่น ไม่พูดโกหก ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ และ มโนสุจริต หรือความประพฤติชอบทางใจ เช่น ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดร้าย และมีความเห็นที่ถูกต้อง ทั้งหมดนี้เป็นหลักพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

7. ทุจริตธรรม (Evil conduct หรือ Misconduct) หมายถึง ความประพฤติชั่วหรือการประพฤติไม่ดี ซึ่งแบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ กายทุจริต คือการกระทำชั่วทางกาย เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติผิดในกาม วชิทุจริต คือการกระทำชั่วทางวาจา เช่น การโกหก การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ และ มโนทุจริต คือการกระทำชั่วทางใจ เช่น การคิดอยากได้ของผู้อื่น การคิดร้ายต่อผู้อื่น และการมีความเห็นที่ผิดจากหลักธรรม การกระทำเหล่านี้

ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่ดีและก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นในที่สุด

8. ฆราวาสธรรม (Qualities for householding) หมายถึงหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือผู้ที่ใช้ชีวิตในสังคมทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจและมิตรภาพ ทมะ คือการรู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ และปรับปรุงตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ขันติ คือความอดทนอดกลั้นต่อความหนักหน่วงหรือปัญหาต่าง ๆ และใช้สติปัญญาในการแก้ไขสถานการณ์ และ จาคะ คือความเสียสละ การมีน้ำใจ และการแบ่งปัน โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทั้งหมดนี้เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

9. ปธาน หรือ สัมมัปปธาน (Four Great Efforts) หมายถึง ความเพียรพยายามหรือความเพียรชอบ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ สังวรปธาน คือความเพียรเพื่อป้องกันไม่ให้บาปและสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น ปหานปธาน คือความเพียรเพื่อกำจัดบาปและสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้ว ภวานาปธาน คือความเพียรเพื่อสร้างและพัฒนาสิ่งที่ดีงามที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น และ อนุรักษนาปธาน คือความเพียรเพื่อรักษาสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่และเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

1.5.5 การขับเคลื่อน (Movement) หมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่หรือการเปลี่ยนตำแหน่งของวัตถุหรืออวัยวะในพื้นที่ การขับเคลื่อนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุก ๆ มิติของชีวิตและอยู่ทุกที่รอบตัวเรา ในสังคมมนุษย์ เราใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนตนเองและวัตถุต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การใช้งานพาหนะ เครื่องยนต์ เครื่องบิน เพื่อเปลี่ยนที่อยู่ของเราจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง

1.5.6 การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมและมีบทบาทในกิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายบริบท การมีส่วนร่วมมีความสำคัญมากในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและการสนับสนุนความเป็นเลิศของบุคคลและองค์กร ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเอากระบวนการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุและความต้องการ การวางแผนและดำเนินการ การตัดสินใจ การปฏิบัติการ การประเมินผล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

1.5.7 รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม (The Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement) หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติของพระสงฆ์ตามหลักพุทธธรรมในการป้องกันและต่อต้านการทุจริตประพฤตินิยมชอบ โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชนและสังคมในทุกระดับชั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

1.5.8 เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 (Sangha Administration Region 8) หมายถึง อำนวยการปกครองพระภิกษุและสามเณรสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายที่

พำนักอยู่ในวัดราษฎร์หรือพระอารามหลวงในพื้นที่ 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู สกลนคร หนองคาย บึงกาฬ และเลย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ประโยชน์ทางวิชาการ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันและการต่อต้านการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา
2. ได้รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1.6.2 ประโยชน์ด้านการนำไปใช้

1. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันและการต่อต้านการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา
2. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 สามารถนำนวัตกรรมที่ผลจากการวิจัย คือ รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปใช้ในการเผยแพร่และพัฒนาสังคม
3. สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เป็นต้น ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา ร่วมกับพระสงฆ์

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต
- 2.3 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.5 บริบทพื้นที่วิจัย
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบ แบบจำลอง หรือ Model เป็นคำภาษาอังกฤษที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาทางการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปแล้ว รูปแบบ หมายถึง วิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลอง สิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชนบท รูปแบบในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นต้น ทั้งนี้นักวิชาการใช้คำในภาษาไทยแตกต่างกันไป เช่น แบบแผน ภาพจำลอง รูปแบบ โมเดล เป็นต้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า “รูปแบบ” เนื่องจากเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย และมีผู้ให้นิยามหรือให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมการศึกษา บรรณาธิการ กู๊ด (Good, 1973, p. 370) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง 2) เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด และ 4) เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Tosi & Carroll (1982, p. 163) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical mode) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอดูดาวแห่งชาติ เป็นต้น และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาพหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและตามสถานการณ์ (A system/contingency model)

Bardo & Hartman (1982) ได้ให้ความหมายว่าเป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่บุคคลสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณลักษณะนั้น ๆ รูปแบบอาจเป็นอะไรบางอย่างที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

Stoner & Wankel (1986, p. 12) ให้ความหมายว่า รูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

Willer (1986, p. 15) ให้ความหมายว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยความมีเหตุผลที่เป็นระบบแบบทางการและมีจุดมุ่งหมายเพื่อการกระทำให้เกิดความกระจ่างชัด ทั้งในเรื่องของนิยามความสัมพันธ์และข้อความที่เกี่ยวข้อง

Longman (1987, p. 668) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ในพจนานุกรม Contemporary English 3 ประการ คือ 1) รูปแบบหมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของของจริง ตรงกับภาษาไทยว่าแบบจำลอง 2) รูปแบบหมายถึงสิ่งของหรือคนที่น่าสนใจนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูต้นแบบ นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลปะ เป็นต้น และ 3) รูปแบบหมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 486X เป็นต้น

กรรณิกา เพิ่มเทียนชัย (2539, หน้า 82) กล่าวว่า แบบจำลองหรือรูปแบบหมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้นหรือบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

ถวัลย์ รัฐวรเทพพิพิงษ์ (2540) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดได้ยากใน โลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ยากได้กับความสามารถที่จะทำสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ เป็นต้น

พูลสุข หิงคานนท์ (2540, หน้า 50) กล่าวว่า แบบจำลองหรือรูปแบบหมายถึงสิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายว่า รูปแบบหมายถึงรูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ

เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2544) ให้นิยามว่า "รูปแบบ" หรือ แบบจำลองโดยทั่วไป คือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ให้สามารถเข้าใจง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับ ภายใต้หลักการอย่างเป็นระบบ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547, หน้า 46) ให้ความหมายของรูปแบบว่าเป็นการจำลองของจริงหรือมีลักษณะเป็นทฤษฎีหรือเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่รูปธรรมของการปฏิบัติก็ได้

ศิริพร ต้นตียมาศ (2550, หน้า 114) ให้ความหมายว่า รูปแบบหมายถึงแบบจำลองที่ได้ย่อขนาดของจริงให้เล็กลง หรือหมายถึงสิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ เพื่อที่จะช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและเข้าใจถึงสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและดีขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2551) ให้ความหมายว่าแบบจำลองหมายถึงสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ

ดุสิต สมศรี (2551, หน้า 13) ให้ความหมายว่า รูปแบบหมายถึงการจำลองภาพจากความคิดรวบยอดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552) กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงโครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาวามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งโดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

มาลี สิบกระแส (2552) ให้ความหมายว่า รูปแบบมี 2 ลักษณะ คือ รูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์หรือสมการพยากรณ์ หรือเขียนเป็นข้อความ จำนวนหรือภาพ หรือแผนภูมิหรือรูปสามมิติ

สุภชัย จันทน์ (2553) ให้ความหมายว่า รูปแบบหมายถึงชุดของแนวคิดแนวทางหรือวิธีการซึ่งได้เรียงเรียงไว้อย่างเป็นระบบและมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ทิตินา แคมมณี (2554) กล่าวว่า รูปแบบ (Model) เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง

ไดอะแกรม หรือแผนภาพเพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์

นัจจรีภรณ์ ทุมสงคราม (2557) สรุปไว้ว่า รูปแบบคือ กรอบแนวคิดที่อธิบายแบบอย่างของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ที่เป็นชุดของตัวแปรหรือองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจเป็นแนวคิดที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้จากความหมายของคำว่ารูปแบบดังกล่าวข้างต้น

รัตนะ บัวสนธ์ (2558) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 3 ความหมาย คือ 1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง นิยมเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น 2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า "Mathematical Model" และ 3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่งรูปแบบในความหมายนี้บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเช่นรูปแบบการสอนรูปแบบการบริหารรูปแบบการประเมินเป็นต้นเอง

สรุปได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของแนวคิดหรือแนวทางหรือวิธีการที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เป็นการอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ จนเกิดความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้

2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับทฤษฎี

รูปแบบกับทฤษฎีไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ (เกียรติกำจร กุศล, 2543, หน้า 56 – 57) คือ

1. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) คือโมเดลที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์งานวิจัยหรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อหาข้อสรุปที่ใช้อธิบายทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษาเมื่อทดสอบโมเดลกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้ว พบว่าถ้ามีความสอดคล้องกับโมเดลนั้นก็มีความน่าเชื่อถืออันอาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ต่อไป ดังนั้นการสร้างทฤษฎีจึงอาจเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ เท่านั้น

2. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model) คือโมเดลที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เข้าใจทฤษฎีนั้นได้ง่ายขึ้นหรือเพื่อนำไปใช้อธิบายทำนายหรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา ดังนั้นลักษณะของโมเดลจึงเป็นเพียงแบบจำลองอย่างหนึ่งที่ได้จากการถ่ายทอดทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่ายไปจนกระทั่งรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนต่าง ๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ ซึ่งรูปแบบในทางสังคม มักจะหมายถึงชุดของข้อความเป็นนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะหรือ

บรรยายคุณสมบัตินั้น ๆ ให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย ดังนั้นรูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียด เพราะจะทำให้โมเดลมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปที่จะทำความเข้าใจ

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

ในปัจจุบันนี้การพัฒนารูปแบบใดก็ตามได้ดำเนินการไปอย่างไม่หยุดยั้ง เมื่อรูปแบบที่ใช้อยู่นั้นค่อนข้างล้าสมัยหรือไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาขึ้น เพื่อให้รูปแบบนั้นมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบ สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการพัฒนารูปแบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งนี้ มีนักวิชาการที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบไว้ดังนี้

รัตนะ บัวสนธ์ (2544, หน้า 4 – 5) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้อาจต้องใช้บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เป็นการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการออกแบบแผนการทดลอง (Experimental design) ว่าควรใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสมควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้ดีและทำให้การวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) ได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลสรุปเป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

2.1.4 ประเภทของรูปแบบ

Keeves (1988, pp. 561 – 565) แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ไว้ 4 ประเภทคือ

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น

รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบเป็นต้น

2) รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพเพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน รูปแบบการสอน รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ และรูปแบบการบริหารการศึกษา วิชาการ เป็นต้น

3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path analysis และหลักการสร้าง Semantic model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น

Joyce & Well (1996, pp. 127 – 130) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1) Information processing model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) Personal model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ที่ทั้งหลาย

3) Social Interaction model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

4) Behavior model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบเป็นการนำตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันในเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้นตามแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ สำหรับประเภทของ

รูปแบบที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบเชิงอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1.5 องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ไม่มีหลักเกณฑ์ว่ารูปแบบ ต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจ ดำเนินการศึกษา

Bardo & Hartman (1982) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่าการที่ จะระบุว่ามีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง จะประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมแบบนั้น ควรต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ ตัวอย่าง เช่น รูปแบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงตัวบ่งชี้ของระบบ ซึ่ง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลย้อนกลับจาก สภาพแวดล้อม ซึ่งการพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัย นำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้นและให้ความสนใจกับข้อมูลย้อนกลับ จากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะของระบบเปิด

ศักดิ์ดา สถาพรจนา (2549) สรุปองค์ประกอบที่สำคัญมี 4 ส่วน คือ ส่วนนำเพื่อนำเสนอ บริบท แนวคิด หลักการและวัตถุประสงค์ ระบบหรือรูปแบบ แนวทางการนำระบบหรือรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบหรือรูปแบบไปใช้

กัมปนาทา วัชรธนาคม (2553) สรุปแนวคิดของบราวน์และโมเบิร์ก (Brown & Moberg, 1980) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้างการ จัดการ (Management Process) และการตัดสินใจ (Decision Making)

สุนันทา แก้วสุข (2533) ได้ศึกษาแนวคิดของบุช (Bush, 1986) สรุปว่า รูปแบบของ องค์การทางการศึกษาควรประกอบด้วยเป้าหมาย โครงสร้างองค์การ สภาพแวดล้อม และภาวะผู้นำ

Keeves (1988) ยังได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง มากเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน การศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถ ตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุ หรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาดังนั้นนอกจาก รูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

ทิพย์วรรณ เตมียกุล (2552) ได้สรุปว่าควรประกอบด้วยส่วนประกอบซึ่งกำหนดขึ้นจากการกระทำ เพื่อแสดงผลลัพธ์ของระบบ ตัวแปร เป็นคุณสมบัติที่กำหนดขึ้นของระบบภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ กัน พารามิเตอร์เป็นคุณสมบัติของระบบและฟังก์ชันความสัมพันธ์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพารามิเตอร์และตัวแปรต่าง ๆ ในระบบ บอกถึงพฤติกรรมของระบบนั้น

กมลรัตน์ แก่นจันทร์ นาริรัตน์ รักวิจิตรกุล และเจริญ ราชโสภา (2560) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของ รูปแบบ กลไกของรูปแบบ วิธีดำเนินงานของรูปแบบ แนวการประเมินรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

สมาน อิศวภูมิ (2557) ได้นำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 7 ส่วน คือ ชื่อรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ หลักการและเหตุผลของรูปแบบ องค์ประกอบหลักของรูปแบบ แนวทางประเมินผลรูปแบบ เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ และเอกสารประกอบการนำรูปแบบไปใช้

อภิชา ธานีรัตน์ (2555) ได้นำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 2 ส่วน คือ 1) ส่วนนำของรูปแบบ ได้แก่ ความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวคิดและหลักการสำคัญในการนำมาสร้างรูปแบบ และเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ 2) องค์ประกอบของรูปแบบ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัยที่สนับสนุนการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสู่ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และแนวทางการนำรูปแบบไปปรับใช้

การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The model of organization and management) ตามแนวคิดของ Brown and Mober (1980, 16-17) ซึ่งได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency approach) ประกอบด้วยองค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision making)

Ivancevich (1989) กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบว่าประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการ ซึ่งจะกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอก

ทิศนา แคมมณี และคณะ (2548) สังเคราะห์รูปแบบงานวิจัยการปฏิรูปทั้งโรงเรียนพบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ คือ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ 2) ความหมายและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ 4) ยุทธศาสตร์ (Strategies) ของรูปแบบ 5)

บริบทและตัวป้อน (Input) ของรูปแบบ 6) กระบวนการ (Process) ของรูปแบบ 7) ผลที่ควรจะได้รับ (Output) จากการใช้รูปแบบ 8) ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและคุณภาพของรูปแบบ และ 9) การนำรูปแบบไปใช้

อุทัย บุญประเสริฐ (2551) กล่าวว่า รูปแบบเครื่องมือประกอบ ดังนี้ 1) ความจำเป็นและความสำคัญในการสร้างรูปแบบ 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 4) กลไกในการดำเนินการจัดการ 5) ขั้นตอนการดำเนินการ 6) วิธีดำเนินการประเมินผลและเครื่องมือ 7) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ 8) ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ รวมทั้งปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาเป็นหลัก ทั้งนี้จากการศึกษาผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) การจัดการองค์กรและบทบาทหน้าที่ 4) กระบวนการดำเนินการ 5) การประเมินรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นต้น ส่วนในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเชิงระบบ (Systematic approach) ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ และ 3) ผลผลิต

2.1.6 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988) กล่าวว่า รูปแบบที่ดีสามารถใช้ประโยชน์ได้มีข้อกำหนด 4 ประการ ดังนี้

- 1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบหลวม ๆ (Associative Relationship)
- 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
- 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
- 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) มณีกาญจน์ ทองใย (2549) และศักดิ์ตา สถาพรวงษา (2549) ได้ศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีไว้สอดคล้องกัน คือ แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปร ใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นและสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ อธิบายได้ถึงโครงสร้างกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผล นำไปสู่การสร้างความคิดใหม่ ความสัมพันธ์ใหม่ หรือการขยายความรู้ และความสอดคล้องของรูปแบบกับทฤษฎีหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษาจากคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างมี โครงสร้าง สามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต อีกทั้งเป็นการชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล ทำให้เกิด

มโนทัศน์ใหม่ในการจัดการศึกษา ซึ่งทั้งองค์ประกอบของรูปแบบ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดีจะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบในลำดับต่อไป

2.1.7 การพัฒนารูปแบบ

Willer (1967, p. 83) กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบว่าอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไปแล้วการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างรูปแบบ (Construct) และ 2) การหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน จะมีการดำเนินการอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ

Keeves (1988, p. 50) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงธรรมดาทั่วไปนั้นก็มิประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อมูลสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

ทั้งนี้ม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบที่กำหนดขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2553) ได้กล่าวถึง การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบนี้้อาจกระทำได้ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) สร้างหรือพัฒนารูปแบบ โดยจะมีการสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพการณ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยอาจจะคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยสารสนเทศจากการศึกษาตัวบ่งชี้ หรือตัวแปรแต่ละตัวแล้วจึงเลือกตัวบ่งชี้หรือตัว

แปรที่สำคัญประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้หัวใจสำคัญของขั้นนี้อยู่ที่การเลือกองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปรกิจกรรม) เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ดังนั้น ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัว แต่สามารถอธิบายผลได้มากเป็นต้น ในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม

2) ทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้สร้างหรือพัฒนารูปแบบในขั้นต้นแล้วจำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้วหรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในขั้นนี้บางครั้งใช้คำว่าทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระบบหรือการพัฒนาระบบโดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ระบบ (System analysis) เป็นวิธีการระบุส่วนประกอบขององค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลาย ที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในระบบกับองค์ประกอบภายนอก การจัดเรียงองค์ประกอบ ทรัพยากรที่ต้องใช้ กลุ่มเป้าหมายของผู้ใช้ระบบภารกิจที่ต้องการดำเนินการ และผลผลิตหรือบริการที่จะเสนอแก่กลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ระบบ ผู้วิเคราะห์มีกิจกรรมที่ต้องวิเคราะห์ ดังนี้

- 1.1) วิเคราะห์ปณิธาน
- 1.2) วิเคราะห์จุดมุ่งหมาย และจุดประสงค์
- 1.3) วิเคราะห์เจ้าหน้าที่
- 1.4) วิเคราะห์ภารกิจ
- 1.5) วิเคราะห์เครื่องมือ สื่อ หรือ ช่องทาง
- 1.6) วิเคราะห์วิธีการ
- 1.7) วิเคราะห์การตรวจสอบ ควบคุม และการประเมิน

2) การสังเคราะห์ระบบ (System synthesis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสร้างระบบใหม่ โดยการนำองค์ประกอบ ความสัมพันธ์ ทิศทาง และลำดับขั้นตอนของระบบใหม่

3) การสร้างแบบจำลอง (System Modeling) เป็นขั้นการสื่อสารระบบที่สร้างใหม่ เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้ โดยการเขียนแบบจำลองแบบใดแบบหนึ่ง ดังนี้

- 3.1) แบบรูปภาพหรือหุ่นจำลองของจริง เช่น ภาพวาด หุ่นจำลองเครื่องบิน ฯลฯ

3.2) แบบจำลองเปรียบเทียบ เช่น นาฬิกา เป็นแบบจำลองของเวลา หรือสีแดง ขาว น้ำเงิน ของธงชาติไทย เป็นแบบจำลองอุปมาอุปไมยของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

3.3) แบบจำลองสัญลักษณ์ เช่น สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

3.4) แบบจำลองแนวคิด ได้แก่ แบบจำลองที่แทนด้วยภาพแผนภูมิ หรือแผนภาพในรูปแบบต่าง ๆ แบบจำลองจะช่วยอธิบายขั้นตอนสำคัญของระบบ ช่วยในการสื่อสารให้ทราบขั้นตอนและการควบคุม และทำนายไว้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เมื่อได้ดำเนินไปตามระบบ

4) การทดสอบระบบ (System Testing) เมื่อได้มีการพัฒนาระบบด้วยการกำหนดขั้นตอนและแสดงออกมาในรูปแบบจำลองแล้ว เรียกได้ว่าเราได้ระบบใหม่ขึ้นเป็นต้นแบบ แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้ ระบบที่พัฒนาขึ้นจะทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ นักจัดระบบจึงจำเป็นต้องนำ "ต้นแบบระบบ" (System Prototype) ไปทดสอบระบบในสถานการณ์จำลอง (Systems Simulation) กล่าวคือ นำระบบไปใช้ในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงความจริง เพราะหากนำไปทดลองในสถานการณ์จริงแล้ว มักมีปัญหามากในด้านค่าใช้จ่าย เวลา และความเสถียร โดยเฉพาะระบบที่เกี่ยวข้องกับคนและทรัพย์สิน นักจัดระบบจึงทดสอบระบบในสถานการณ์จำลองแทน

รัตนะ บัวสนธ์ (2553) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ประกอบด้วยขั้นตอนในการพัฒนาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการหรือการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัย เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพความต้องการผลิตภัณฑ์ รวมทั้งลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นการนำความรู้หรือผลการวิจัยที่ได้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการสร้างหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้ อาจต้องใช้เวลาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เป็นการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินงานในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการออกแบบการทดลอง (Experimental design) ว่าจะใช้แบบแผนใดจึงจะเหมาะสมควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน ได้ดี และทำให้การวิจัยเกิดความเที่ยงตรงภายใน (Internal validity) ได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลสรุป เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์ กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

Meason, Albert & Khedouri (1985) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบไว้ดังนี้

- 1) รวบรวมปัญหา (Problem formulation)
- 2) สร้างรูปแบบ (Model construction)
- 3) ทดสอบรูปแบบ (Testing the model)
- 4) การนำรูปแบบไปใช้ (Implementation)
- 5) การปรับปรุงรูปแบบ (Model updating)

อุทัย บุญประเสริฐ (2546) รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) และศักดิ์ดา สถาพรวงษา (2549) สรุปได้ว่าหมายถึง กระบวนการสร้างและปรับปรุงรูปแบบเพื่อเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยมีกระบวนการพัฒนา คือ

1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาศาสนาและข้อมูลพื้นฐานเพื่อระบุปัญหาและความต้องการจำเป็นของการวิเคราะห์ข้อมูลหรือภารกิจ ก่อนกำหนดเป็นหลักการและองค์ประกอบ

2) การสร้างหรือการพัฒนาารูปแบบ เป็นการสร้างแบบร่างหรือการนำเสนอทางเลือกหรือการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างรูปแบบ

3) การตรวจสอบหรือทดสอบรูปแบบ เป็นการพิจารณาด้านความเหมาะสมความตรงและความเป็นไปได้ โดยประมวลความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ การเปรียบเทียบองค์ประกอบกับภารกิจ

4) การปรับปรุงและพัฒนาให้สมบูรณ์ เพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจสอบหรือทดสอบรูปแบบ และปรับปรุงรูปแบบให้มีความเหมาะสมและความสมบูรณ์มากขึ้น

เขาวรัตน์ เตมียกุล (2552) ได้สรุปแนวคิดการศึกษาในการพัฒนารูปแบบไว้ว่า การสร้างรูปแบบควรมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นรวบรวมปัญหา (Problem Formation) นำปัญหาที่เกิดขึ้นมารวบรวมจัดลำดับและวิเคราะห์ว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง

2) ขั้นยกร่างรูปแบบ (Model Construction) ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการสร้าง คุณสมบัติเฉพาะที่ต้องการ ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายและความน่าสนใจด้วย

3) ขั้นทดสอบรูปแบบ (Testing the Model) ในการทดสอบมีข้อควรคำนึง คือความตรงกับสถานการณ์จริง (Valid) มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด การนำไปใช้สะดวกไม่ยุ่งยาก และมีความเป็นไปได้สูงที่จะประสบความสำเร็จ การทดลองใช้ เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้ว่าทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพในทางปฏิบัติ

4) การทำให้สำเร็จเมื่อนำไปประยุกต์ใช้จริง (Implementation) ผู้ที่นำรูปแบบไปใช้ควรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและผลที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมให้ข้อเสนอแนะในการใช้และพัฒนารูปแบบให้ดีขึ้น

5) การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัย (Model Updating) ควรปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง ให้ทันสมัยและใช้ได้ในทุกสถานการณ์

ดิเรก วรรณเศียร (2545, หน้า 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัย 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานการวิเคราะห์ระบบหน้าที่การบริหารแบบจำลองภารกิจ การบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ 2) กำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการศึกษาระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหารโรงเรียน และ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและ ประสิทธิภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาภาพผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการออกแบบแบบจำลองการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) ระบุหลักการและส่วนประกอบของแบบจำลอง 2) ร่างแบบจำลอง 3) นำเสนอแบบจำลองฉบับร่าง

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการปรับปรุงและนำเสนอแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) ปรับปรุงแบบจำลอง 2) นำเสนอแบบจำลอง 3) เขียนรายงานการ วิจัย

ศักดิ์จิต มาศจิตต์ (2550, หน้า 138) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11 ได้กำหนดขั้นตอนในการ วิจัย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย 1) การศึกษาแนวคิดหลักการ 2) กำหนดกรอบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วย 1) กำหนดตัวแปรที่ศึกษา 2) กำหนดประชากร/กลุ่มตัวอย่าง 3) สร้างเครื่องมือ 4) รวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการบริหารด้วยการร่างรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 การประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย 1) สัมมนา ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 2) สอบถามความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์และทดลองใช้ประกอบด้วย 1) ปรับปรุงรูปแบบทดลองใช้ 2) สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) สรุปผลการวิจัย

อุทัย บุญประเสริฐ (2551) กล่าวถึงกระบวนการในการสร้างรูปแบบไว้ ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความจำเป็นในการสร้างรูปแบบ 2) สร้างกรอบแนวคิดของรูปแบบ และการประเมินความสอดคล้อง (IOC) 3) ร่างรูปแบบเบื้องต้นตามองค์ประกอบที่กำหนดและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 4) ทดลองนำรูปแบบไปใช้ และกำกับ ติดตาม ประชุมสัมมนา แก้ไข ปรับปรุงแล้ว ประเมินผลการทดลอง 5) สัมมนารูปแบบ และ 6) ปรับปรุงและสรุปรูปแบบ

สุภชัย จันทุม (2554, หน้า 69) กล่าวสรุปว่า การพัฒนารูปแบบนั้นไม่มีข้อกำหนดแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่การพัฒนารูปแบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนได้รับการเชื่อถือนั้น จำเป็นจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินงานสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การกำหนดกรอบแนวคิด การสร้างรูปแบบ การได้รับการตรวจสอบยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ การทดลองใช้รูปแบบ และการปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1) การรวบรวมปัญหา โดยการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นตามบริบทในพื้นที่ 2) การสร้างรูปแบบ โดยการกำหนดกรอบแนวคิด ร่างรูปแบบ และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) การทดสอบรูปแบบ ซึ่งควรจะต้องทดสอบให้ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงมากที่สุดและมีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จ 4) การนำรูปแบบไปใช้ โดยจะต้องมีการกำกับ ติดตาม ประชุมสัมมนา แก้ไข ปรับปรุงแล้ว ประเมินผลการทดลอง และ 5) การปรับปรุงรูปแบบ ซึ่งควรปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ทันสมัยและใช้ได้ในทุกสถานการณ์

2.1.8 การตรวจสอบรูปแบบ

การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธีซึ่งอาจจะใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยผู้เชี่ยวชาญ จุดมุ่งหมายของการตรวจสอบรูปแบบคือการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในการนำไปปฏิบัติจริง

Eisner (1976) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

1) การการตรวจสอบโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-based model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการ

ตัดสินใจ (Decision Making model) แต่อย่างไรก็ตามหนึ่ง แต่การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็น การวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับ วัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานปัจจัยในการพิจารณา ต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการตรวจสอบ

2) เป็นรูปแบบการตรวจสอบที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะตรวจสอบ โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลปะที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัย ผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่า ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ตรวจสอบอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้นเฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบ และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3) เป็นแบบที่ใช้ตัวบุคคล หรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบโดยให้ความ เชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะ เกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4) เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

Guskey (2000, p. 74) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาตรวจสอบข้อเสนอหรือรูปแบบไว้ ว่าประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ประการ ดังนี้

1. ด้านความเหมาะสม (Propriety) โดยพิจารณาจากกระบวนการได้มา ความครอบคลุม องค์ประกอบ การใช้ถ้อยคำสำนวน การจัดกลุ่มหรือลำดับของเนื้อหา ความคุ้มค่าในการนำไปดำเนินการ ตลอดจนความเหมาะสมกับสถานการณ์

2. ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) พิจารณาถึงความสามารถในการนำไปสู่การปฏิบัติ การมีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติให้สำเร็จได้ ภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และการมีระเบียบกฎหมายที่เอื้อให้สามารถปฏิบัติตามข้อเสนอดังกล่าวได้

3. ด้านความสอดคล้อง (Congruity) พิจารณาจากความสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ บริบทของเขตพื้นที่การศึกษา และความสอดคล้องภายในขององค์ประกอบแต่ละด้าน

4. ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) พิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อโรงเรียนและเขตพื้นที่ การศึกษา นักเรียน ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสียในเขตพื้นที่การศึกษา

พูลสุข หิงคานนท์ (2540, หน้า 53 – 55) เสนอแนวคิดการประเมินรูปแบบหรือแบบจำลอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการดำเนินการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณาซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรูปแบบการประเมินโดยอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัยเนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่สามารถประเมินด้วยเครื่องมือวัดใด ๆ ได้และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้มีการนำมาใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้นทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้งดังนั้นในวงการศึกษาก็จึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในการทดสอบหรือประเมินเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

3) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีคุณยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง

4) การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรูปแบบที่ยอมให้เกิดความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการตรวจสอบรูปแบบนั้นจะตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ความสอดคล้องและประโยชน์ของรูปแบบเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบรูปแบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดของรูปแบบและตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ความสอดคล้องและประโยชน์ของรูปแบบ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการทุจริต

คำว่า การทุจริต หมายถึง โกง เช่น ทุจริตในการสอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 575) การกระทำโดยตนเอง หรือร่วมมือกับบุคคลอื่นเพื่อให้รับทรัพย์สิน ผลประโยชน์ หรือบริการอื่นใด

โดยวิธีการฉ้อโกง ปิดบังข้อเท็จจริงหรือโดยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร (เกียรติกู้ศักดิ์ จีระเชียรนาถ, 2539, หน้า 3) นอกจากนี้ยังมีการแปล การทุจริต เป็นภาษาอังกฤษว่า Fraud หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การโจรกรรม การทุจริตสมรู้ร่วมคิด การทุจริตฟอกเงิน การติดสินบนและการกรรโชกทรัพย์ (Doody, 2009) ความเท็จ การฉ้อฉล กลฉ้อฉล คนโกง (กมล เกาพิจิตร, 2534, หน้า 419) ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(1) มีการให้ความหมายของคำว่า ทุจริต ว่า หมายถึง เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น คำว่า ทุจริต ต่อหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 (2542) มาตรา 4 หมายถึง การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใด ในตำแหน่ง หรือละเว้น การปฏิบัติอย่างใดใน พฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิดีมีตำแหน่ง หรือหน้าที่นั้น หรือใช้ตำแหน่งหน้าที่ทั้งนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542, 2542)

2.2.2 ประเภทของทุจริตคอร์รัปชัน

Uslaner (2008) จำแนกการทุจริตคอร์รัปชัน ออกเป็นสามแบบ ได้แก่ การทุจริตคอร์รัปชัน ขนาดเล็ก (Petty Corruption) การทุจริตคอร์รัปชันเป็นประจำ (Routine Corruption) และการทุจริตคอร์รัปชันร้ายแรง (Aggravated Corruption) โดยสองประเภทแรกเป็นการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นบ่อยจนทุกคนยอมรับกันว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญในสังคมที่ขาดแคลน เมื่อคนธรรมดาต้องขึ้นตรงต่อผู้อุปถัมภ์ ซึ่งการคอร์รัปชันขนาดเล็กเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับเงินจำนวนน้อย เช่น การจ่ายเงินให้ตำรวจ การให้รางวัล และการที่แพทย์ยอมให้มีการแทรกคิวเพื่อให้คนไข้ที่มีอาการรุนแรงกว่าได้รับการตรวจรักษาเร็วขึ้น การทุจริตคอร์รัปชันเป็นประจำ ได้แก่ การให้เพื่อให้ได้สัญญาจัดซื้อจัดจ้างกับหน่วยราชการ หรือการให้ของขวัญกับผู้อุปถัมภ์ การทุจริตคอร์รัปชันร้ายแรงมักเกี่ยวข้องกับเงินจำนวนมาก ส่วนใหญ่ให้แก่ผู้นำทางการเมืองเป็นเงินตอบแทนหรือสินบนจากการ ได้สัญญาจากรัฐบาล การทุจริตคอร์รัปชันขนาดเล็กยังคงอยู่ในสังคม มิใช่เพราะประชาชนยอมรับหรือทนได้กับ การทุจริตคอร์รัปชัน เช่นนั้น พวกเขาไม่อาจหลบหนีออกไปได้เพราะไม่เห็นทางออก ระบบการเมืองและกฎหมายไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรม และอาจทำหน้าที่ได้น้อยเกินไป หากไม่ได้รับการกระตุ้นโดย “ของขวัญ” หรือ “รางวัลพิเศษ” นักวิชาการบางคนเห็นว่า การทุจริตคอร์รัปชันขนาดเล็กเป็น “สินบนที่สุจริต” (Honest Graft) หรือการทุจริตคอร์รัปชันสีขาว (White Corruption) ซึ่งต่างจากการทุจริตคอร์รัปชันร้ายแรง หรือการทุจริตคอร์รัปชันขนาดใหญ่ (Grand Corruption) ที่ถือเป็น “สินบนที่ไม่สุจริต” (Dishonest Graft) เช่น การซื้อขายตำแหน่งราชการ หรือ ตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการทุจริตเชิงนโยบาย และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในภาพรวมของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในโลกและสังคมไทย มีความสลับซับซ้อนและมีปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมากที่ไม่อาจแยกออกพิจารณาแต่ละภาคส่วน โดยไม่บูรณาการความคิด นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันเป็นองค์รวม ดังนั้น แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน จึงมีอาจใช้ เพียงบทกฎหมาย หรือบทลงโทษตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ต้องอาศัยศาสตร์อื่น โดยเฉพาะวิชาเศรษฐศาสตร์มาเป็นเครื่องมือร่วมกับวิชานิติศาสตร์ การใช้วิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับแนวทางออกของกฎหมาย

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต

คำว่า ป้องกัน หมายถึง กั้นไว้เพื่อต้านทานหรือคุ้มครอง (ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 728) การป้องกันการทุจริต หมายถึง การดูแลรักษาทรัพย์สินเงินทองให้มีความปลอดภัยจากการถูกทุจริตฉ้อโกงทางการเงินจากทุจริตคนชั่วโดยกลวิธีการต่าง ๆ (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2550, หน้า 41-42)

อย่างไรก็ตามในการป้องกันการทุจริตนั้นย่อมมีต้นทุนค่าใช้จ่าย (Cost) เสมอ หลักการป้องกันที่ดี จึงต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนที่ต้องจ่ายในการป้องกันการทุจริตแต่ละเรื่อง

การป้องกันการทุจริตเป็นมาตรการที่สำคัญเพื่อมิให้เกิดการทุจริตขึ้น ที่ผ่านมามีกฎหมายหลายฉบับที่ออกมาเพื่อป้องกันการทุจริต ตัวอย่างเช่น 1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 3) พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 4) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 5) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 6) ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม 7) พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 8) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 9) ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม พ.ศ. 10) ร่างพระราชบัญญัติมาตรการติดตามทรัพย์สินของรัฐคืนจากการเอาไปโดยมิชอบ พ.ศ. 11) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยวิธีการดำเนินการคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 12) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2557 13) คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 69/2557 เรื่อง มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2557 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. 2561, 2561) ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบระยะเวลาดำเนินการและรายงานผลของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2564 (ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบระยะเวลาดำเนินการและรายงานผลของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2564, 2564) พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562, 2562) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, 2551)

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้กำหนดภารกิจการป้องกัน ดังนี้

ภารกิจที่ 1 กำกับ ดูแล คุณธรรม จริยธรรม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ภารกิจที่ 2 เสนอมาตรการ ความเห็นและข้อเสนอแนะ ต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผน โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น มาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่เกี่ยวกับพืช เกษตร เป็นต้น

ภารกิจที่ 3 ดำเนินการส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือคำ พิพากษา ให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อนุมัติหรืออนุญาตให้ สิทธิประโยชน์ หรือออกเอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุ ให้เสียหายแก่ราชการ

ภารกิจที่ 4 เสริมสร้างทัศนคติและค่านิยม ในความ ซื่อสัตย์สุจริต

ภารกิจที่ 5 ดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ภารกิจที่ 6 ดำเนินการเกี่ยวกับการต่างประเทศ โดยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไป ตามพันธกรณี และข้อตกลงระหว่างประเทศในการต่อต้านการทุจริต

ภารกิจที่ 7 ดำเนินการวิจัยและวิชาการ โดยเป็นศูนย์กลางการวิจัยและแหล่งวิชาการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต รวมทั้งการให้ทุนในการวิจัย แก่บุคคลหรือคณะบุคคล โดยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในเขตจังหวัด ดังนี้

“อำนาจหน้าที่ที่หนึ่ง ส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยประสานความร่วมมือกับประชาชนและส่วนราชการเพื่อ เผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนในทุกระดับได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการทุจริตโดยดำเนินการเพื่อ การป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยม

เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต อำนาจหน้าที่ที่สอง พิจารณาเสนอมาตรการ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อำนาจหน้าที่ที่สาม ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมอบหมาย” (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 72/2557 เรื่อง การดำเนินการตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต, 2557)

การป้องกันการทุจริตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ด้านการป้องกันเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง ด้านตัวระบบ มีอำนาจหน้าที่เสนอมาตรการ ความเห็นและข้อเสนอแนะ ต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการหรือวางแผน โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต ด้านที่สอง ด้านตัวบุคคล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้ง ดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและวิธีการดำเนินงานวิจัยและแผนการดำเนินงานวิจัยปราบปรามการทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2558, หน้า 23)

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การป้องกันการทุจริต หมายถึงการดำเนินการเพื่อปกป้องทรัพย์สินและเงินทองจากการถูกโกงหรือฉ้อฉล โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตขึ้นตั้งแต่แรก ซึ่งมาตรการเหล่านี้ครอบคลุมทั้งการสร้างระบบและกฎหมายที่เข้มแข็งเพื่อสกัดกั้นการทุจริตในทุกรูปแบบ รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมโดยรวมมีความปลอดภัยและปราศจากการฉ้อโกง

2.3 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต

2.3.1 หลักอทินนาทานา เวมณี

อทินนาทาน แปลว่า การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ หมายถึงการลักทรัพย์ รวมไปถึงการเบียดบัง ฉ้อ โกง ทรยศ ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นให้เสียหาย เป็นต้น การกระทำที่จะเป็นอทินนาทานจะต้องครบองค์ 5 คือ 1) ทรัพย์นั้นมีเจ้าของหวงแหน 2) รู้ว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของหวงแหน 3) มีเจตนาจะลัก 4) มีความพยายามในการลัก และ 5) ลักทรัพย์นั้นมาได้ด้วยความพยายามนั้น การกระทำอทินนาทานถือว่าเป็นการละเมิดศีล แสดงถึงความเป็นคนมีความโลภ เป็นเหตุให้ผู้กระทำมัวหมอง เป็นเหตุก่อเวรภัย มีโทษถึงตกนรก และส่งผลให้เกิดเป็นคนยากจน ขาดแคลนสมบัติในทุกภพทุกชาติ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551)

สรุปได้ว่า อทินนาทานา เวรมณี (Abstention from stealing) หมายถึง การเว้นจากการลักทรัพย์หรือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้ ซึ่งรวมถึงการโกง การฉ้อโกง การเบียดบัง และการกรรโชกทรัพย์ นอกจากนี้ยังหมายถึงการไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ หรือทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจตนา ซึ่งหลักธรรมนี้เป็นหนึ่งในศีล 5 ที่เน้นการประพฤติชอบทางกายเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

2.3.2 หลักความซื่อตรง

หลักอาชวะ ในทศพิธราชธรรม (ขุ.ชา. 28/240/86) (กรมการศาสนา, 2525) หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไรร่มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559, หน้า 241) อาชวะ คือ ความซื่อตรง ไม่หลอกหรือเลี้ยงแอบแฝง ขาดความซื่อตรงก่อให้เกิด ความแตกร้างในหมู่คณะ สับสนวุ่นวาย การซื่อตรง คือ ซื่อตรงต่อตนเอง ต่อหน้าที่ คนที่จะได้ชื่อว่าซื่อตรง จะต้องมุ่งมั่นเอาความสัตย์ คือ มีความจริงและสุจริตทั้งกาย วาจา และใจ (เหม ทองชัย, 2544, หน้า 19) พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงความตรงไว้ 3 ลักษณะคือ 1. ตรงต่อตนเอง หมายถึง การตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ โดยไม่หลอกลวงตนเอง ไม่ประทุษร้ายตน มุ่งกระทำตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2. ตรงต่อผู้อื่น หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เอื้อต่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ทำหน้าที่ของตนให้ครบสมบูรณ์ และ 3. ตรงต่อความตรง หมายถึง ตรงต่อความเป็นธรรม ตรงต่อความจริงตามธรรมชาติและปฏิบัติหน้าที่ให้ตรงตามระเบียบ กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (อ้างถึงใน เหม ทองชัย, 2544, หน้า 20-21) “อาชวะวัง” ความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ ไว้วางใจได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง โดยสรุป มันก็เป็นซื่อตรงต่อหน้าที่ ที่จะต้องทำอีกนั่นแหละ ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสม แก่ความเป็นมนุษย์ นี้เรียกว่าความซื่อตรง (พุทธทาสภิกขุ, 2549, หน้า 22-25) อาชวะ หมายถึง มีการบริหารงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ มีความซื่อตรงไม่ทุจริต ต่อหน้าที่การทำงานเพื่อหาผลประโยชน์ มีภาพลักษณ์การแสดงออกที่น่าเชื่อถือได้ มีความซื่อสัตย์ต่อ ตนเองและผู้อื่น การให้บริการแก่สังคมด้วยความชอบธรรม (พระเจริญ สุวฑฺฒโน, 2545, หน้า 71) อาชวะ คือ ความเป็นผู้มีอัธยาศัยซื่อตรง ไม่ประพฤติหลอกลวงหรือหลีกเลียงแอบแฝง คนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในงานตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน จะเกิดความ แตกร้าง อยู่เป็นสังคมที่สงบสุขไม่ได้ พระมหากษัตริย์จะต้องมีพระอัธยาศัยประกอบด้วยความ เที่ยงตรงต่อประชาชนโดยทั่วไป ไม่ทรงคิดลวงหรือประทุษร้ายผู้ใด หัวข้อธรรมนี้ไม่มีในทศบารมี โดยเฉพาะ แต่อาจเทียบกับสังขารมีความเป็นผู้มีความจริงใจ (ท.กล้วยไม้ ฌ อยู่ธยา, 2542, หน้า 53-57) อาชวะ หรือความซื่อตรง อันได้แก่การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดำรงอยู่ใน สัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตรและอาณาประชาราษฎร์ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2555, หน้า 272-273) อาชวะวัง คือความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิด

อันตรรายใด ๆ เป็นที่ไวใจได้ ชื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และชื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง โดยสรุปคือ ชื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ชื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ (กมล ฉายาวัดนะ, 2554, หน้า 42-46) อาชวะ หมายถึง การปฏิบัติภาระโดยชื่อตรง ไม่คด ไม่โกง ไม่กอบโกย ไม่โกงกิน ไม่เสแสร้งแก่งแย่ง หาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติโดยสุจริต (พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน, 2552, 17-20)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า อาชวะ (Integrity) หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตและความชื่อตรง ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อหน้าที่การงาน เป็นการปฏิบัติตนอย่างตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวงหรือคดโกง ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ มีความเปิดเผยและน่าเชื่อถือ ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและปราศจากความขัดแย้ง

2.3.3 หลักสัมมาอาชีพ

สัมมาอาชีพ (Right Livelihood) หมายถึงการประกอบอาชีพหรือการเลี้ยงชีพโดยสุจริต คือ การเว้นจากมิจฉาชีพ (ที.ม. 10/299/348) ได้แก่ การเลี้ยงชีพไม่ชอบ คือการแสวงหาปัจจัยมาบริโภคโดยมิชอบ คือโดยการโกงหรือการหลอกลวง เว้นจากการประจบสอพลอ การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อลาภด้วยลาภ อีกอย่างหนึ่งก็คือการแสวงหาลาภโดยไม่ประกอบด้วยความเพียร (สัมมาวายามะ) คือขี้เกียจ อยากรได้มาง่าย ๆ โดยไม่อาศัยกำลังแห่งสติปัญญาและร่างกาย มีหน้าซำยังมีความโลภจนไม่ชอบธรรม เช่น ทุจริตคดโกง การเบียดเบียนลูกจ้าง และทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้หลักสัมมาอาชีพสะท้อนถึงการไม่ประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวม ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาได้ให้กรอบเอาไว้ 5 ประการ คือ (1) สัตถณนิชชา คือ การขายอาวุธ ได้แก่ อาวุธปืน อาวุธเคมี ระเบิด นิวเคลียร์ อาวุธอื่น ๆ เป็นต้น อาวุธเหล่านี้หากมีเจตนาเพื่อทำร้ายกัน จะก่อให้เกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกัน โลกจะไม่เกิดสันติสุข (2) สัตตวนนิชชา หมายถึง การค้าขายมนุษย์ ได้แก่ การค้าขายเด็ก การค้าทาส ตลอดจนการใช้แรงงานเด็กและสตรีอย่างทารุณ รวมถึงการขายตัวหรือขายบริการทางเพศทั้งของตัวเองและผู้อื่น (3) มังสวณนิชชา หมายถึง การค้าขายสัตว์เป็นสำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหารเป็นการส่งเสริมให้ทำผิดศีลข้อที่ 1 คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต (4) มัชชวณนิชชา หมายถึง การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้าสารเสพติดทุกชนิด รวมถึงการเสพเอง และ (5) วิสวณนิชชา หมายถึง การค้าขายยาพิษ ซึ่งเป็นอันตรรายต่อผู้ใช้ รวมทั้งเป็นอันตรรายต่อสัตว์ (อง.ปญจก. 22/177/233)

การเข้าไปเกี่ยวข้องกับมิจฉาชีพทั้ง 5 ประการดังกล่าว จะเป็นตัวแปร หรือปัจจัยเกื้อหนุนให้มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการทุจริตในโอกาสต่าง ๆ ต่อไป เพราะอาชีพเหล่านี้มักจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มีอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ฉะนั้น การยึดมั่นในสัมมาอาชีพ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริตทั้งทางใจ กาย และวาจา และประสบ

ความสำเร็จดังที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ยศย่อมเจริญแก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีการทำงานสะอาด ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ สำรวมแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม ไม่ประมาท”

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) หมายถึงการเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง และชอบธรรม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นการประกอบอาชีพที่ซื่อตรง ไม่มีการโกง หลอกลวง ประจบสอพลอ หรือใช้การบีบบังคับขู่เข็ญ และไม่แสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่ชอบธรรม หรือโดยความเกียจคร้าน นอกจากนี้ ยังเป็นการหลีกเลี่ยงการทำมาค้าขายที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมี 5 ประการหลักที่ควรเว้น ได้แก่ การค้าอาวุธ การค้ามนุษย์ การค้าสัตว์เพื่อการฆ่า การค้าของมีนเมาและสารเสพติด และการค้าขายยาพิษ

2.3.4 หลักสันโดษ

ความสันโดษ (Contentment) คือ ความยินดี ความพอใจ คือความรู้จักพอดี ความรู้จักพอเพียง มีลักษณะ 3 อย่าง คือ (1) ยินดีพอใจในสิ่งที่มีที่ได้มาด้วยเรี่ยวแรงของตนในทางชอบธรรม ไม่ดิ้นรนอยากได้จนทำให้เกิดความเดือดร้อน (2) ยินดีพอใจกำลังของตน ใช้กำลังที่มีอยู่ เช่น ความรู้ ความสามารถให้เกิดผลเต็มที่ ไม่ย่อหย่อนบกพร่อง (3) ยินดีพอใจแต่ไม่เกินเลย คือรู้จักพอเป็น อิ่ม เป็น และแบ่งปันส่วนที่เกินเลยไปเอื้อเพื่อผู้อื่นตามสมควร ความสันโดษ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอดีในชีวิตประจำวัน ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ไม่เขียมเกินไป ไม่ฟุ้งซ่านจนเกิดเดือดร้อน เป็นต้น เป็นแนวปฏิบัติกลาง ๆ เพื่อให้ชีวิตมีความอิ่ม ไม่พร่อง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559, หน้า 105-106) อันเป็นเหตุให้มีความสุขดังคำกล่าวที่ว่า "รู้จักพอก่อสุขทุกสถาน"

ความสันโดษเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในการพัฒนาความสุจริต ให้เกิดขึ้น เพราะเมื่อมนุษย์ยินดีและพอใจการแสวงหาทรัพย์ตามศักยภาพของตนเองแล้ว ย่อมเป็นการง่ายที่จะประพฤติตัวและดำรงตนอยู่ในฐานะของความสุจริต ไม่พยายามที่จะแสวงหาช่องทางในการทุจริตคอร์รัปชันสมบัติสาธารณะหรือสมบัติที่บุคคลอื่น ๆ รักและหวงแหน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “จงสันโดษในสิ่งเสพ แต่อย่าสันโดษในกุศลธรรม” เมื่อแต่ละคนสันโดษในสิ่งเสพ ย่อมเป็นการง่ายที่จะดำรงตนอยู่ในความสุจริต อีกทั้งเป็นการพัฒนาตัวสุจริตธรรมให้เจริญ และมีขึ้นภายในจิตใจ สุจริตธรรมจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันมิให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

สรุปได้ว่า สันตุภฺฐิ (Contentment) หมายถึงความสันโดษ หมายถึงความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนเองมีหรือได้มาอย่างชอบธรรม โดยไม่ดิ้นรนหรืออยากได้เกินความจำเป็นจนทำให้เกิดความเดือดร้อน เป็นการรู้จักใช้กำลังความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรู้จักพอในสิ่งที่ตนมี เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุล ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือตระหนี่จนเกินไป การปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความสุจริตในชีวิตประจำวันและไม่ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน

2.3.5 หลักhiriโอดตปปะ

คำว่า “หิริ” หมายถึง “การละอายต่อบาป” ซึ่งคำว่า “บาป” หมายถึง “สิ่งที่ทำให้จิตใจเสีย คือมีคุณภาพต่ำลง ไม่ว่าจะเสียในแง่ใดล้วนเรียกว่า บาป ทั้งสิ้น สิ่งที่ทำแล้วเป็นบาป หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง บาปหมายถึงสิ่งที่มนุษย์นั้นไม่ควรกระทำ ไม่ว่าจะด้วยทาง กาย วาจา หรือใจ เพราะเป็นสิ่งที่พึงจะนำทุกข์มาให้แก่ตนและผู้อื่น บาปในบริบทนี้ คือสิ่งที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “สุจริต” นั่นคือ “ทุจริต” ฉะนั้น หิริ จึงหมายถึงการเกรงกลัวต่อความทุจริตอย่างใดอย่างหนึ่งที่มนุษย์กำลังตัดสินใจกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตทางใจที่เริ่มจากการคิดและมุ่งหวังจะคดโกง หรือคอร์รัปชัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคิดแสวงหาช่องทางที่จะกระทำ เมื่อตัดสินใจแล้วจึงนำกายไปคดโกงด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมไปถึงการใช้วาจาพูดจาหวานล่อม หรือบิดเบือนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตัวเองปรารถนา ขณะที่โอดตปปะ หมายถึง “การเกรงกลัวต่อผลของบาปที่จะเกิดขึ้นตามมา” การที่มนุษย์ตระหนักรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากหลังที่ได้ตัดสินใจทุจริตคดโกงด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการถูกจับได้ การติดคุก และการเสียชื่อเสียงเกียรติภูมิของตัวเอง และตระกูล จึงจะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้มนุษย์หยุดยั้งที่จะตัดสินใจประพฤติทุจริตคดโกงทรัพย์สินสมบัติของบุคคลอื่น หรือสมบัติสาธารณะ

หลักธรรมว่าด้วยหิริโอดตปปะ อันหมายถึงความละอายต่อบาป และเกรงกลัวต่อผลบาปที่จะเกิดตามมานั้น ถือได้ว่า เป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ยึดมั่นอยู่ในความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ แต่เมื่อใดก็ตามที่ธรรมคุณนี้ลุ่มสลายลงไปจากใจ จะทำให้มนุษย์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันในโลกได้อย่างมีสันติสุข เพราะหลักธรรมชุดนี้ ถือได้ว่าเป็นธรรมสำหรับคุ้มครองโลก เพื่อให้ชาวบ้านละอาย และเกรงกลัวที่จะทำให้ผิดพลาดบกพร่องต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก (อง.ทุก. 20/255/65)

ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ไม่ละอาย และเกรงกลัวต่อผลของบาปที่จะเกิดตามมาก็คือ “ความโลภ” จากกรณีศึกษาจำนวนมากพบว่า เมื่อมนุษย์ถูกความโลภครอบงำ จะกลายเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้น ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือ “กรณีที่เกิดขึ้นในอัครคฤสุตฺร” ที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้ เมื่อข้าวสาลีเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ มนุษย์จะเก็บข้าวรับประทานเพียงเพื่อประทังความหิว เมื่ออิ่มแล้วก็กลับไปทำหน้าที่ของตัวเอง แต่เมื่อจำเป็นฤดูกาลผ่านไป มนุษย์บางกลุ่มสนใจเฉพาะความอยู่รอดของตัวเอง รวมไปถึงครอบครัวของตนเอง จึงเกิดการสะสมโดยการเก็บเกี่ยวข้าวสาลีที่เป็นสมบัติสาธารณะไปเป็นของตนเอง โดยมิได้สนใจความอยู่รอดของคนอื่น จึงตัดสินใจเก็บเกี่ยวไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนโดยไม่สนใจ และกลัวว่าคนอื่น ๆ จะอยู่รอดหรือไม่ จากความไม่ละอายใจต่อเพื่อนร่วมสังคม และไม่เกรงกลัวว่าสังคมจะตำหนิหรือไม่ดั่งกล่าว จะทำให้สังคมเกิดความโกลาหล และขาดสันติสุขจนเป็นที่มาของการทุบตบ และตำหนิซึ่งกันและกัน ฉะนั้น ความละอายและความเกรงกลัวจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการคุ้มครองโลก และสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า หิริโอตตปัปะ (Moral shame and moral fear) หมายถึง คุณธรรมที่เป็นเครื่องยับยั้งไม่使人ทำความชั่ว หิริ คือความละอายใจที่จะทำสิ่งไม่ดีหรือทุจริต ไม่ว่าจะด้วยการคิด การพูด หรือการกระทำ และ โอตตปัปะ คือความเกรงกลัวต่อผลที่จะตามมาจากการทำความชั่วนั้น เช่น การถูกลงโทษ การเสียชื่อเสียง หรือการทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งสองสิ่งนี้ทำงานร่วมกันเพื่อเป็นตัวช่วยสำคัญในการยับยั้งไม่ให้เกิดการตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ผิดต่อศีลธรรมและทุจริตคดี.

2.3.6 หลักการทำดี

สุจริต (Good Conduct) 3 ประการ คือ กายสุจริต ความประพฤติชอบทางกาย วาจาสุจริต ความประพฤติชอบทางวาจา และ มโนสุจริต ความประพฤติชอบทางใจ (ที.ปา. 11/228/227) (กรมการศาสนา, 2525) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559, หน้า 90-91) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสุจริต 3 ประการกับกุศลกรรมบท 10 อย่าง (กรมการศาสนา, 2525 12, หน้า 367-368) ดังนี้สุจริต 3 คือความประพฤติดีหรือความประพฤติชอบ ได้แก่ กายสุจริต คือความประพฤติชอบด้วยกาย มี 3 คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ และการงดเว้นจากการประพฤติดีผิดในการเสพกาม วาจาสุจริต คือความประพฤติชอบด้วยวาจา มี 4 คือ การไม่พูดโกหก การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ และการไม่พูดเพ้อเจ้อ และ มโนสุจริต คือความประพฤติชอบด้วยใจ มี 3 คือ อนภิชฌา คือการไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา อพยาบาท คือการไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น และ สัมมาทิฏฐิ คือการเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

สรุปได้ว่า สุจริตธรรม (Good conduct) หมายถึงความประพฤติดีงามและชอบธรรม ซึ่งครอบคลุมการกระทำทั้งสามด้าน ได้แก่ กายสุจริต หรือความประพฤติชอบทางกาย เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติดีผิดในกาม วาจาสุจริต หรือความประพฤติชอบทางวาจา เช่น ไม่พูดโกหก ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ และ มโนสุจริต หรือความประพฤติชอบทางใจ เช่น ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดร้าย และมีความเห็นที่ถูกต้อง ทั้งหมดนี้เป็นหลักพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

2.3.7 หลักการทำชั่ว

ทุจริต (Evil Conduct หรือ Misconduct) 3 ประการ คือ กายทุจริต ความประพฤติชั่วทางกาย วาจาทุจริต ความประพฤติชั่วทางวาจา และ มโนทุจริต ความประพฤติชั่วทางใจ (ที.ปา. 11/228/229) (กรมการศาสนา, 2525) สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559, หน้า 90) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทุจริต 3 ประการกับอกุศลกรรมบท 10 อย่าง (กรมการศาสนา, 2525 11, หน้า 283) ดังนี้ กายทุจริต ความประพฤติชั่วด้วยกาย มี 3 คือ ปาณาติบาต คือการทำให้ตกล่วง อทินนาทาน การถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้โดยการขโมยหรือการลักทรัพย์ และ กามเมสุมิฉฉาจาร คือการประพฤติดีผิดในการมีเพศสัมพันธ์ วาจาทุจริต ความประพฤติชั่วด้วยวาจา มี 4

คือ มุสาวาท คือการพูดเท็จหรือการโกหก ปิสุณวาจา คือการพูดส่อเสียด ฆราวาสวาจา คือการพูดคำหยาบ และ สัมผัสปลลาปะ คือการพูดเพื่อเจ้อ และ มโนทุจริต ความประพฤติชั่วด้วยใจ มี 3 คือ อภิชฌา คือการเพ่งเล็งอยากได้ของเขา พยาบาท คือการคิดร้ายต่อผู้อื่น และมีฉฉาภิภูฏฐ คือการเห็นผิดจากคลองธรรม

สรุปว่า ทุจริตธรรม (Evil conduct หรือ Misconduct) หมายถึง ความประพฤติชั่วหรือการประพฤติไม่ดี ซึ่งแบ่งออกเป็นสามประเภท ได้แก่ กายทุจริต คือการกระทำชั่วทางกาย เช่น การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และการประพฤติผิดในกาม วจีทุจริต คือการกระทำชั่วทางวาจา เช่น การโกหก การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพื่อเจ้อ และ มโนทุจริต คือการกระทำชั่วทางใจ เช่น การคิดอยากได้ของผู้อื่น การคิดร้ายต่อผู้อื่น และการมีความเห็นที่ผิดจากหลักธรรม การกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่ดีและก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นในที่สุด

2.3.8 หลักการครองเรือน

ฆราวาสธรรม (The Qualities of Householding) (ส.ส. 15/845/316) หมายถึงธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือน 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ อธิบายว่า 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน ขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุเกิดหวาดระแวง เป็นจุดเริ่มต้นความแตกแยก 2) ทมะ การรู้จักควบคุมอารมณ์ข่มใจระงับความรู้สึกต่อข้อบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขปรับนิสัยและอัธยาศัยให้ประสานเข้าหากันได้ไม่ตึงตันเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน ผู้ขาดธรรมข้อนี้ทำให้คนในองค์การไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้นต่อความหนักหนาสาหัสทั้งหลายทั้งจากถ้อยคำหรือกิริยาอาการจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ล่วงเกินโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เมื่อเกิดภัยพิบัติคับขันก็ไม่ตีโพยตีพาย มีสติอดกลั้น คิดอุบายใช้ปัญญาแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุกล่วงไปด้วยดี 4) จาคะ ความเสียสละความเผื่อแผ่แบ่งปัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจความสุขส่วนตนเห็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

ฆราวาสธรรมออกเป็น 2 ประการคือ ประการแรก เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ประการที่ 2 เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ 1) เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ สัจจะ หมายถึง ซื่อตรงต่อเพื่อนฝูง ซื่อตรงต่อลูกเมีย ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อการทำงาน ทมะ หมายถึง ข่มใจอย่าให้เกิดโทสะ อย่าให้เกิดความรักหรือความเกลียด ขันติ หมายถึง อดทนต่อความร้อน ความหนาวความเหนื่อย อดทนต่อคำด่า จาคะ หมายถึง การให้ทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้านมิตรสหาย 2) เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำสิ่งใดหรือปฏิบัติธรรมข้อใดแล้วก็ควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถทำให้ถึงที่สุด ดังเช่นเมื่อ

พระพุทธเจ้าทำความเพียรเพื่อตรัสรู้ก็ได้ตั้งสัจจาธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูกก็จะมี ไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งถ้าไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ (พุทธทาสภิกขุ, 2523, หน้า 55)

ฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ประกอบด้วย 4 ประการ คือ 1. สัจจะ การประพฤติด้วยความสุจริตไม่คดโกง ไม่หลอกลวง พูดความจริง มีความจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน 2. ทมะ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือความโลภอยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ความโกรธ ความหลง มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และการกระทำด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น 3. ขันติ ความอดทน ในที่นี้หมายถึง อดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งยั่วยุ ต่อราคะที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจของตนไม่ให้หลงไปทำความผิดนั้น ๆ อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรครวมถึงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจอาทิความยากลำบากในการงาน คำตำหนิจากผู้อื่น และ 4. จาคะ การสละ ในที่นี้รวมถึงการสละกิเลส สละอารมณ์ออกไปจากใจของตน ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งที่เข้ามาช่วยจิตใจของเรา ความเสียสละจากความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับผู้อื่น (พิชัญ หอมสมบัติ และคณะ, 2564, หน้า 169-169)

หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ว่า 1) สัจจะ คือ ความจริงสิ่งประเสริฐเกิดชื่อเสียงและศรัทธา 2) ทมะ คือ เกิดการข่มบ่มนิสัยจิตใจให้ปัญญา 3) ขันติ คือ ความอดทนขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ย่อมมีทรัพย์ 4) จาคะ คือ ช่วยให้บริการมากบุญมี ผู้กมิตรไมตรีไว้ได้ในการอบรมให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อ ประเทศชาติ (พระสมทบ ธิรปัญญา (รุ่งมิตร จรัสแสง), 2554, หน้า 1)

สรุปว่า ฆราวาสธรรม (Qualities for householding) หมายถึงหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือผู้ที่ใช้ชีวิตในสังคมทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัตินี้ 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ คือความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจและมิตรภาพ ทมะ คือการรู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ และปรับปรุงตนเองเพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ขันติ คือความอดทนอดกลั้นต่อความหนักหน่วงหรือปัญหาต่าง ๆ และใช้สติปัญญาในการแก้ไขสถานการณ์ และ จาคะ คือความเสียสละ การมีน้ำใจ และการแบ่งปัน โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทั้งหมดนี้เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

2.3.9 หลักความเพียร

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปธาน หรือ สัมมปปธาน (Four Great Efforts) ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปธานสูตร สูตรที่ 3 อังคุดตนิทาย จตุกกนิบาต (อง.จตุกก. 21/69/96) (กรมการศาสนา, 2525) รวมทั้งที่ปรากฏในสังวรสูตร (อง.จตุกก.

21/14/20) และปธานสูตร สูตรที่ 9 (อง.จตุกก. 21/13/19) โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559, หน้า 157) ได้อธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ไว้ว่า

“ปธาน 4 คือ ความเพียร (effort; exertion) หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า สัมมัปปธาน 4 คือ ความเพียรชอบ ความเพียรใหญ่ (right exertions; great or perfect efforts) ประกอบด้วย 1. สังวรปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น (the effort to prevent; effort to avoid) 2. ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (the effort to abandon; effort to overcome) 3. ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี (the effort to develop) และ 4. อนุรักษนปธาน เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูรณ์ (the effort to maintain)

สรุปว่า ปธาน หรือ สัมมัปปธาน (Four Great Efforts) หมายถึง ความเพียรพยายาม หรือความเพียรชอบ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ สังวรปธาน คือความเพียรเพื่อป้องกันไม่ให้บาปและสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น ปหานปธาน คือความเพียรเพื่อกำจัดบาปและสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้ว ภาวนापธาน คือความเพียรเพื่อสร้างและพัฒนาสิ่งที่ดีงามที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น และ อนุรักษนปธาน คือความเพียรเพื่อรักษาสิ่งที่ดีงามที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่และเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.4.1. ความหมายการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถ และทำวิจัย แต่งตำรา เกี่ยวกับเรื่องนี้มานาน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังรายละเอียด ดังนี้

Amstien (1969) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley (1975) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วน

ร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

Putti (1987) การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

นิคม ผัดแสน (2540) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้คิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

พีระ พรนวม (2544) การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดำเนินการหรือปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดี เสีย จนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

สมยศ นาวิการ (2545) การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการของการให้ผู้ที่บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative Management) เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น

จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกัน เพื่อปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้

จินตนา สุขจรรย์ (2549) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

2.4.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว จะต้องนึกถึงกระบวนการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดประชาชนจะต้องได้รับรู้ขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นไปในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการที่ได้ทำการวิจัย ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาประมวลเป็นระดับไว้ได้อย่างน่าสนใจ โดยถวิลวดี ได้ทำวิจัยเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และได้ข้อสรุปถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ควรจะมีลำดับขั้นประกอบไปด้วย การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน การปรึกษาหารือการวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติและการควบคุมติดตามโดยประชาชน โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียว ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียวไปจนถึงสื่อสารสองทางที่เป็น

การปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารกันเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำ และในที่สุดเป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสูงสุด

อภิญญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

ประพันธ์ สร้อยเพชร (2547) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การค้นหาปัญหา และสาเหตุ 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การติดตามและประเมินผล ในขณะเดียวกัน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีความลึกลงไปอีก ได้แก่ 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ ส่วนอคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการที่อิงแนวทางของนโยบาย และพบว่า แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจ และการตัดสินใจเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น เสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน โดยกระบวนการการมีส่วนร่วม เริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่มีความสอดคล้องกับ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ แต่ได้เพิ่มบางประเด็นที่เห็นว่ายังมีข้อบกพร่องและอาจจะเสริมประเด็นดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และ

ความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้ให้ความเห็นในกระบวนการมีส่วนร่วมที่ลึก หรือเป็นการต่อเติมประเด็นสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่า โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณาการแนวทางที่เป็นนโยบายเข้ากับการพัฒนา จึงสะท้อนแนวคิดในเชิงสังคมมากกว่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการคิด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 6) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชน ประกอบด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การให้ความเห็น 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมตัดสินใจ และ 5) การทำงานร่วมกัน

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผล นั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุและความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและ ดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2.4.3 ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ (2545) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการ กำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียง ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของ การพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของ ประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและ ส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จักร พิสุทธ์ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วน ร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบใน ผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามี ส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามี ส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุขจรรย์นัท (2549) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในสิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2550) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3) การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

2.4.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น จะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็น บ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจาก กิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประโยชน์สาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การ วางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการ บริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับ ชุมชน ดังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็น เช่น Ornstein (อ้างใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540) เห็นว่า การ มีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้ อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย ว่า มี สูงหรือต่ำ โดย Ornstein ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วม เทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่าง แท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก สอดคล้องกับ แนวคิดของ Campbell & Ramseyer (อ้างใน จิ ราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะที่ ไม่มีส่วนร่วมเลย 2) ลักษณะที่มีส่วนร่วมน้อย 3) ลักษณะที่มีส่วนร่วมปานกลาง 4) ลักษณะที่มีส่วน ร่วมมาก 5) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมากที่สุด

Huntington & Nelson (1975) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณา จาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐาน เบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะ เป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือ แสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะ การมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้าน การเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น ว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมี ส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมใน แนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่าง ๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหา ผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกัน ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาทตาสถานภาพของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้และช่วยของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และ

ประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์การ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

โดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจาก ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง และ ในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

2.4.5 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล และมีความสอดคล้องกับ สุธีวรประดิษฐ์ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้้นำเสนอปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้สรุป แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร แต่ไม่สอดคล้องกับ Leader (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน มีคุณค่าสอดคล้องกับกับผลประโยชน์ของตน มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้มาหรือหวังเอาไว้ และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดก็ต่อเมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ที่เป็นอดีตต่อเรื่องนั้น ๆ มาแล้ว และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี ขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะอำนวยขึ้นอยู่กับความสามารถรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับหาได้ไม่ นอกจากนี้บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้นยั่วยุและจูงใจให้เกิดขึ้น

ขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เน้นที่ปัจจัยส่วนบุคคล องค์กรและชุมชน ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เหมาะสมกับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เช่น สิริพัฒน์ ลาภจิตร (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์กรการบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มี ส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะและ ประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุน ผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่ กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน สอดคล้องกับ เนตรรุ้ง อยู่เจริญ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครู สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จากการทำวิจัยครั้งนี้ เนตรรุ้ง อยู่เจริญ ได้พบตัวแปรที่มีผลการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร และการติดต่อสื่อสาร 2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และ แรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมี ส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน

2.5 บริบทพื้นที่วิจัย: เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุดรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ ซึ่งมีพระภิกษุและสามเณรในเขต ปกครอง จำนวน 21,460 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2565) ตามที่แสดงในตารางที่ 1.1 – 1.2

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

จังหวัด	พระอารามหลวง		วัดราษฎร์		รวมทั้ง ทั้งหมด
	มหานิกาย	ธรรมยุต	มหานิกาย	ธรรมยุต	
บึงกาฬ	1		376	76	453
หนองบัวลำภู	1	1	402	111	515
อุดรธานี	1	1	1158	382	1542
เลย		1	601	146	748
หนองคาย	1		588	98	687
สกลนคร	2		901	343	1246
รวมทั้ง ทั้งหมด	6	3	4026	1156	

ที่มา: สำนักงานพระพุทธศาสนา (2565, 14 กันยายน)

ตารางที่ 2.2 จำนวนพระและสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

จังหวัด	พระภิกษุ			สามเณร		
	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม	มหานิกาย	ธรรมยุต	รวม
บึงกาฬ	1170	372	1542	373	-	373
เลย	3056	1304	4360	823	229	1052
หนองคาย	2488	512	3000	905	49	954
หนองบัวลำภู	1242	434	1676	225	72	297
อุดรธานี	3297	1,773	5070	303	206	509
สกลนคร	1597	822	2419	161	47	208

ที่มา: สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย 2563 อ้างอิงมาจาก สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื ปีข้อมูล: 2552 – 2564 Update: 05-07-2565)

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริญานุช วัฒนกุล และธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายเยาวชนเพื่อส่งเสริมค่านิยมสุจริตและการต่อต้านการคอร์รัปชัน จังหวัดมหาสารคาม ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 150 คน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบของกระบวนการสร้างค่านิยมสุจริตและการต่อต้านคอร์รัปชัน ได้แก่ รูปแบบของการกระตุ้นความสนใจในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต โดยมีสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษา อบรมบ่มสร้างนิสัย ให้ความรู้ควบคู่กับการพัฒนาทักษะด้านปัญญา ประกอบกับมีองค์กรทางสังคมอื่น ๆ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างนิสัยความซื่อสัตย์สุจริต 2) ต้นแบบกิจกรรมการส่งเสริมค่านิยมสุจริตและการต่อต้านคอร์รัปชันนี้เป็นรูปแบบของกิจกรรมเชิงวิชาการพร้อมทั้งกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน โดยเริ่มจากชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย และแสวงหาโอกาสในการขยายไปสู่ชุมชนรอบข้างที่กว้างขึ้นในระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ตามที่มีปัจจัยเอื้ออำนวย

วิษณุพงษ์ โพธิพิรุฬห์ และ อังศุธร ศรีสุทธิสอาด (2563) ได้วิจัยเรื่อง ราชการไทยไร้คอร์รัปชัน: การสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการแจ้งเบาะแสการทุจริต โดยผลการวิจัยพบว่า มีเพียงไม่เกินร้อยละ 14 (ส่วนกลาง) และร้อยละ 10 (ส่วนท้องถิ่น) ที่ได้ออกมาแจ้งเบาะแสจริง หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนกลาง และร้อยละ 2 ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ที่น่าสนใจคือ อัตราส่วนของผู้ที่ออกมาแจ้งเบาะแสมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างหน่วยงาน สะท้อนว่า การแจ้งเบาะแสมิได้เกิดจากปัจจัยบุคคลอย่างเดียวแต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นด้วย โดยปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดต่อความคิดที่จะออกมาแจ้งเบาะแสทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ ความรุนแรงของการทุจริต บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายของหน่วยงาน การได้รับความคุ้มครอง และโอกาสในการถูกกลั่นแกล้ง สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดต่อการออกมาแจ้งเบาะแสจริง คือ ความเป็นอิสระทางการเมืองของ ป.ป.ช. และ ป.ป.ท. อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น การเป็นข้าราชการที่ดี จิตสำนึกที่ ต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน และความรู้ในการแจ้งเบาะแส เป็นปัจจัยที่ช่วยจุดประกายให้บุคคลเริ่มมีความคิดที่จะออกมาแจ้งเบาะแสซึ่งจะส่งผลต่อไปยังพฤติกรรมการออกมาแจ้งเบาะแส ผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้เห็นถึงโอกาสที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ปรับปรุงพัฒนาแนวนโยบาย ข้อกฎหมาย และแนวปฏิบัติต่าง ๆ โดยควรมีการจัดทำมาตรฐานกลางเพื่อกำหนดแนวทางที่ทุกส่วนราชการควรต้องถือปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การจัดทำช่องทางการแจ้งเบาะแส การรักษาความลับของข้อมูลผู้แจ้งเบาะแสและแนวทางการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส รวมทั้งควรมีการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จำเป็นให้กับเจ้าหน้าที่

รัฐ และกำหนดให้การแจ้งเบาะแสการทุจริตเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการ ที่สำคัญ ป.ป.ช. และ ป.ป.ท. จะต้องพยายามสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับความเป็นอิสระทาง เมืองและประสิทธิภาพของหน่วยงานในการจัดการกับเรื่องร้องเรียน รวมทั้งสามารถเป็นแนวหน้าของ สังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ธนกร ตีระประกิจ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกันการคอร์รัปชันของผู้บริหาร โรงเรียน โดยพบว่า 1. มูลเหตุแห่งการคอร์รัปชันของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน 71 มูลเหตุ ดังนี้ 1) มูลเหตุด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 19 มูลเหตุ 2) มูลเหตุด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย 18 มูลเหตุ 3) มูลเหตุด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 18 มูลเหตุ และ 4) มูลเหตุด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติประกอบด้วย 17 มูลเหตุ 2. การป้องกันการคอร์รัปชันของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ด้าน 37 การป้องกัน ดังนี้ 1) การป้องกันด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 8 การป้องกัน 2) การป้องกันด้านการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย 12 การป้องกัน 3) การป้องกันด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย 6 การป้องกัน และ 4) การป้องกันด้าน กฎหมายและระเบียบปฏิบัติ ประกอบด้วย 11 การป้องกัน

พรเทพ จันทนิภ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง "การพัฒนา รูปแบบการป้องกันการทุจริต คอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย" โดยพบว่า รูปแบบการป้องกันการ ทุจริตคอร์รัปชันเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีใน สังคมไทย ควรมีหลักการคือ สถาบัน ครอบครัวและสถาบันการศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง จิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความมี ระเบียบวินัย และความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้บริหารประเทศและผู้บริหารองค์กรต้องประพฤติตัวเป็น แบบอย่างที่ดี นอกจากนี้คนในสังคมต้องเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อโดยให้การเคารพยกย่องคนดีมีคุณธรรม รวมทั้งสื่อมวลชนต้องยกย่องชมเชยผู้ที่ประพฤติดี กำหนดเกณฑ์มาตรฐานระดับสูงในการคัดเลือก บุคลากรเข้า สู่ระบบ และองค์กรต้องสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมให้กับบุคลากร จัดอบรม สัมมนา มีกลไกการ ติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

อัจฉริยะ วัฒนา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายประชา สังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์" ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คือ การฝึกอบรมผู้นำเครือข่ายประชาสังคม โดยใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำเครือข่ายประชาสังคมเพื่อส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่ง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจความจำเป็นในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเครือข่าย ประชาสังคม โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันและแนวโน้มใน

อนาคต และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจความต้องการฝึกอบรม 2) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร มี 2 ขั้นตอน คือ การร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง และการประเมินโครงร่างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยสาระ 5 หน่วยคือ 1) เกี่ยวกับความรู้ด้านภาวะผู้นำ 2) ความรู้และทักษะด้านการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย 3) ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน 4) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 5) ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กรประชาสังคม มีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะ ผู้นำ เจตคติต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและพฤติกรรมกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์ นวลจันทร์ แจ่มจิตร สว่าง มีแสง อนันต์ เพชรใหม่ และนนท์ น้ำประทานสุข (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย โดยศึกษาประสบการณ์ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้นั้น เป็นรูปแบบที่เน้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่อต้านการทุจริตกับภาคประชาสังคมของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในการประสานความร่วมมือกันทั้งสามภาคส่วน คือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเรื่องป้องกันการทุจริต 2. รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศไทยนั้น พบว่า ความร่วมมือในการป้องกันการทุจริตระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อมตลอดจนองค์กรอิสระนั้น มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐไทยและภาคประชาชนน้อยมาก 3. รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย จากรูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ พบว่า รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (Thick Democracy) เป็นวิธีการยกระดับการป้องกันการทุจริตในไทยที่ดีที่สุด โดยเน้นไปยังการสร้างระบบและกลไกให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การแก้ไขกฎหมาย ลดการผูกขาดทางการตลาดและการใช้ดุลพินิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

อนุชา พละกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิงผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรม การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริต โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้

คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคมและภาครัฐ ภายใต้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มีความหลากหลาย 2. ภาคประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชน ตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชน ท้องถิ่น ที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวด แข่งขัน ประกาสกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม รณรงค์ ส่งเสริม และเชิญชวน ให้ประชาชนแสดงบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมาภิบาล และจารีตประเพณีอันดีต่อประชาชน ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการและดำเนินการสร้างระบบป้องกันและควบคุมทุจริต โดยคณะกรรมการพัฒนา ติดตาม และประเมินผล เปิดเผยข้อมูล จัดซื้อ จัดจ้างและผลงานท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริต ของเจ้าหน้าที่รัฐ หากประพฤตผิดต้องลงโทษตามกฎหมาย เพื่อสร้างท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส

อมรรัตน์ กุลสุจริต เพ็ญประภา ภัทรานุกรม สุจิตรา สามีคศิธรรม ปรีชา ปิยจันทร์ และ หฤทัย กมลศิริสกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา คอร์รัปชัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางบัว เขตบางเขน และชุมชนหลัง แพลต ร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การติดตั้งระบบและกลไกในการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ผ่านกติกาสมาชิกชุมชนที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อการ ทำงานของคณะกรรมการชุมชนประกอบด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การประชุมและองค์ ประชุมของ คณะกรรมการชุมชน 2) การเงินและแบบฟอร์มทางการเงินของชุมชน 3) การรับสั่งของ บริจาคของ คณะกรรมการชุมชน 4) การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคน รุ่นใหม่ มี ส่วนร่วมใน กิจกรรมของชุมชน 5) การสื่อสารและการเปิดเผยข้อมูลแก่สมาชิกชุมชน 6) กระบวนการ หนุนเสริม เพื่อการต้านคอร์รัปชันในชุมชน และ 7) กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับ ภาคี เครือข่ายภายนอก ทั้งนี้ จากการทดลองปฏิบัติการในช่วงระยะที่ดำเนินการวิจัย ที่วิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลง ทักษะคติ และพฤติกรรมของทั้งสองชุมชนใน 3 ระดับ ด้วยกัน คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และ ระดับชุมชน โดย การติดตั้งระบบและกลไกดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลาในการ หล่อหลอมและพุ่มพักเพื่อ เรียนรู้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนโดยเฉพาะ เยาวชนคนรุ่นใหม่ และยังคง อาศัยความเข้มแข็งเอาจริงเอาจัง ของประธานชุมชน คณะกรรมการ ชุมชน และสมาชิกชุมชน ที่จะต้อง ร่วมมือกันจริงจังในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการทุจริตคอร์รัป ชัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นนับเป็น ทิศทางที่ดีในการสร้างพลังชุมชนสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งเพื่อร่วมกัน

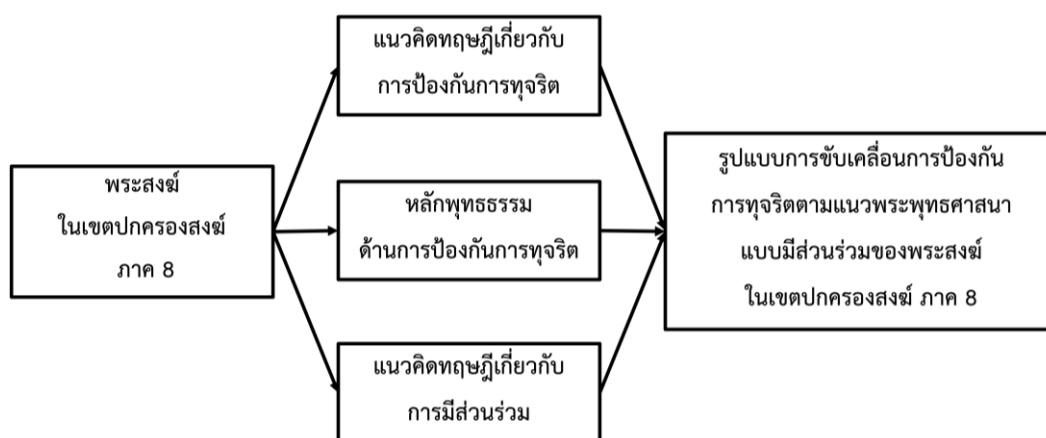
ป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต คอร์รัปชันที่จะค่อย ๆ ลดและหมดไปสู่วิถี “ชุมชนปลอด คอร์รัปชัน” ในที่สุด

ศุภเยาว์ นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และอภินันท์ จันตะนี (2561) ได้ศึกษา เรื่อง “การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการเอื้อประโยชน์ต่อการทุจริตที่มีต่อสังคมไทยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล ได้แก่ บุคลากรของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจ ระเบียบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย การใช้ ตำแหน่งหน้าที่แสวงประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง การขาดจิตสำนึกด้าน คุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และภาคประชาชนมีค่านิยมจ่ายสินบนให้แก่บุคลากรภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการ เห็นว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติ ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง ร้องเรียนไม่กล้าระบุดังบุคคล แต่ระบอบองค์กร การ ทำให้กลไกการตรวจสอบการทุจริต เป็นไปได้ยาก (2) ระดับองค์กร เนื่องจากกระบวนราชการมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนทำให้บุคลากรภาครัฐอาศัยช่องว่างของ กฎหมาย แสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้ ในบางกรณีกฎระเบียบที่วางไว้ทำให้คนสุจริตไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ได้ ประกอบกับการวางระบบควบคุมภายในขาดประสิทธิภาพ กลไกการตรวจสอบการ ทุจริตจากหน่วยงานภายนอกรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมล่าช้าไม่ทันการณ์ การ ลงโทษด้านกฎหมาย และด้านสังคมไม่รุนแรง 2. การป้องกันการทุจริตขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการด้าน ความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดย ตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลัก ความโปร่งใสซึ่งมีตัวชี้วัดตามที่สถาบัน พระปกเกล้ากำหนด และแบ่งรูปแบบการป้องกันการทุจริต เป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ด้วย การปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม รณรงค์ให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง 2) ระดับองค์กร ด้วย การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กรอิสระในการให้ ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบองค์กรให้เกิดความ โปร่งใส พร้อมทั้งเน้นกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการ บริหารจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน 3. รูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย กลไกพุทธบูรณาการ ประกอบด้วยดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้หลักโลกบาล ธรรม (hiri โอตฺตปฺปะ) เป็น กลไกในการบูรณาการ เพื่อปลูกและปลูกจิตสำนึกของบุคคลในองค์กรให้ เกิดความละอายต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมคุณธรรม จริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่ จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอภิธานิยธรรม 7 ซึ่งเป็น หลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง เพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่ง กันและกัน ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณี

และศาสนาเป็นกลไก บูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน

2.7 สรุปกรอบแนวความคิด

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยเริ่มต้นที่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ซึ่งเป็นดินแดนที่มีพระสงฆ์ที่ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอันมาก ประกอบกับพระสงฆ์หลายรูปมีคุณูปการต่อสังคมอย่างประจักษ์ชัด และนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันและการต่อต้านการทุจริต แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเข้ามาประสมประสาน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแก่นในการป้องกันการทุจริต และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่วิจัยคือเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งครอบคลุม 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร หนองบัวลำภู และบึงกาฬ แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตการปกครองสงฆ์ ภาค 8 ระยะที่สอง เป็นการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตการปกครองสงฆ์ ภาค 8 และระยะที่สามเป็นการประเมินผลทดลองใช้รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตการปกครองสงฆ์ ภาค 8 โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ ดังภาพที่ 3.1

3.1.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา

ในระยะแรกของการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎี (documentary research) จากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับ และขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาสภาพและปัญหา ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นพระสงฆ์จากระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล จำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือคือการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม

3.1.2 ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ

การศึกษาในระยะที่ 2 นี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) พระสังฆาธิการ และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 12 รูป/คน เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบและการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯ ขั้นตอนที่ 2 เป็นการร่างรูปแบบ ดำเนินการโดยการสนทนากลุ่มพระสังฆาธิการ ผู้บริหารและครู และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 12 รูป/คน

เพื่อร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม และขั้นตอนที่ 3 เป็นการตรวจสอบและกลั่นกรองรูปแบบ ดำเนินการโดยการสนทนากลุ่มพระสังฆาธิการ ผู้บริหารและครู และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 12 รูป/คน เพื่อตรวจสอบร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม ที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว

3.1.3 ระยะที่ 3 การประเมินผลรูปแบบ

ในระยะที่ 3 คือ การประเมินผลรูปแบบ โดยการประชุมสะท้อนผลการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย เป็นพระสังฆาธิการ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 20 รูป/คน เพื่อรับทราบรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย (target group) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกเป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล จำนวน 20 รูป โดยเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะนำมาใช้ในการร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

กลุ่มที่สองประกอบด้วย 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ทำการตรวจสอบและยืนยันร่างรูปแบบฯ และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 จำนวน 12 รูป จังหวัดละ 2 รูป ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน และตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน จำนวน 20 คน ทำการประเมินและรับรองผลการทดลองใช้รูปแบบฯ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในระยะที่ 1 ใช้เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

3.3.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในระยะที่ 2 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย พระสังฆาธิการทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป และนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน เพื่อยกร่างรูปแบบและเพื่อตรวจสอบยืนยันความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

3.3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป นักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 5 คน และตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน เกี่ยวกับการประเมินผลรูปแบบ

3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต

3.4.2 ร่างประเด็นสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants)

3.4.3 ร่างประเด็นสนทนากลุ่มเพื่อยกร่างและตรวจสอบรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

3.4.4 ร่างแบบสอบถามเพื่อประเมินร่างรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น

3.4.5 นำเสนอร่างประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน รวมทั้งข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินรูปแบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาและตรวจสอบ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่ 6 จังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการทั้งฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุติกนิกายระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล จำนวน 12 รูป เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค 8

3.5.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์เพื่อนำไปจัดทำร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

3.5.3 จัดสัมมนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ นักวิชาการด้านพุทธศาสนา และตัวแทนจาก ป.ป.ช. จำนวน 12 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและยืนยันร่างรูปแบบ

3.5.4 จัดประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ นักวิชาการด้านพุทธศาสนา ตัวแทนจาก ป.ป.ช. และตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 20 รูป/คน เพื่อยืนยันผลการประเมินรูปแบบ

3.5.5 ส่งแบบประเมินรูปแบบให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทุกขั้นตอนของการวิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาด้วยพรรณาวิธี (Content analysis in qualitative descriptive research) สำหรับการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

4.2 การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

4.3 การประเมินผลการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปปฏิบัติ

4.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

4.1.1 จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่าสภาพปัจจุบันของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตได้ในหลายรูปแบบตามที่แสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 สภาพปัจจุบันของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
1. การสอนหลักธรรมเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในการอบรมพุทธศาสนิกชน	“โดยปกติการเทศนาสั่งสอนโดยทั่วไป มักไม่ได้มีการเทศน์เรื่องการต่อต้านหรือการป้องกันการทุจริตโดยตรง แต่ใช้วิธีสอดแทรกเมื่อมีการอบรมเรื่องศีล โดยเฉพาะข้อที่ห้า ทาน ได้มีการขยายความของการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ให้ครอบคลุมไปถึงการประพฤติทุจริต เช่น การฉ้อโกง การหลอกลวง การจ่าย

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของ พระสงฆ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>สินบน การรับสินบน เป็นต้น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 1, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา วงการพระสงฆ์เกิดคดีอื้อฉาวเกี่ยวกับ ‘เงินทอนวัด’ ซึ่งถือว่าการคอร์รัปชันอย่างหนึ่ง และทำให้วงการสงฆ์เป็นที่เสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก จากคดีดังกล่าวทำให้พระสงฆ์เริ่มตระหนักถึงผลร้ายของการคอร์รัปชัน การรับผลประโยชน์ และตามพระวินัยถือว่าการยกยอกทรัพย์ซึ่งตรงกับกายทุจริตข้อที่ 2 คือ อทินนาทาน มีโทษสูงถึงขั้นปาราชิก คือ ขาดจากความเป็นพระภิกษุ สำหรับคนทั่วไปก็ถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อที่ 2”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 2, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ว่ามีความเสี่ยงสำหรับพระสงฆ์ในการละเมิดอาบัติปาราชิกข้อที่ 1 ก็คือ การบริหารจัดการการเงินของวัดหรือขององค์กร หากไม่มีความโปร่งใสก็ถือว่าเข้าข่ายต้องอาบัติปาราชิกแล้ว โดยเฉพาะเมื่อมีเจตนาโยกย้ายเงินไปใช้ในกิจการที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของเงินที่ได้มา ตรงนี้เป็นสิ่งที่พระหลายรูปละเลยและมองข้ามไม่ให้ความสำคัญ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้โยกย้ายเงินหรืองบประมาณไปใช้ผิดวัตถุประสงค์นั้นก็รู้ดีอยู่แล้วว่า ไม่เหมาะ ไม่ควรทำ อย่างไรก็ตามในการอบรมสั่งสอน ก็ได้สอดแทรกเรื่องทำนองนี้อยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดทอนความคิดที่จ้องจะถือครองหรือยึดเอาของที่ไม่ใช่ของตนเอง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 3, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
2. ให้การศึกษาและสร้าง ความตระหนักรู้	<p>“ชาวพุทธส่วนใหญ่รู้จักศีล 5 เป็นอย่างดีแล้ว แต่ก็ยังมีหลีกเลี่ยงหรือหาข้ออ้างเพื่อละเมิด โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 ขณะที่ศีลข้อที่ 2 นั้น หลายคนก็ละเมิดอยู่ตลอด เพียงแต่ว่ามันมองไม่เห็น</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของ พระสงฆ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ความผิดชัดเจน ในการอบรมธรรม พระสงฆ์จึงควรให้การศึกษาที่ถูกต้องและสร้างความตระหนักรู้ โดยอธิบายความผิดในการละเมิดศีลข้อที่ 2 ให้ครอบคลุมไปถึงการทำทุจริตต่าง ๆ เช่น การโกง การฉ้อโกง การคดโกง การเบียดบัง การรับ-ให้สินบน การฉ้อราษฎร์บังหลวง การฟอกเงิน ฯลฯ เริ่มตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การลอกข้อสอบ เป็นต้น</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 4, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“การกระทำที่เข้าข่ายกระทำผิดทุจริตต่าง ๆ นั้นมีความซับซ้อนมากมาย เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง การติดสินบน การฟอกเงิน เป็นต้น ซึ่งทำให้ยากต่อการตรวจสอบ ดังนั้นการสอนหรืออบรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำทุจริตต่าง ๆ นั้นจึงมีความจำเป็นและควรสอนให้รู้และเข้าใจตั้งแต่วัยเด็ก สำหรับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรปลูกฝังเรื่องพวกนี้ แทนการพูดถึงคุณธรรมชั้นสูงที่เป็นเรื่องยากต่อความเข้าใจ ให้สอนศีล 5 ในรายละเอียด หากเป็นการต่อต้านการทุจริตก็ต้องเน้นศีลข้ออื่นนาทาน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 6, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
3. การเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดี	<p>“ในบางเรื่อง พระเองก็ต้องทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เพื่อไม่ให้เกิดเจตนาที่จะบิดเบือน ยกตัวอย่างเช่น การไม่อนุญาตให้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อวัดหรือต่อสาธารณะ การไม่อนุญาตให้นำเงินในตู้บริจาคบำรุงค่าไฟฟ้า-น้ำประปาไปใช้ อย่างอื่นที่ไม่ใช่ค่าไฟฟ้า-ค่าน้ำประปา รวมไปถึงการไม่รับสิ่งของที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น สิ่งของที่หรูหราหรือมีราคาแพง แม้จะมีผู้มีจิตศรัทธาต้องการนำมาถวาย เพื่อไม่ให้เกิดกิเลส ที่สำคัญผมยังอยู่เสมอว่า ของสงฆ์ก็ต้องใช้เพื่อสาธารณะ ใช้แล้วก็เก็บให้เรียบร้อย”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 7, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของ พระสงฆ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. การร่วมมือกับภาคส่วน อื่น	<p>“บทบาทที่ชัดเจนอีกประการหนึ่งของพระสงฆ์ในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมก็คือ การร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต เช่น ป.ป.ช. ซึ่งแนวทางหนึ่งที่ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้ ก็คือ การร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการต่อต้านหรือการป้องกันการทุจริตในระดับต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายภายในวัด และยินยอมให้มีการตรวจสอบการใช้จ่ายของวัดต่อเจ้าหน้าที่”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
5. การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร	<p>“การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารถือว่าการประชาสัมพันธ์บทบาทของพระสงฆ์โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์หรือเว็บเพจของวัด พระสงฆ์ควรเผยแพร่ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ โดยแต่งตั้งแอดมินทำหน้าที่บริหารเว็บไซต์ให้มีการสื่อสารข้อมูลออกมาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้เว็บไซต์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก็ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งนอกจากกิจกรรมของโรงเรียนแล้วก็ควรมีการเผยแพร่ธรรม หรือเรื่องสัพเพเหระที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติที่ชาวพุทธควรรู้”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
6. การจัดตั้งศูนย์รับเรื่อง ร้องเรียน	<p>“ทางภาครัฐ มีการจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมเพื่อรับเรื่องร้องเรียนจากผู้ประสบความเดือดร้อนจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมสำหรับบางวัดอาจจัดตั้งตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจให้ประชาชนสามารถเข้ามาปรึกษาหรือแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตในชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประสานงาน หรือให้คำแนะนำเบื้องต้น เนื่องจากผู้ประสบความเดือดร้อนไม่เป็นธรรมบางคนไม่กล้านำเรื่องไปร้องเรียนที่ศูนย์ดำรงธรรมโดยตรง เพราะเกรงว่าจะไม่ปลอดภัย การนำเรื่องมาร้องเรียนที่ศูนย์รับเรื่องร้องเรียนของวัดจึง</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของ พระสงฆ์	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p style="text-align: center;">เป็นทางเลือกที่ชาวบ้านทั่วไปมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจมากกว่า” (ผู้ทรงคุณวุฒिरูปที่ 9 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>	

จากตารางที่ 4.1 พบว่า พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต 6 ด้าน คือ 1) การสอนสอดแทรกธรรม 2) การให้การศึกษาและสร้างความตระหนักรู้ 3) การเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดี 4) การร่วมมือกับภาคส่วนอื่น 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ 6) การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียน

4.1.2 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ปรากฏผลตามที่แสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 หลักธรรมที่นำมาใช้ในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>1. อทินนาทานา เวรมณี</p>	<p>“การป้องกันหรือการต่อต้านการทุจริตนั้น ศีลข้อที่ 2 ถือเป็นหัวใจหลัก หากคนเราตระหนักถึงใจเขาใจเราก็ย่อมจะไม่ละเมิดสิ่งของของผู้อื่น หรือของที่ผู้อื่นหวงแหน เราเองก็ไม่ชอบใจไม่พอใจเมื่อผู้อื่นมาละเมิดหรือแย่งชิงของของเรา ดังนั้นจึงไม่ควรช่วงชิงหรือขโมยของของผู้อื่น” (ผู้ทรงคุณวุฒिरูปที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
	<p>“ต้นเหตุของการละเมิดศีลข้อที่ 2 ก็คือความโลภหรือความละโมภในของของผู้อื่น ส่วนการทุจริต (Corruption) ในความหมายกว้าง ก็คือ การเอาทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือศีลธรรม มาเป็นของตน ไม่ว่าจะเป็นการโกง การยกยอก การรับสินบน หรือการใช้ตำแหน่งแสวงหาประโยชน์ ดังนั้น</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>จึงไม่ควรเพ่งเล็งหรือเพ่งมองของที่ไมใช่ของตนเอง ซึ่งจะช่วยลดแรงกระตุ้นหรือความอยากได้ลง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 5 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
	<p>“อธิบดีนาทาน เวมณี ช่วยป้องกันการทุจริตโดยตรง เพราะเป็นการฝึกใจให้งดเว้นจากการเบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่น ทำให้บุคคลซื่อสัตย์ ไมโลภ ไมฉวยโอกาส เมื่อขยายสู่ระดับองค์กรและสังคม จะกลายเป็นวัฒนธรรมความซื่อสัตย์และโปร่งใสที่ต่อต้านการทุจริตได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้คือข้อที่ 2 นี้จะ 1) สร้างจิตสำนึกในความซื่อสัตย์ เมื่อบุคคลตั้งใจงดเว้นจากการลักขโมย ก็จะมีผลความละอายและเกรงกลัวที่จะเอาของที่ไมใช่ของตนทำให้ไม่เอื้อให้เกิดการทุจริตทุจริต 2) ลดแรงจูงใจในการแสวงหาผลประโยชน์ทุจริต การฝึกตนให้งดเว้นจากอทินนาทาน ช่วยควบคุมความโลภ ไม่ทำให้ตกเป็นเหยื่อของผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเบียดบังงบประมาณการยกยอก 3) เป็นบรรทัดฐานทางสังคม หากสังคมยึดถืออทินนาทานร่วมกัน จะเกิดค่านิยม “ไม่เอาของที่ไมใช่ของตน” เป็นภูมิคุ้มกันระดับชุมชนและองค์กรต่อการทุจริต และ 4) ส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบ การงดเว้นจากการลักของผู้อื่นเชื่อมโยงกับความโปร่งใสในการทำงานและการใช้ทรัพยากร เป็นหลักพื้นฐานของการบริหารงานที่ปราศจากทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 9 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>
	<p>“บริบทของการกระทำทุจริตมีอยู่อย่างมากมายในสังคม บางอย่างไม่มีกล่าวถึงไว้ในข้อที่ 2 แต่พระสงฆ์ก็ควรอนุโลมการกระทำบางอย่าง เช่น การฟอกเงิน ให้อยู่ในขอบข่ายของข้อที่ 2 เนื่องจากบริบทของสังคมในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น คำอธิบายหลักธรรมจึงต้องมีการขยายความ</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	ให้มีขอบข่ายกว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้นกว่าเดิม” (ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 12 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)
2. อาซหะ	<p>“อาซหะ คือความซื่อตรง ซึ่งดูคล้ายคลึงกับความซื่อสัตย์ แต่ในบางแห่งอธิบายว่าเป็นความเที่ยงตรง เป็นธรรมหรือคุณสมบัติประการหนึ่งของผู้นำหรือผู้ปกครอง เป็นคุณธรรมที่มุ่งเน้นการไม่บิดเบือน ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่ทำสิ่งใดโดยมีเจตนาแอบแฝง” (ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“อาซหะคือความจริงใจ แสดงออกมาในลักษณะของการไม่คดโกง การไม่บิดเบือน การไม่หลอกลวงทั้งต่อหน้าและลับหลัง” (ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“ลักษณะของผู้ที่มีอาซหะ คือ ซื่อตรงต่อตนเอง คือมีความจริงใจกับความรู้สึกละความคิดของตนเอง ไม่หลอกลวงตนเอง ซื่อตรงต่อผู้อื่น คือปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่เสแสร้ง ไม่หวังผลประโยชน์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ คือ ปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทุจริต ไม่เบียดบัง นอกจากนี้ก็ยังมีความซื่อตรงต่อเวลา หมายถึง การเป็นคนตรงต่อเวลา การใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือการไม่เอาเวลาไปใช้ผิดประเภท เช่น การไม่ทำงานอื่นหรืองานส่วนตัวในเวลาทำงานปกติ” (ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 6 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p>“อาซหะมีส่วนสำคัญในการป้องกันการทุจริตจากลักษณะสำคัญ คือ 1) ความตรงไปตรงมาในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อบุคคลยึดอาซหะ จะทำงานด้วยความโปร่งใส ไม่บิดเบือนข้อเท็จ</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักการเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>จริง ซึ่งเป็นการลดโอกาสเกิดการทุจริต เช่น การปกปิดงบประมาณ หรือการบิดเบือนข้อมูล 2) ความเชื่อตรงต่อผลประโยชน์สาธารณะ ผู้ที่มีอาชวະจะไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตัวเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นการป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบ 3) ความจริงใจต่อผู้ร่วมงานและสังคม การสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและจริงใจ ทำให้เกิดความเชื่อถือนระหว่างกัน เป็นการลดช่องทางการสมยอมทุจริตหรือฮั้วผลประโยชน์ 4) เป็นเกราะป้องกันความโลภและการฉ้อฉล อาชวະทำให้บุคคลมีหลักยึดในความซื่อสัตย์ ไม่รับสินบน ไม่ฉ้อโกง ไม่หาผลประโยชน์โดยมิชอบ และ 5) สร้างวัฒนธรรมองค์กร โปร่งใส หากผู้นำและบุคลากรยึดอาชวະ จะเกิดบรรยากาศการทำงานที่ซื่อตรง เป็นภูมิคุ้มกันระดับโครงสร้างต่อการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 10 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>
3. สัมมาอาชีวะ	<p>“การประกอบสัมมาอาชีพก็คือการทำงานที่สุจริต ไม่ใช่ทำงานทุจริตหรือมิจฉอาชีพ เป็นงานที่ไม่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน เป็นงานที่ก่อประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคมโดยรวม การเลี้ยงชีพโดยสุจริตมีส่วนช่วยป้องกันการทุจริตโดยตรง เพราะเป็นหลักที่ทำให้บุคคลเลือกริถีชีวิตและอาชีพที่ไม่โกง ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ และไม่ใช้เล่ห์เหลี่ยม เมื่อบุคคลยึดมั่นในสัมมาอาชีวะก็จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันส่วนบุคคล และหากขยายสู่ระดับองค์กร จะช่วยสร้างสังคมที่โปร่งใสและปลอดทุจริตได้อย่างมั่นคง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงอาชีพที่อุบาทว์ไม่ควรทำ 5 ประการ คือ การค้าขายเครื่องประหารหรืออาวุธ การค้าขายมนุษย์ การค้าขายสัตว์มีชีวิตเพื่อเป็นอาหาร การค้าขายน้ำเมา สุรา ยาเสพติด และการค้าขายยาพิษ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 5 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“การประกอบสัมมาอาชีพที่เข้าใจกันได้ง่ายที่สุดก็คือ อาชีพที่ไม่ผิดกฎหมาย อาชีพที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของสังคม อาชีพที่สังคมยอมรับ และอาชีพที่ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมของศาสนา สัมมาอาชีพช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดย 1) ยึดมั่นในความสุจริตในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ผู้ที่ปฏิบัติสัมมาอาชีพจะเลือกประกอบอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดไปสู่การทุจริต เช่น คอร์รัปชัน การยกยอก การรับสินบน 2) ไม่เบียดเบียนผลประโยชน์ของผู้อื่น สัมมาอาชีพะเน้นการทำงานโดยไม่เอาเปรียบ ไม่โกง ไม่ลักลอบใช้ทรัพยากรส่วนรวมเพื่อส่วนตน ลดพฤติกรรมทุจริตที่เกิดจากการหาผลประโยชน์โดยมิชอบ 3) การใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยสุจริต สำหรับผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจ หากยึดสัมมาอาชีพจะไม่ใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อหาผลประโยชน์ เป็นหลักการสำคัญของการบริหารงานโปร่งใส และ 4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและยั่งยืน หากบุคลากรยึดสัมมาอาชีพจะเกิดค่านิยมการทำงานที่สุจริต กลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ปฏิเสธการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
4. สันโดษ	<p>“สันโดษหรือสันตुฎฐิคือความยินดีหรือความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ อธิบายง่าย ๆ ก็คือความพอใจในปัจจุบัน คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่หามาได้ด้วย ความเพียรพยายามที่ถูกต้องและสุจริต ความสันโดษ หรือความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ มีส่วนช่วยป้องกันการทุจริตเพราะเป็น เกราะทาง</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>จิตใจ ที่ทำให้บุคคลไม่ถูกความโลภครอบงำ ไม่หวั่นไหวต่อการยั่วยุ ของผลประโยชน์ ทำให้การทำงานและการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่าง โปร่งใสและสุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
	<p>“สันโดษไม่ใช่ความเกียจคร้าน หรือการอยู่เฉย ๆ ไม่ สร้างสรรค์ความเจริญใด ๆ แต่หมายถึงความสุขใจกับสิ่งที่มีอยู่ และ ไม่นำไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ 3 ประการ คือ ยถาลภสันโดษ คือ ยินดีหรือพอใจในสิ่งที่หามาได้ด้วย ความ พยายามของตนเอง ยถาผลสันโดษ คือ ยินดีหรือพอใจตามกำลังของ ตน ไม่ฝืนทำเกินกำลังเพื่อให้ได้สิ่งที่ไม่จำเป็น และยถาสารูป สันโดษ คือ ยินดีหรือพอใจตามสมควร คือ พอใจในสิ่งของที่เหมาะสม กับฐานะหรือบทบาทในสังคม ความสันโดษช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยลดแรงจูงใจจากความโลภ การทุจริตมักมีรากมาจากความอยาก ได้เกินความจำเป็น ผู้ที่มีสันโดษย่อมพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่หวั่นไหว ต่อสิ่งล่อ เช่น เงินได้ไต่ะ ผลประโยชน์ หรือสินบน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
	<p>“ตามหลักพระพุทธศาสนา สันโดษคือความพอใจในสิ่งที่ ตนได้มาโดยชอบธรรม ไม่ว่าจะมากหรือน้อย มีลักษณะคือ 1) ความ ไม่ทะยานอยาก เกินความจำเป็น 2) การดำรงชีวิตด้วยความเรียบง่าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3) ความสุขจากความพอใจภายใน มากกว่า การไขว่คว้าสิ่งภายนอก สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ปัจจัยสันโดษ พอใจในปัจจัยสี่เท่าที่จำเป็น 2) อารัมมณสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนได้มาเป็นอารมณ์ ไม่เปรียบเทียบกับผู้อื่น และ 3) ยถาลภสันโดษ พอใจตามลาภผลหรือสิ่งที่ตนได้รับ ไม่ว่าจะ เล็กน้อยหรือมากมาย ความสันโดษช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยการ</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. หิริโอตตปปะ	<p>ด้านทานการใช้อำนาจในทางมิชอบ หากบุคคลรู้จักพอ จะไม่พยายามหาผลประโยชน์ส่วนตนจากตำแหน่งหน้าที่ ป้องกันการเอื้อประโยชน์ การยกยอก หรือการแสวงหาความร่ำรวยผิดทาง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 7 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p>“สันโดษคือความรู้จักพอในสิ่งที่มี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ทะเยอทะยานเกินควร และไม่เปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นในทางที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ในพระพุทธศาสนา สันโดษเป็นหลักธรรมที่เน้นการรู้จักประมาณตน รู้จักพอใจในปัจจุบันสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและการปฏิบัติธรรม โดยไม่ยึดติดหรือโลภอยากได้เกินความจำเป็น เพราะความสันโดษเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ใจฟุ้งซ่าน และเป็นรากฐานของความสงบสุขความสันโดษช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรม ผู้ที่มีสันโดษจะทำงานด้วยความสุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพื่อให้ตนได้มากเกินควร เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นรากฐานของวัฒนธรรมต้านทุจริต เมื่อคนในสังคมรู้จักพอ จะไม่แข่งขันกันด้วยการโกงหรือหาผลประโยชน์ลับ ๆ สังคมจึงมีค่านิยมซื่อสัตย์และยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 12 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p> <p>“หิริโอตตปปะคือธรรมคู่ที่เป็นโลกบาลธรรม หรือธรรมที่คุ้มครองโลก ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยยับยั้งคนไม่ให้ทำความชั่วโดยหิริ คือ ความละอายต่อบาป หมายถึงความรู้สึกรังเกียจใจตนเอง ไม่อยากทำความชั่วเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งน่าเกลียด เสียเกียรติ หรือขัดกับศักดิ์ศรีของตน เป็นความละอายที่เกิดจากความรู้ผิดชอบชั่วดี ส่วนโอตตปปะคือ ความเกรงกลัวต่อบาป หมายถึงความกลัวผลร้ายที่จะตามมาจากการทำความชั่ว ทั้งโทษทางสังคม กฎหมาย หรือ</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>กรรมที่จะย้อนกลับมาสนองตน เป็นความกลัวที่เกิดจาก ผลเสียและการถูกดำเนินคดี หิริโอตตปปะช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยลดแรงขับจากความโลภ การทุจริตส่วนใหญ่เกิดจาก “ความอยากได้เกินที่ตนควรได้” หากมีสันโดษ จะรู้จักพอ ไม่ถูกความโลภผลักดันให้โกงหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ”</p>
	<p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
	<p>“หิริโอตตปปะคือหลักธรรมที่ใช้ควบคุมจิตใจไม่ให้ความชั่ว ได้แก่ หิริ ความละอายต่อการทำความชั่ว ทั้งต่อหน้าคนอื่น และในที่ลับ เพราะกลัวว่าการกระทำนั้นจะเป็นการดูถูกตนเองและเสื่อมเสียเกียรติ และโอตตปปะ ความเกรงกลัวผลของการทำความชั่ว เช่น กลัวการถูกลงโทษทั้งจากกฎหมายบ้านเมือง หรือจากกฎหมายกรรม สรุพบว่าหิริโอตตปปะเปรียบเสมือนธรรมที่คุ้มครองโลก ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยเป็นเครื่องมือที่ช่วยยับยั้งตนเองไม่ให้ทำสิ่งที่ผิดและส่งเสริมให้ทำแต่ความดี หิริโอตตปปะช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยป้องกันการใช้ตำแหน่งหาผลประโยชน์ คนที่พอใจในสิ่งที่มี จะไม่แสวงหาอำนาจหรือตำแหน่งเพื่อกอบโกยเกินควร ลดโอกาสการทุจริตในรูปแบบ เช่น การยกยอก การเอื้อประโยชน์ การรับสินบน”</p>
	<p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 6 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
	<p>“หิริโอตตปปะหมายถึงเครื่องยับยั้งใจไม่ให้เกิดบาปเพราะละอายใจและเกรงกลัวผลแห่งบาป เป็นธรรมที่ทำให้คนรักษาศีล อยู่ในกรอบแห่งความดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข พระพุทธองค์ตรัสว่า หิริโอตตปปะเป็นธรรมที่รักษาโลก หรือโลกบาลธรรม เพราะถ้าสิ่งนี้หมดไป โลกก็จะเต็มไปด้วยความชั่วร้าย หิริโอตตปปะช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยส่งเสริมความโปร่งใสและ</p>

 ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ความซื่อสัตย์ เมื่อไม่ถูกกิเลสครอบงำ ก็จะปฏิบัติหน้าที่ตรงไปตรงมา ไม่หาช่องทางเอาเปรียบ เป็นรากฐานของความซื่อสัตย์สุจริตและความโปร่งใส”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 9 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p> <p>“พระพุทธเจ้าตรัสว่า หิริโอตตปปะ เป็นธรรมที่รักษาโลก เพราะถ้าคนไม่มีทั้งความละอายและความเกรงกลัวต่อบาปแล้ว โลกจะเต็มไปด้วยความวุ่นวายและการเบียดเบียนกัน คุณธรรมข้อนี้ช่วยป้องกันไม่ไห้คนทำชั่ว โดยหิริ ความละอายต่อบาปเกิดจากความรู้สึกภายในใจของตนเอง ไม่อยากทำความชั่ว เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งน่าเกลียด ไม่เหมาะสม เสียดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป เกิดจากการเกรงกลัวผลร้ายของความชั่ว กลัวผลกรรม กลัวถูกตำหนิติเตียน กลัวโทษทางกฎหมาย หิริโอตตปปะช่วยป้องกันการทุจริตได้ โดยการสร้างวัฒนธรรมสังคมที่ต้านทุจริต หากคนในชุมชนหรือองค์กรมีสันโดษ จะไม่แข่งขันกันด้วยการโกง เกิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เน้นความซื่อสัตย์และการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 11 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>
6. สุจริตธรรม	<p>“สุจริตธรรมหมายถึงความดีหรือสิ่งดี ๆ ที่ควรประพฤติปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจ ความดีทางกายครอบคลุมศีล 3 ข้อ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย และไม่ผิดประเวณี ความดีทางวาจาครอบคลุมศีลข้อ 4 คือไม่โกหก ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพื่อเจ้า และความดีทางใจมีส่วนช่วยให้การรักษาศีลมั่นคงยิ่งขึ้น สุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยกายสุจริตจะช่วยป้องกันการโกงเชิงพฤติกรรม ไม่ลักทรัพย์ ไม่ยักยอก ไม่เอาทรัพยากรของส่วนรวมมาเป็นของตน และเป็นการป้องกันการทุจริต</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p data-bbox="638 521 1021 566">ที่เกิดขึ้นในรูปแบบของการกระทำ”</p> <p data-bbox="734 577 1390 622">(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p data-bbox="638 689 1390 1283">“สุจริตธรรมหมายถึงความประพฤติชอบ หรือ ความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งเป็นการกระทำทางกาย วาจา และใจที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สุจริตธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) กายสุจริต ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม 2) วจีสุจริต ได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ไม่คิดร้าย หรือประทุษร้ายผู้อื่น และมีความเห็นถูกต้อง สุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยวจีสุจริต จะช่วยป้องกันการบิด เบือนข้อมูล ไม่โกหก ไม่ปกปิดข้อเท็จจริง ไม่ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ ป้องกันการทุจริตด้านการสื่อสาร เช่น รายงานเท็จ ปลอมเอกสาร ฮั้วประมูล”</p> <p data-bbox="734 1305 1390 1350">(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 5 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p data-bbox="638 1417 1390 2011">“สุจริตธรรมเป็นหลักธรรมที่มุ่งให้มนุษย์ประพฤติดีทั้งกาย วาจา และใจ อันเป็นเหตุให้เกิดความเจริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า แบ่งเป็น 10 ประการ คือ กายสุจริต 3 ประการ คือ 1) ไม่ฆ่าสัตว์ เคารพชีวิต ไม่เบียดเบียน 2) ไม่ลักทรัพย์ ซื่อสัตย์ ไม่ลักขโมย และ 3) ไม่ประพฤติผิดในกาม รักษาความบริสุทธิ์ทางเพศ ซื่อตรงต่อคู่ครอง วจีสุจริต 4 ประการ คือ 1) ไม่พูดเท็จ พูดจริง ซื่อสัตย์ 2) ไม่พูดส่อเสียด ไม่ยุยงให้แตกแยก พูดสร้างความสามัคคี 3) ไม่พูดคำหยาบ ใช้วาจาสุภาพ ไพเราะ และ 4) ไม่พูดเพ้อเจ้อ พูดแต่สิ่งที่มีประโยชน์ มีสาระ และมโนสุจริต 3 ประการ คือ 1) ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น มีจิตใจเพื่อแผ่ พอใจในสิ่งที่มี 2) ไม่คิดพยาบาทอาฆาต มีเมตตาให้อภัย และ 3) มีสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง เข้าใจเรื่อง</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>กรรม ผลของกรรม และหลักธรรม สุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยโมโนสุจริต จะช่วยป้องกันการทุจริตจากเจตนา ไม่คิดอยากได้ของที่ไม่ใช่ของตน ไม่คิดเอาเปรียบหรือหาผลประโยชน์มิชอบ ถือว่าเป็นการป้องกันการทุจริตตั้งแต่ระดับ “ความคิด” ก่อนจะกลายเป็นการกระทำจริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p>“สุจริตธรรมหรือกุศลกรรมบถ หมายถึง หนทางแห่งการทำความดีหรือทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการกระทำทางกาย วาจา และใจ ที่จะนำไปสู่ความสุขและความเจริญในชีวิต แบ่งออกเป็น 1) กายกรรม (การกระทำทางกาย) 3 ประการ คือปาณาติปาตา เวรมณี งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ อทินนาทานา เวรมณี งดเว้นจากการลักทรัพย์ และกาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี งดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม 2) วจีกรรม (การกระทำทางวาจา) 4 ประการ คือมุสาวาหา เวรมณี งดเว้นจากการพูดเท็จ ปิสุณาย วาจา เวรมณี งดเว้นจากการพูดส่อเสียด ผรุสสาย วาจา เวรมณี งดเว้นจากการพูดคำหยาบ และสัมผัปปลาปา เวรมณี งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนกรรม (การกระทำทางใจ) 3 ประการ คืออนภิชฌา ไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น อพยาปาทะ ไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น และสัมมาทิฐฐิ มีความเห็นชอบ เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยเป็นรากฐานของความโปร่งใส เมื่อกาย วาจา ใจ สุจริต บุคคลและองค์กรย่อมตรวจสอบได้ โปร่งใส ไม่ต้องปกปิด และเป็นหลักประกันว่าการทำงานจะปลอดจากการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 10 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>
7. ทุจริตธรรม	<p>“ทุจริตธรรม หมายถึง ความประพฤติชั่ว หรือการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การกระทำที่ฝืนต่อหลักศีลธรรมอันดีงาม หรือการกระทำที่ไม่สุจริต แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>1) กายทุจริต (ความประพฤติชั่วทางกาย) เป็นการกระทำที่ไม่ดีที่แสดงออกมาทางร่างกาย เช่น การฆ่าสัตว์ การลักขโมย และการประพฤติผิดในกาม เป็นต้น 2) วาจทุจริต (ความประพฤติชั่วทางวาจา) เป็นการกระทำที่ไม่ดีที่แสดงออกมาทางการพูด เช่น การพูดปด การพูดส่อเสียด การพูดหยาบค้าย และการพูดเพ้อเจ้อ เป็นต้น 3) มโนทุจริต (ความประพฤติชั่วทางใจ) เป็นการคิดในสิ่งที่ไม่ดี เช่น การอยากได้ของคนอื่น การคิดร้ายต่อผู้อื่น และการเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เป็นต้น ทุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยทำให้ตระหนักถึงโทษของทุจริตธรรม เมื่อบุคคลเข้าใจว่าการกระทำใด ๆ ที่จัดอยู่ในกาย วาจา หรือใจทุจริต นำไปสู่ความเสื่อม ความไม่ไว้วางใจ และการถูกประณามจากสังคม จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้ไม่ยอมทำผิด”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“ในทางพุทธศาสนา ถือว่าทุจริตธรรมเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์และความเสื่อมเสีย เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับ สุจริตธรรม ซึ่งนำมาซึ่งความสุขและความเจริญรุ่งเรือง การเว้นจากการทำทุจริตธรรมและหันมาทำสุจริตธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ทุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยเป็นบทเรียนเชิงป้องกัน ทุจริตธรรมทำหน้าที่เป็นตัวอย่งดำนลบ ที่บอกชัดว่าพฤติกรรมเช่น ลักขโมย ฉ้อโกง พูดเท็จ หรือคิดเอาเปรียบผู้อื่น เป็นสิ่งที่ควรละเว้น การรับรู้สิ่งเหล่านี้ทำให้สามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ และชี้แนวทางแก้ไขโดยตรง การรู้จักทุจริตธรรมช่วยให้เห็นว่าคู่ตรงข้ามคือสุจริตธรรม การสร้างวัฒนธรรมสุจริตจึงต้องอาศัยการละทิ้งทุจริตธรรมอย่างเป็นระบบ เช่น ส่งเสริมความซื่อสัตย์ โปร่งใส และความรับผิดชอบ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“ทุจริตธรรม มีความหมายตรงกับอกุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกรรมชั่ว 10 ประการ หรือ กรรมที่เป็นเหตุให้ไปสู่ทุกข์ (อบายภูมิ) ซึ่งเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการกระทำที่ส่งผลร้ายต่อชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต อกุศลกรรมบถ แบ่งออกเป็น 3 หมวดตามช่องทางของการกระทำ ได้แก่ 1) ทางกาย (กายกรรม 3) คือปาณาติบาต การฆ่าสิ่งมีชีวิตให้ตาย อทินนาทาน การลักทรัพย์หรือสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และกาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤติผิดในกาม 2) ทางวาจา (วจีกรรม 4) คือมรสาวาท การพูดเท็จ พูดโกหก ปิสุณาวาจา การพูดส่อเสียด ยุยงให้คนอื่นแตกกัน ผรุสวาจา การพูดคำหยาบ และสัมผัปปลาปะ การพูดเพื่อเจ้า ไร้สาระ ไม่เป็นประโยชน์ และ 3) ทางใจ (มโนกรรม 3) คือ อภิชฌา ความเพ่งเล็ง อยากได้ของผู้อื่น พยาบาท การคิดร้าย ปองร้ายผู้อื่น และมีฉนาทิภูฏฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น ไม่เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทุจริตธรรมมีส่วนในการป้องกันการทุจริต โดยสร้างเกราะป้องกันทางสังคม การเผยแพร่ความรู้เรื่องโทษของทุจริตธรรม ทำให้สังคมเกิดบรรทัดฐานร่วมกันในการต่อต้านการทุจริต และกดดันผู้ที่คิดจะทำผิดให้ไม่กล้า”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 7 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
8. ขรवासธรรม	<p>“ขรवासธรรม หมายถึง หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์ หรือหลักปฏิบัติสำหรับผู้ครองเรือน ที่จะช่วยให้การใช้ชีวิตประจำวันมีความสุข ความสงบ และความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในด้านส่วนตัวและในครอบครัว ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1) สัจจะ การพูดความจริงและรักษาคำมั่นสัญญา มีความซื่อตรงต่อหน้าที่การงานต่อครอบครัว และต่อสังคม การเป็นคนตรงไปตรงมา ไม่คดโกงหรือหลอกลวง) 2) ทมะ การฝึกควบคุมอารมณ์ให้สงบ ไม่หวนไหวไปตามกิเลส รู้จักยับยั้งชั่งใจเมื่อเผชิญกับสิ่งชั่วร้าย ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติอยู่เสมอ 3) ขันติ ความอดทนต่อความลำบาก ความเจ็บปวดหรือ</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต ความอดทนต่อความอยากได้ออยากมี อดทนต่อคำพูดที่ไม่พอใจ เพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี และ 4) จาคะ การรู้จักแบ่งปันทรัพย์สินส่วนตนให้แก่ผู้อื่นที่ยากจนกว่า การสละความเห็นแก่ตัว ความโลภ และความเห็นแก่ได้ การเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ หรือกำลังสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือสังคม”</p>
	<p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p>
	<p>“ขรवासธรรม หมายถึง หลักธรรมสำหรับการครองเรือน หรือการดำเนินชีวิตของขรवासหรือผู้ครองเรือนทั่วไปให้มีความสุข ความเจริญ และความมั่นคงในสังคม โดยเป็นหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเกื้อกูลกัน ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความจริง ความซื่อตรง พูดจริง ทำจริง ไม่หลอกลวง 2) ทมะ การข่มใจ ฝึกตนให้มีวินัย รู้จักควบคุมอารมณ์และความประพฤติ 3) ขันติ ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบากและคำพูดหรือการกระทำที่ไม่พอใจ และ 4) จาคะ การเสียสละ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น หลักธรรมข้อนี้ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น สร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และความสุขทั้งในครอบครัวและชุมชน”</p>
	<p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 6 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p>
	<p>“ในการป้องกันการทุจริตอย่างเป็นระบบนั้น หลักธรรมที่มีส่วนสำคัญประการหนึ่งก็คือ ขรवासธรรม โดยหลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้จะช่วยสร้างและปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันในการกระทำความผิด และสร้างสังคมที่โปร่งใส และซื่อสัตย์ เนื่องจากขรवासธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนหรือผู้ที่ใช้ชีวิตในทางโลก ประกอบด้วย สัจจะ ความซื่อสัตย์ ทมะ ความข่มใจ ขันติ ความอดทน และ จาคะ ความเสียสละ หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมี</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>คุณธรรมในสังคม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p>“ธรรมาธรรมมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการทุจริต คือ (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ เป็นพื้นฐานของการไม่ทุจริต ทำให้มีความซื่อตรง ไม่คดโกง หรือหาประโยชน์ ส่วนตนโดยมิชอบ หากทุกคนมีสัจจะก็จะไม่มีการกระทำที่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อปกปิดการทุจริต และสร้างความน่าเชื่อถือ โดยความซื่อสัตย์จะสร้างความเชื่อมั่นระหว่างบุคคล องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งช่วยลดโอกาสในการทุจริต เพราะการทุจริตมักเกิดขึ้นในภาวะที่ขาดความโปร่งใสและความไว้วางใจ (2) ทมะ ความข่มใจ มีลักษณะคือ 1) ควบคุมกิเลส คือความสามารถในการควบคุมจิตใจและกิเลสต่าง ๆ เช่น ความโลภ ความอยากได้อะไรที่มีเกินพอดี การทุจริตมักเกิดจากความไม่รู้จักรู้พอ การฝึกข่มใจจะช่วยยับยั้งความต้องการเหล่านั้นได้ และ 2) ไม่ตกเป็นทาสของอำนาจและผลประโยชน์: ผู้ที่มีทมะจะสามารถยับยั้งชั่งใจได้ เมื่อต้องเผชิญหน้ากับอำนาจหรือผลประโยชน์ที่ยั่วชวน ทำให้ไม่ยอมทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (3) ขันติ ความอดทน หมายถึง 1) อดทนต่อความยากลำบาก การทำงานที่สุจริตอาจต้องใช้ความอดทนและเวลา แต่ผู้ที่มีขันติจะสามารถอดทนต่อความยากลำบาก และทำงานตามขั้นตอนที่ถูกต้องได้ และ 2) ไม่ยอมจำนนต่ออิทธิพล ขันติช่วยให้บุคคลอดทนต่อแรงกดดันจากภายนอก เช่น การถูกข่มขู่หรือการชักจูงให้ร่วมทุจริต และ (4) จาคะ ความเสียสละ หมายถึง 1) การมองประโยชน์ส่วนรวม คือการรู้จักเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม ผู้ที่มีจาคะจะเห็นแก่ประโยชน์ขององค์กรหรือประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ตรงกันข้ามกับการทุจริตโดยสิ้นเชิง และ 2) สร้างจิตอาสา ความเสียสละช่วยสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือและปกป้องสังคม ทำให้บุคคลกล้าที่</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>จะเปิดเผยข้อมูลการทุจริต และไม่เพิกเฉยต่อความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในสังคม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒिरูปที่ 12 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>
<p>9. สัมมัตถะ</p>	<p>“สัมมัตถะเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยป้องกันการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม และกำจัดกิเลสที่เป็นรากฐานของการทุจริตออกไป ความเพียร ความเพียรที่ชอบหรือความเพียรที่ถูกต้องนี้มี 4 ประการ คือ 1) สังวรปธาน เพียรระงับยับยั้ง ไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้นใหม่ 2) ปหานปธาน เพียรละ บาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนापธาน เพียรสร้าง กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และ 4) ออนุรักษนาปธาน: เพียรรักษา กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒिरูปที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2567)</p> <p>“สัมมัตถะมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการทุจริต คือ</p> <p>1) สังวรปธาน เพียรระงับ โดยการป้องกันตั้งแต่เริ่มต้น หลักธรรมข้อนี้ช่วยให้บุคคล มีสติระงับระงับไม่ให้ความอยากได้อะไร (โลภะ) หรือความคิดที่จะโกงเกิดขึ้นในใจตั้งแต่แรก เหมือนกับการปิดประตูไม่ให้โจรเข้ามาในบ้าน การระงับไม่ให้เกิดจิตใจคิดไปในทางทุจริตตั้งแต่ต้นย่อมดีกว่าการตามแก้ปัญหาในภายหลัง 2) ปหานปธาน เพียรละ โดยกำจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว หากความคิดที่จะทุจริตเกิดขึ้นในใจ เช่น เมื่อมีโอกาสได้ผลประโยชน์จากการคอร์รัปชัน หลักธรรมข้อนี้จะช่วยให้บุคคล มีความเพียรที่จะละทิ้งความคิดนั้นทันที เหมือนกับการรีบไล่โจรที่เข้ามาในบ้านแล้วให้ออกไปอย่างรวดเร็ว 3) ภาวนापธาน เพียรสร้าง โดยการปลูกฝังคุณธรรม เป็นการเพียรสร้างและปลูกฝังคุณธรรมความดีงามในจิตใจอย่างต่อเนื่อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความพอเพียง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การที่จิตใจมีคุณธรรมเหล่านี้อยู่เต็มเปี่ยม ก็จะไม่มีการวางใจความคิดในทางทุจริตเข้ามาได้</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>และ 4) อนุรักษ์นาปธาน เพียรรักษา โดยการรักษาความดีให้มั่นคง เมื่อมีคุณธรรมความดีอยู่ในใจแล้ว การทุจริตอาจเกิดขึ้นได้หากบุคคลไม่รักษาคุณธรรมนั้นไว้ หลักธรรมข้อนี้จึงช่วยให้บุคคลเพียรรักษาความดีงามเหล่านั้นให้คงอยู่และแข็งแกร่ง ไม่ปล่อยให้แรงกดดันหรือสิ่งยั่วยวนจากภายนอกมาทำลายคุณธรรมในจิตใจได้”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 7 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2567)</p> <p>“สัมมปธานเปรียบเสมือน กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกัน ภายในใจ ที่เริ่มจากการระวัง ป้องกัน แก้ไข สร้างสรรค์ และรักษา ความดี หากผู้ใดมีความเพียร 4 ประการนี้ก็จะไม่เปิดโอกาสให้กิเลส ครอบงำจนก่อการทุจริต อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างบรรทัดฐานทาง ศีลธรรมในสังคมอย่างมั่นคง โดยสังวรปธาน จะป้องกันก่อนเกิดการ ทุจริต เป็นการควบคุมตนเองไม่ให้ความโลภ ความโกรธ ความหลง ครอบงำจิตใจ หากผู้บริหารหรือบุคคลทั่วไปมีการสำรวมระวัง จะไม่ ตกเป็นเหยื่อของสิ่งล่อลวง เช่น ผลประโยชน์หรือสินบน ปธาน ปธาน เป็นการแก้ไขเมื่อเกิดความคิดทุจริตแล้ว หากความคิดที่จะ โกงหรือเอาเปรียบเกิดขึ้น ก็ใช้ปัญญาและความเพียรขจัดออกไป เป็นการหยุดยั้งไม่ให้ความคิดชั่วร้ายกลายเป็นการกระทำจริง ภาวนापธาน เป็นการสร้างคุณธรรมที่เป็นเกราะคุ้มกัน มุ่งเพียรสร้าง คุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส ทำ ให้เกิดภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ไม่หวั่นไหวต่อการยั่วยุหรือผลประโยชน์ที่ ไม่ชอบธรรม และอนุรักษ์นาปธาน การธำรงความดีอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีคุณธรรมความซื่อสัตย์แล้ว ต้องรักษาให้มั่นคงไม่เสื่อมถอย ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 9 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

หลักธรรมเกี่ยวกับ การป้องกันการทุจริต	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“สัมมาปธานเป็นหลักธรรมที่ทำหน้าที่เป็นเหมือนเกราะป้องกันการทุจริตจากภายในจิตใจของบุคคล โดยเริ่มตั้งแต่การระวังไม่ให้เกิดความคิดทุจริต ขจัดเมื่อเกิดขึ้นแล้ว สร้างคุณธรรมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน และรักษาความดีให้มั่นคง ซึ่งจะส่งผลให้สังคมหรือองค์กรมีพลังในการต่อต้านการทุจริตอย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิรูปที่ 11 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2567)</p>

จากตารางที่ 4.2 สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 9 หลักธรรม คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี 2) อาชชวะ 3) สัมมาอาชีวะ 4) สันโดษ 5) หิริโอตตปปะ 6) สุจริตธรรม 7) ทุจริตธรรม 8) ขรवासธรรม และ 9) สัมมาปธาน

จากการศึกษา สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันของการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) การสอนสอดแทรกธรรม 2) การให้การศึกษาศึกษาและสร้างความตระหนักรู้ 3) การเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดี 4) การร่วมมือกับภาคส่วนอื่น 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ 6) การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียน ส่วนหลักธรรมที่นำมาใช้ในการป้องปรามการทุจริต ประกอบด้วย 9 หลักธรรม คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี 2) อาชชวะ 3) สัมมาอาชีวะ 4) สันโดษ 5) หิริโอตตปปะ 6) สุจริตธรรม 7) ทุจริตธรรม 8) ขรवासธรรม และ 9) สัมมาปธาน

4.2 การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

4.2.1 การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ในการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการ

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดทำและเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ร่างรูปแบบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
1. รูปแบบเชิงระบบ แบบพุทธบูรณาการ	<p>“รูปแบบที่เหมาะสมควรเป็นแบบ พุทธบูรณาการเชิงรุก (Proactive Buddhist Integration) เน้นการผสมผสานหลักธรรมเข้ากับกิจกรรมทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีลักษณะ คือ 1) การศึกษาเชิงปฏิบัติ (Praxis-based Education): ไม่ใช่แค่การบรรยายธรรม แต่เป็นการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตจริง เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "หลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา" ที่เน้นความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 2) การมีส่วนร่วมจากฐานราก (Grassroots Participation): ส่งเสริมให้วัดและพระสงฆ์ในระดับตำบล/หมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ไม่ใช่แค่โครงการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว และ 3) เครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network): สร้างเครือข่ายระหว่างวัดกับชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและยั่งยืน สำหรับองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ได้แก่ 1) หลักการและปรัชญา ประกอบด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 เน้นการเป็น คนดี ที่มีสติปัญญาและรอบคอบในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ รวมถึงความซื่อสัตย์สุจริต หลักอริยสัจ 4 ใช้หลักการแก้ปัญหาตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมองว่า "ปัญหาการทุจริตคือทุกข์" จากนั้นจึงหาสาเหตุ "สมุทัย" (เช่น ความโลภ) และหาวิธีดับทุกข์ "นิโรธ" ด้วยการประยุกต์ใช้ "มรรค 8" ในการดำเนินชีวิตและบริหารจัดการ และหลักพรหมวิหาร ใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและเอื้ออาทรระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน 2) กลไกการขับเคลื่อน เช่น กลไกในระดับวัด ให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการเผยแพร่หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันทุจริต กลไกในระดับอำเภอ/จังหวัด ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำชุมชน เพื่อวางแผนและติดตามผล และกลไกเครือข่ายจัดตั้งกลุ่ม "พุทธอาสาป้องกัน"</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>กันทุจริต" หรือ "พุทธธรรมค้ำจุนคุณธรรม" ในชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการสร้างความตระหนักรู้และสอดส่องดูแลการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการต่าง ๆ ของชุมชน 3) กิจกรรมและโครงการ ได้แก่ โครงการอบรม "พระนักเทศน์ด้านโงง": อบรมให้พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการทุจริตและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเทศนาเพื่อปลุกฝังจิตสำนึกที่ดี โครงการ "วัดโปรงใส" ส่งเสริมให้วัดมีระบบการบริหารจัดการที่โปรงใสและตรวจสอบได้ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัดและเปิดเผยให้ประชาชนทราบ และกิจกรรม "ธรรมะ...กับชีวิตจริง" จัดเวทีเสวนาในชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการอภิปรายปัญหาการทุจริตและหาวิธีแก้ร่วมกัน และ 4) การประเมินผลและการพัฒนา ได้แก่ การประเมินผลเชิงคุณภาพ วัดผลจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชน การประเมินผลเชิงปริมาณ จัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน เช่น จำนวนวัดที่เข้าร่วมโครงการ, จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม และการทบทวนและปรับปรุง จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงรูปแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, 3 และ 4 สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
2. รูปแบบเชิงระบบ	<p>“การขับเคลื่อนในรูปแบบเชิงระบบ (Systematic Approach) จะช่วยให้การป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เนื่องจากการสร้างกลไกที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นวงจร เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) คือทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการเริ่มต้นและดำเนินโครงการ ได้แก่ พระสงฆ์ แกนนำหลักที่มีความรู้และจิตสำนึกในการป้องกันการทุจริต หลักธรรม เน้นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและธรรมาภิบาล เช่น สัปบุริสธรรม 7 (ธรรมของสัตบุรุษ) และ อัมปมาทะ (ความไม่ประมาท) งบประมาณและทรัพยากร จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และภาคเอกชน องค์กรความรู้ ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาการทุจริตในพื้นที่ และแนวทางป้องกันจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ป.ป.ช. 2) กระบวนการ (Process) คือการนำปัจจัย นำเข้ามาแปรเปลี่ยนให้เกิดผลลัพธ์ ได้แก่ การสร้างบุคลากร อบรม พระสงฆ์ในทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการทุจริตและหลักธรรมาภิบาลสมัยใหม่ พร้อมทั้งพัฒนา "พระธรรมทูตด้านโกง" เพื่อเป็นวิทยากรและแกนนำในชุมชน การสร้างเครือข่าย จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง วัด-บ้าน-โรงเรียน-หน่วยงานรัฐ ในทุกระดับการปกครอง สงฆ์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำงานร่วมกัน และการดำเนินกิจกรรม โดยจัดทำโครงการ "วัดสีขาว" ส่งเสริมให้วัดบริหารจัดการด้วยหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เทศนาเชิงรุก พระสงฆ์นำหลักธรรม ไปประยุกต์เทศน์ในโอกาสต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริต เปิดเวที "ธรรมะคลายทุกข์" ให้ประชาชนเข้ามาปรึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต และให้พระสงฆ์ใช้หลักธรรมในการให้คำแนะนำ และการติดตามและประเมินผล มีคณะกรรมการติดตามผลและตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย 3) ผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome): คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ได้แก่ ผลผลิต เกิดพระสงฆ์แกนนำ, เครือข่ายความร่วมมือ, โครงการที่ดำเนินการ, และสื่อธรรมะเผยแพร่ ผลลัพธ์ ชุมชนมีความตระหนักรู้เรื่องการทุจริตเพิ่มขึ้น, เกิดความร่วมมือในการสอดส่องดูแลการใช้จ่ายงบประมาณ, และลดโอกาสในการเกิดการทุจริตในพื้นที่ในระยะยาว</p> <p>เหตุผลที่รูปแบบเชิงระบบมีความเป็นไปได้ 1) สร้างความยั่งยืน ไม่ใช่โครงการฉาบฉวย แต่เป็นโครงสร้างที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง 2) ครอบคลุมทุกระดับ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตั้งแต่ระดับวัดเล็ก ๆ ไปจนถึงระดับจังหวัด และ 3) วัดผลได้ชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด ทำให้สามารถประเมินความสำเร็จและปรับปรุงได้อย่างเป็นรูปธรรม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, 7 และ 8, สัมภาษณ์เมื่อ 13 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>3. รูปแบบการขับเคลื่อนเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม</p>	<p>“รูปแบบที่เสนอควรมีลักษณะเป็น “การขับเคลื่อนเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วม” โดยมีองค์ประกอบตั้งแต่หลักคิด เป้าหมาย ผู้มีส่วนร่วม กระบวนการ ปัจจัยสนับสนุน และผลลัพธ์ โดยเน้นให้พระสงฆ์เป็น “ศูนย์กลางคุณธรรม” ที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสังคม ส่วนรูปแบบจะมีลักษณะคือ 1) เป็นการมีส่วนร่วม (Participatory Model) โดยพระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ภาครัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบ กำหนดแนวทาง การติดตามประเมินผล 2) ยึดหลักพุทธศาสนา เป็นแกนกลาง ใช้หลักธรรมสำคัญ เช่น สุจริตธรรม 3 (กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต) อคติ 4 (เว้นจากความลำเอียง) พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) สปัปริสธรรม 7 (หลักของคนดี) เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมด้านสุจริต 3) มุ่งป้องกันมากกว่าปราบปราม โดยใช้วิธีการ “สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม” แก่พระสงฆ์และชาวพุทธ ผ่านการศึกษา อบรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม 4) เชื่อมโยงวัดกับชุมชน โดยเน้น “วัดเป็นศูนย์กลางคุณธรรม” (Moral Hub) ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ 5) มีความยืดหยุ่น รูปแบบต้องปรับใช้ได้ตามบริบทของพื้นที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ซึ่งประกอบด้วยหลายจังหวัดที่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักคิด ใช้พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางคุณธรรม และยึดการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสเป็นแนวทาง 2) เป้าหมาย โดยปลูกฝังค่านิยมสุจริต แก่พระสงฆ์และชาวพุทธ และลดช่องว่างและโอกาสการทุจริตในกิจการสงฆ์และกิจกรรมสาธารณะ 3) ผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พระสงฆ์ระดับวัด ชาวบ้าน/องค์กรชุมชน หน่วยงานรัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ป.ป.ช. อบต./เทศบาล และภาคการศึกษาและสื่อมวลชน 4) กระบวนการขับเคลื่อนเน้นการศึกษาและสร้างจิตสำนึก โดยจัดอบรม ธรรมเทศนา โครงการบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) การสร้างระบบมีส่วนร่วม โดยตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ/กำกับติดตามร่วมระหว่างพระสงฆ์และชุมชน การกำหนด</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>มาตรการเชิงพุทธ เช่น ใช้หลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมทุจริต การติดตามและประเมินผล โดยใช้ตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมและความโปร่งใส และการเผยแพร่และขยายผล โดยถ่ายทอดผลสำเร็จไปยังวัดและชุมชนอื่น 5) ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ นโยบายและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ เครือข่ายวัด-โรงเรียน-ชุมชน งบประมาณและทรัพยากรจากภาครัฐและเอกชน และระบบสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ และ 6) ผลลัพธ์ คือพระสงฆ์เป็นผู้นำทางคุณธรรมและต้นแบบความซื่อสัตย์ ชุมชนเข้มแข็งด้วยคุณธรรมและมีวัฒนธรรมด้านทุจริต ลดปัญหาทุจริตในกิจการสงฆ์และกิจกรรมสาธารณะและขยายผลไปสู่การพัฒนาสังคมโปร่งใสในระยะยาว”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5, 6 และ 11, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
<p>4. รูปแบบเชิงระบบแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ</p>	<p>“รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” ควรเน้นเชิงโครงสร้างทางวิชาการ มีลักษณะเป็นโมเดลเชิงระบบ (Systematic Buddhist-based Participatory Anti-Corruption Model)” ที่ประกอบด้วย Inputs – Processes – Outputs – Outcomes – Impacts โดยใช้หลักธรรมเป็นแกนกลางและการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นรูปแบบเชิงพุทธบูรณาการ (Buddhist-integrated Model) ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบคิด (Conceptual Framework) ร่วมกับแนวคิดการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการที่โปร่งใส 2) มีโครงสร้างชัดเจน (Structured Framework) กำหนดองค์ประกอบเป็นหมวดหมู่ เช่น ปัจจัยนำเข้า-กระบวนการ-ผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนความเป็นระบบทางวิชาการ 3) มุ่งเน้นการปฏิบัติได้จริง (Practical Orientation) ไม่เพียงเชิงทฤษฎี แต่สามารถนำไปใช้กับวัด ชุมชน และคณะสงฆ์ได้จริง โดยอาศัยเครื่องมือเชิงพุทธ เช่น การสวดมนต์ การอบรม การใช้ศีลเป็นกรอบ และ 4) เป็นวงจรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Cyclical and Adaptive) กำหนดให้มีกลไกติดตาม-ประเมินผล-ปรับปรุง (Monitoring & Evaluation) เพื่อให้เหมาะสมกับ</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รูปแบบที่เสนอ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>บริบทพื้นที่ และรูปแบบควรจะมีองค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ หลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 สัปปริสธรรม 7 อคติ 4 พรหมวิหาร 4 พระสงฆ์และชุมชนในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 นโยบายคณะสงฆ์และภาครัฐ ทรีพยากร (บุคลากร งบประมาณ เครือข่าย) 2) กระบวนการ (Processes) ได้แก่ การเสริมสร้างจิตสำนึก โดยการบรรยายธรรม การเผยแพร่ กิจกรรมอบรมคุณธรรม การสร้างระบบมีส่วนร่วม ผ่านเวทีสมัชชาพุทธ คณะกรรมการร่วมระหว่าง พระสงฆ์-ชุมชน-รัฐ การออกมาตรการเชิงพุทธ กำหนดกติกาชุมชนที่ สอดคล้องกับศีลธรรมและกฎหมาย และการสื่อสารและการขยายผล โดยใช้สื่อท้องถิ่น เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม งานบุญประเพณี เป็นต้น 3) ผลผลิต (Outputs) ได้แก่ โครงการและกิจกรรมป้องกันการทุจริตเชิง พุทธ เครือข่ายพระสงฆ์-ชุมชนด้านทุจริต คู่มือหรือแนวทางปฏิบัติด้าน คุณธรรม และ 4) ผลลัพธ์ (Outcomes) คือพระสงฆ์และชุมชนมีค่านิยม สุจริต ลดพฤติกรรมและโอกาสทุจริตในกิจการสงฆ์และงานสาธารณะ สังคมสงฆ์ภาค 8 มีวัฒนธรรมโปร่งใส และ 5) ผลกระทบระยะยาว (Impacts) คือ การสร้าง “วัฒนธรรมต้านทุจริต” (Anti-corruption Culture) บนฐานพระพุทธศาสนา เป็นต้นแบบให้กับเขตปกครองคณะ สงฆ์อื่นและสังคมไทยโดยรวม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 9, 10 และ 12, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.3 สรุปว่า รูปแบบที่ผู้ทรงคุณวุฒินำเสนอล้วนมีความเป็นไปได้และมี องค์ประกอบคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์และเลือกองค์ประกอบที่สอดคล้องตรงกันนำมา ร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ซึ่งทำให้ได้รูปแบบเชิงระบบที่มี 3 องค์ประกอบหลักคือ 1) ปัจจัย นำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่หลักธรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต 9 ประการ คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี การไม่ลักขโมย 2) อาชวะ ความซื่อสัตย์สุจริต 3) สัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีพ 4) สันตุฎฐิ หลักสันโดษ 5) หิริโอตตปปะ อายและกลัวความชั่ว 6) สุจริตธรรม ความ ประพฤติดี 7) ทุจริตธรรม ความประพฤติชั่ว 8) ฆราวาสธรรม จริยธรรม และ 9) สัมมปธาน หลัก

ความเพียรชอบ ที่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 จะนำไปอบรมเพื่อป้องกันไม่ให้มีการทุจริต

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำมาร่างรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ดังนี้

(ร่าง) รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

(Buddhist Participatory Anti-Corruption Movement Model by Monks)

หลักการ แนวคิดและปรัชญา

รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญคือการน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับพฤติกรรมและท่าทีของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน อาศัยหลักธรรม 9 ประการ คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี การไม่ลักขโมย 2) อาชวะ ความซื่อสัตย์สุจริต 3) สัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีพ 4) สันตุฎฐิ หลักสันโดษ 5) ทิริโอตตปปะ आयและกลัวความชั่ว 6) สุจริตธรรม ความประพฤติดี 7) ทุจริตธรรม ความประพฤติชั่ว 8) ฆราวาสธรรม จริยธรรม และ 9) สัมมปปชาน หลักความเพียรชอบ มาสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจเพื่อไม่ให้ตกอยู่ในความโลภ โกรธ หลง อันเป็นรากเหง้าของการทุจริต อีกทั้งยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐ และประชาชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และร่วมกันรับผิดชอบต่อการป้องกันการทุจริตในทุกระดับ

แนวคิดของรูปแบบนี้อยู่บนฐานของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนผ่านพลังศีลธรรม โดยเชื่อว่าพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมสามารถเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตได้ การทำงานต้องอาศัยแนวคิดเชิงบูรณาการ (integrated approach) ที่ผสมผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม แนวคิดนี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการลงโทษผู้ทุจริต แต่เน้นการสร้างค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในเชิงป้องกันมากกว่าแก้ไข เป็นการปลูกฝังทัศนคติและวัฒนธรรมที่ไม่ยอมรับการทุจริตในทุกมิติ

ปรัชญาของรูปแบบนี้ตั้งอยู่บนหลัก “พุทธปรัชญาเชิงป้องกัน” ที่เห็นว่าการจัดปัญหาการทุจริตไม่อาจสำเร็จได้เพียงการบังคับใช้กฎหมายหรือมาตรการภายนอกเท่านั้น หากต้องสร้างภูมิคุ้มกันภายในจิตใจมนุษย์ ด้วยการพัฒนาปัญญา ศีล และสมาธิให้สมบูรณ์ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากภายในสู่ภายนอก ปรัชญานี้ยึดหลักธรรม 9 ประการ คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี การไม่ลักขโมย 2) อาชวะ ความซื่อสัตย์สุจริต 3) สัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีพ 4) สันตุฎฐิ หลักสันโดษ

5) หิริโอตตปปะ อายและกลัวความชั่ว 6) สุจริตรธรรม ความประพฤติดี 7) ทุจริตรธรรม ความประพฤติชั่ว 8) ฆราวาสธรรม จริยธรรม และ 9) สัมมัตถาน หลักความเพียรชอบ ในการเสริมสร้างความมุ่งมั่น เมตตา กรุณา และการทำงานร่วมกันอย่างมีธรรมาภิบาล เพื่อสร้างชุมชนสงฆ์และสังคมที่มีความโปร่งใส สันติสุข และปราศจากการทุจริต

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

1. เพื่อเสนอแนวทางการป้องกันการทุจริตโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในการป้องกันการทุจริตอย่างมีส่วนร่วม
3. เพื่อพัฒนาโลกที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และนำไปสู่ความยั่งยืนของสังคมไทย

องค์ประกอบของรูปแบบ

1. Input (ปัจจัยนำเข้า)

ทรัพยากรและฐานคิดที่ใช้เริ่มต้นการขับเคลื่อน ประกอบด้วย

1.1 บุคลากรหลัก ได้แก่ พระสงฆ์แกนนำ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน เยาวชนพุทธ และเครือข่ายประชาชน

1.2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ 9 ประการ คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี การไม่ลักขโมย 2) อาชวะ ความซื่อสัตย์สุจริต 3) สัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีพ 4) สันตุฎฐิ หลักสันโดษ 5) หิริโอตตปปะ อายและกลัวความชั่ว 6) สุจริตรธรรม ความประพฤติดี 7) ทุจริตรธรรม ความประพฤติชั่ว 8) ฆราวาสธรรม จริยธรรม และ 9) สัมมัตถาน หลักความเพียรชอบ

1.3 ทรัพยากรสนับสนุน ได้แก่ งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนา ภาครัฐ และภาคเอกชน และ/หรือ ข้อมูลปัญหาทุจริตในพื้นที่จาก ป.ป.ช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. Process (กระบวนการขับเคลื่อน)

ขั้นตอนในการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เกิดผลลัพธ์ ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาเชิงปฏิบัติ (Praxis-based Education) ได้แก่ การอบรมพระสงฆ์และชุมชน เช่น “พระนักเทศน์ด้านโกง” “หลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา” และการสอดแทรกหลักธรรมเรื่องความโปร่งใส การตรวจสอบได้ในชีวิตจริงและงานวัด

2.2 การมีส่วนร่วมจากฐานราก (Grassroots Participation) ได้แก่ 1) จัดเวทีเสวนาชุมชน “ธรรมะกับชีวิตจริง” 2) โครงการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เสริมสร้างจิตสำนึกเยาวชน และ 3) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมสอดส่องและตรวจสอบกิจกรรมวัด/โครงการรัฐในพื้นที่

2.3 การสร้างเครือข่าย (Collaborative Network) ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่ม “พุทธอาสาป้องกันทุจริต” หรือเครือข่ายพระสงฆ์-ชุมชน-โรงเรียน-หน่วยงานรัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและเฝ้า

ระวังร่วมกัน

2.4 โครงการ/กิจกรรมเชิงรุก (Proactive Projects) เช่น โครงการ “วัดโปร่งใส/วัดสีขาว” เพื่อเปิดเผยบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้สามารถตรวจสอบได้ การเทศนาเชิงรุก โดยให้พระสงฆ์นำหลักธรรมไปสอนเรื่องความซื่อสัตย์ในงานบุญ หรือเวที “ธรรมะคลายทุกข์” ให้คำปรึกษาประชาชน ในปัญหาทุจริต

2.5 การติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) โดยคณะกรรมการติดตามจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และรัฐ โดยใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น จำนวนวัด/ชุมชนที่เข้าร่วม จำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้น หรือตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของชุมชน

3. Output (ผลผลิต/ผลลัพธ์)

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย

3.1 ผลผลิต (Outputs) ได้แก่ พระสงฆ์แกนนำที่มีความรู้ด้านธรรมะและด้านทุจริต เครือข่ายความร่วมมือ “วัด-บ้าน-โรงเรียน-รัฐ” โครงการและกิจกรรมบูรณาการ เช่น วัดโปร่งใส พระนักเทศน์ด้านโกง และคู่มือ แนวทาง หรือสื่อธรรมะเพื่อเผยแพร่ความรู้

3.2 ผลลัพธ์ (Outcomes) ได้แก่ พระสงฆ์และชุมชนมีค่านิยมสุจริตและพฤติกรรมโปร่งใส ชุมชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมสอดส่องปัญหาทุจริต ลดโอกาสและพฤติกรรมทุจริตในกิจการสงฆ์ และโครงการสาธารณะ และสังคมสงฆ์ภาค 8 เป็น “ศูนย์กลางคุณธรรม”

3.3 ผลกระทบระยะยาว (Impact) ได้แก่ การเกิดวัฒนธรรมต้านทุจริต (Anti-Corruption Culture) บนฐานพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ภาค 8 กลายเป็นต้นแบบการป้องกันการทุจริตให้เขตปกครองคณะสงฆ์อื่นและสังคมไทย

จากองค์ประกอบของรูปแบบ สามารถนำเสนอรูปแบบได้ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 (ร่าง) รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ

1. เงื่อนไขด้านผู้นำและพระสงฆ์

1.1 พระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำต้องมีความเข้าใจในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต 9 หลักธรรม

1.2 ต้องมีความมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม

1.3 ใช้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงศรัทธาและความร่วมมือของชุมชน

2. เงื่อนไขด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย

2.1 เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ โรงเรียน และองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

2.2 ใช้กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น งานบุญ ประเพณีท้องถิ่น และการบรรยายธรรม เป็นสื่อกลางในการสร้างจิตสำนึกด้านทุจริต

2.3 มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

3. เงื่อนไขด้านระบบสนับสนุนและกลไกการขับเคลื่อน

3.1 ต้องมีการสนับสนุนด้านนโยบาย ทรัพยากร และงบประมาณที่เพียงพอ

3.2 มีกลไกการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

3.3 มีการจัดทำคู่มือ แนวปฏิบัติ หรือหลักสูตรการอบรมที่ชัดเจนสำหรับพระสงฆ์และชุมชน

3.4 ส่งเสริมการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อขยายผลและสร้างการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

โดยสรุป ความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ขึ้นอยู่กับผู้นำที่มีคุณธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งและโปร่งใส

4.2.2 การยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 นั้น สามารถนำเสนอเป็นรายประเด็นตามที่แสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 การยืนยันรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนรวมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
1. การออกแบบ (Model Design)	<p>“วิธีการเชิงระบบ (Systematic Approach) ช่วยให้เห็นภาพรวมขององค์ประกอบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Outputs/Outcomes) แทนที่จะมองแต่ละส่วนแยกจากกัน การใช้แนวคิดนี้ช่วยให้เข้าใจว่าแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อกันอย่างไร เช่น การขาดทรัพยากรสนับสนุน (ปัจจัยนำเข้า) ย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ (การสร้างเครือข่าย) ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ (เครือข่ายต้านทุจริต) ได้”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบที่นำเสนอมีลักษณะเป็นเชิงระบบ ถือว่าเป็นรูปแบบที่เชื่อถือได้เพราะองค์ประกอบภายในของรูปแบบนี้ก็มีลักษณะเป็นระบบย่อย ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันอยู่ ซึ่งสามารถตรวจสอบการทำงานของระบบต่าง ๆ ภายในระบบย่อย ทำให้การศึกษารูปแบบมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 7, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“การออกแบบรูปแบบเชิงระบบมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การออกแบบมีความครบถ้วนและเป็นเหตุเป็นผล ทั้งนี้การออกแบบโดยใช้หลักการเชิงระบบจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าไม่มีองค์ประกอบสำคัญใดถูกละเลย รูปแบบที่สมบูรณ์ควรประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า กำหนดสิ่งที่จำเป็นต้องมีก่อนเริ่มดำเนินการ ได้แก่ หลักธรรม ซึ่งเป็นรากฐานทางจิตวิญญาณ บุคคล (พระสงฆ์) ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก และ ทรัพยากร ที่จำเป็นในการดำเนินงาน 2) กระบวนการ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นลำดับ ตั้งแต่ การศึกษาเชิงปฏิบัติ ไปจนถึง การติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นวงจรการทำงานที่ต่อเนื่องและสามารถปรับปรุงได้ และ 3) ผลลัพธ์ กำหนดเป้าหมายที่วัดผลได้และเป็นรูปธรรมในระยะสั้น</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>และระยะยาว เช่น พระสงฆ์แกนนำ และ ชุมชนโป่งใส”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 8, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“การออกแบบรูปแบบเชิงระบบมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อองค์ประกอบถูกแบ่งและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบแล้ว จะช่วยให้การบริหารจัดการง่ายขึ้น สามารถตรวจสอบได้ว่าปัญหาหรือความล้มเหลวเกิดขึ้นที่ส่วนใดของระบบ เช่น หากไม่เกิดผลลัพธ์ตามที่ตั้งไว้ สามารถย้อนกลับไปวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาอยู่ที่กระบวนการ (ขาดการติดตามผล) หรือปัจจัยนำเข้า (ขาดการอบรมที่เพียงพอ) ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุดและนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 13, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบที่คุณนำเสนอมีความสอดคล้องกับหลักการป้องกันการทุจริตในพระพุทธศาสนาและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ และนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการทุจริตในบริบทของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 14, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“ปัจจัยนำเข้าทั้งสามส่วนถือเป็นรากฐานที่สมบูรณ์และมีเหตุผลเหมาะสม โดยหลักธรรม 9 ประการ ได้แก่ การไม่ลักขโมย สัมมาอาชีวะ ความซื่อตรง ความสันโดษ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว ความประพฤติชอบ การรู้จักความประพฤติชั่ว หลักปฏิบัติสำหรับชาวบ้าน และความขยันทำความดี ถือว่าเป็นการเลือกใช้หลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ตรงประเด็นกับการต่อต้านการทุจริตอย่างยิ่ง การกำหนดให้พระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อนนับเป็นกลยุทธ์ที่ชาญฉลาด เนื่องจากพระสงฆ์เป็นศูนย์กลาง</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>2. ปัจจัยนำเข้า (Input)</p>	<p>จิตใจและเป็นแบบอย่างของชุมชน มีเครือข่ายและพื้นที่การทำงานที่เข้มแข็ง (วัด/ชุมชน) และคำพูดของพระสงฆ์มีน้ำหนักและได้รับการยอมรับสูง ทำให้การรณรงค์มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในส่วนของทรัพยากรสนับสนุน การมีทรัพยากรที่เพียงพอเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แนวคิดสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติได้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“รูปแบบนี้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากมีองค์ประกอบด้านหลักธรรม บุคคล และทรัพยากรสนับสนุน โดยหลักธรรม 9 ประการ ทำหน้าที่เป็นกรอบคุณธรรมสำหรับการยกระดับพฤติกรรมและการป้องกันทุจริตบุคคล ในที่นี้คือ พระสงฆ์ ทำหน้าที่เป็นแกนนำและผู้มีบทบาทในการชี้นำด้านคุณธรรมแก่ชุมชน และทรัพยากรสนับสนุน ได้แก่ วัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สื่อ และการสนับสนุนทางวิชาการ ซึ่งเป็นพลังเสริมให้การดำเนินงานเป็นจริงได้”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 6, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“ปัจจัยนำเข้า (Input) ยืนยันได้ว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นประโยชน์ เนื่องจากหลักธรรม 9 ประการ ได้แก่ อทินนาทานา เวรมณี (เว้นจากการลักขโมย) อาชชวะ (ความซื่อตรง) สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) สันตุฎฐิ (ความพอใจในสิ่งที่มี) หิริโอตตปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) สุจริตธรรม/ทุจริตธรรม (หลักแห่งความดีและความซื่อ) ขรราวาสธรรม (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์) และสัมมัมปธาน (ความเพียรชอบ) เป็นรากฐานทางจริยธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมโปร่งใสและต่อต้านการทุจริตบุคคล คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านทุจริต และทรัพยากรสนับสนุน รวมถึงการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ เช่น ป.ป.ช. และเครือข่ายภาคประชาชนที่ร่วมมือกันในกิจกรรมเชิงรุก”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 9, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
2. กระบวนการ (Process)	<p>“เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการของรูปแบบ พบว่า กระบวนการที่ออกแบบไว้มีความครอบคลุมและสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น 1) การศึกษาเชิงปฏิบัติ (Action Learning) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและยั่งยืน 2) การมีส่วนร่วมจากฐานราก (Bottom-up Participation) เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืน กระบวนการจะไม่ใช้การสั่งการจากบนลงล่าง แต่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์และชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบกิจกรรม ทำให้กิจกรรมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการจริงในพื้นที่ 3) การสร้างเครือข่าย (Networking) โดยขยายขอบเขตการทำงานจากระดับบุคคลไปสู่ระดับกลุ่มและชุมชน เครือข่ายที่แข็งแกร่งจะช่วย แลกเปลี่ยนความรู้ สนับสนุนกัน และสร้างพลังทางสังคม ในการกดดันไม่ให้เกิดการทุจริต 4) โครงการ/กิจกรรมเชิงรุก (Proactive Projects/Activities) การไม่รอให้เกิดปัญหา แต่ออกไปหาและป้องกันปัญหาเป็นกลยุทธ์ที่ถูกต้อง การทำกิจกรรมเชิงรุก เช่น การรณรงค์ให้ความรู้ การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบโดยชุมชน จะสร้างวัฒนธรรมการไม่ทนต่อการทุจริต และ 5) การติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) กระบวนการนี้สำคัญมากในการเรียนรู้และปรับปรุงงาน ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้รูปแบบการทำงานไม่หยุดนิ่งและพัฒนาตลอดเวลา”</p>
	(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 15, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)
	<p>“รูปแบบนี้เน้นการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ผ่านการปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ เช่น 1) การศึกษาเชิงปฏิบัติ พระสงฆ์และชุมชนได้รับการฝึกอบรม ความรู้ และการนำหลักการไปใช้จริง 2) การมีส่วนร่วมจากฐานราก เปิดพื้นที่ให้ชาวบ้าน องค์กรชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ มีบทบาทในการต้านทุจริต 3) การสร้างเครือข่าย พระสงฆ์วัดต่าง ๆ ร่วมมือกันเป็นเครือข่าย เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกเพื่อเพิ่มพลังการขับเคลื่อน 4) โครงการ/กิจกรรมเชิงรุก จัดโครงการรณรงค์ กิจกรรม</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>เสริมสร้างจิตสำนึก และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดและชุมชน และ</p> <p>5) การติดตามและประเมินผล มีการเก็บข้อมูล ตรวจสอบ และสะท้อนผล เพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 20, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“กระบวนการ ของรูปแบบช่วยให้การดำเนินการเป็นไปได้ ได้แก่ การศึกษาเชิงปฏิบัติ ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ พระสงฆ์และชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการป้องกันการ ทุจริต การมีส่วนร่วมจากฐานราก ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการ เฝ้าระวังและร่วมดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่าย ควรมี การจัดตั้งเครือข่ายพระสงฆ์และประชาชนในระดับท้องถิ่นเพื่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมกันผลักดันกิจกรรม โครงการ/กิจกรรมเชิงรุก เช่น การรณรงค์ต่อต้านการทุจริตตามหลักพุทธธรรม การจัดกิจกรรม สาธารณะเพื่อสร้างจิตสำนึก และการติดตามและประเมินผล ควรมีการใช้ แบบประเมิน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของ กิจกรรม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 19, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>
4. ผลลัพธ์ (Output)	<p>“ผลลัพธ์ที่คาดหวังทั้งสี่ประการล้วนวัดได้และนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงที่แท้จริง ได้แก่ 1) พระสงฆ์แกนนำ ถือว่าเป็นการสร้าง "กำลังคน" หรือ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Change Agents) ที่จะคอย ขับเคลื่อนและสานต่องานนี้ต่อไปได้อย่างยั่งยืน แม้โครงการจะสิ้นสุดลง แล้ว 2) เครือข่ายต้านทุจริต จัดเป็น "โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม" ที่จะ คอยตรวจจับ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการทุจริตในพื้นที่ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ 3) กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม นับเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ แสดงให้เห็นว่าการทำงานได้เกิดขึ้นจริงและเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ และ 4) ชุมชนโปร่งใส เป็นผลลัพธ์สุดท้ายและเป้าหมายสูงสุดของรูปแบบ ทั้งหมด ซึ่งหมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมให้ทุกคนมองการ ทุจริตว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ และกลไกทางสังคมทำงานอย่างมี</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ประสิทธิภาพในการป้องกันการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“ผลลัพธ์จากการขับเคลื่อนรูปแบบนี้สามารถยืนยันได้ว่ามีความเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับเป้าหมาย โดยพิจารณาจาก 1) พระสงฆ์แกนนำ พระสงฆ์บางรูปโดดเด่นเป็นผู้นำการรณรงค์ ปลูกฝังคุณธรรม และเป็นต้นแบบการปฏิบัติ 2) เครือข่ายด้านทุจริต เกิดการเชื่อมโยงของพระสงฆ์ วัด และชุมชน ร่วมเป็นพลังในการขับเคลื่อน 3) กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีกิจกรรมชัดเจน เช่น โครงการอบรมด้านทุจริตเวทีประชาคม กิจกรรมพัฒนาชุมชน และ 4) ชุมชนโปร่งใส ชุมชนมีค่านิยมซื่อสัตย์ ลดช่องทางการทุจริต เกิดวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบร่วมกัน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 10, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p> <p>“ผลลัพธ์ (Output) ที่ได้จากการใส่ปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการ สะท้อนเห็นถึงความสำเร็จของรูปแบบที่สามารถประเมินได้จาก 1) พระสงฆ์แกนนำ จากการเกิดกลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทนำในการเผยแพร่หลักธรรมและขับเคลื่อนกิจกรรมด้านทุจริต 2) เครือข่ายด้านทุจริต เป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานรัฐเพื่อร่วมกันเฝ้าระวัง 3) กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดเวทีเสวนา การอบรม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อส่งเสริมความโปร่งใส และ 4) ชุมชนโปร่งใส ชุมชนที่มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการต่อต้านการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4, สัมภาษณ์เมื่อ 12 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.4 สรุปว่า รูปแบบที่ยืนยันมีลักษณะเป็นเชิงระบบ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้ากระบวนการ และผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย หลักธรรม 9 ประการ พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ กระบวนการ

ดำเนินงานครอบคลุมการศึกษาเชิงปฏิบัติ การมีส่วนร่วมจากฐานราก การสร้างเครือข่าย การจัดกิจกรรมเชิงรุก และการติดตามประเมินผล ซึ่งช่วยสร้างความมีส่วนร่วม ความยั่งยืน และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือพระสงฆ์แกนนำ เครือข่ายด้านทุจริต กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม และชุมชนโปร่งใส อันสะท้อนความสำเร็จของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

4.3 การประเมินผลการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปปฏิบัติ

ในการประเมินผลการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 รูป/คน โดยเป็นการประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความ เป็นประโยชน์ของรูปแบบ ปรากฏผลตามที่แสดงในตารางที่ 4.5-4.8

ตารางที่ 4.5 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความสอดคล้อง

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
ความสอดคล้อง “Alignment”	<p>“รูปแบบการขับเคลื่อนนี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยที่ศาสนาพุทธเป็นแกนหลัก การนำหลักธรรมมาเป็นรากฐานในการแก้ไขปัญหาการทุจริต ไม่ได้เป็นการนำแนวคิดจากต่างประเทศมาปรับใช้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการดึงเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ การเน้นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ยังสอดคล้องกับบทบาทของท่านในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน ทำให้โครงการนี้ได้รับการยอมรับและร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้อย่างราบรื่น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 14, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p> <p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านทรัพยากรมนุษย์สูงมาก เนื่องจากใช้ พระสงฆ์ เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีความพร้อมในด้านความรู้และหลักธรรมทางศาสนาอยู่แล้ว ไม่จำเป็น</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ต้องมีการฝึกอบรมพื้นฐานในเรื่องความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติม อีกทั้งยังใช้ พุทธศาสนิกชน ในชุมชนเป็นกำลังสำคัญ ทำให้สามารถระดมคนที่มีความศรัทธาและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 16, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านงบประมาณและทรัพยากร เนื่องจากจุดเด่นของรูปแบบนี้คือการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม เป็นหลัก เช่น ศาสนสถาน (วัด) เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม การใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน และการอาศัยแรงศรัทธาจากชุมชน ทำให้โครงการไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐหรือแหล่งทุนภายนอก ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานมีความยืดหยุ่นและยั่งยืนมากกว่ารูปแบบอื่นที่ต้องอาศัยปัจจัยนำเข้าทางการเงินเป็นหลัก”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 18, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านข้อมูลและองค์ความรู้อย่างชัดเจนเพราะอาศัยองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน และยังเป็นสิ่งที่พระสงฆ์และชาวพุทธส่วนใหญ่คุ้นเคยอยู่แล้ว การใช้หลักธรรมต่าง ๆ ในการให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้จึงไม่เป็นเรื่องใหม่หรือซับซ้อนเกินไป นอกจากนี้ การดำเนินโครงการในพื้นที่จริงยังช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระสงฆ์และชุมชน ทำให้ข้อมูลและแนวทางการปฏิบัติมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านการบริหารจัดการ เนื่องจาก การขับเคลื่อนรูปแบบนี้สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>อยู่แล้ว เนื่องจากเป็นโครงการที่ดำเนินการใน เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ทำให้การประสานงานและการสนับสนุนจากระดับสูงลงมายังระดับล่าง เป็นไปได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โครงสร้างนี้ช่วยให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความชัดเจนและสามารถติดตามผลได้ง่ายขึ้น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 11, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านกระบวนการมีส่วนร่วมสูงมาก โดยไม่ได้จำกัดเพียงการให้ข้อมูลจากบนลงล่าง แต่เน้นการสร้างพื้นที่กลางให้พระสงฆ์และชุมชนได้แลกเปลี่ยนความเห็นและร่วมกันวางแผนการทำงาน การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การสำรวจปัญหา การวางแผน และการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้กระบวนการมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของแต่ละวัดและแต่ละชุมชนได้อย่างแท้จริง ความเป็นเจ้าของร่วมนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 17, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความสอดคล้องด้านการเรียนรู้ เพราะกระบวนการของรูปแบบนี้ไม่ได้เน้นเพียงการสอนสั่งเพียงอย่างเดียว แต่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบสองทาง ทั้งจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่ผู้ปฏิบัติ และจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้ดียิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้หลักการในการปฏิบัติจริงทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (learning by doing) ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจหลักการและสามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติและลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดและชุมชนยังช่วยให้เกิดการขยายองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการป้องกันการทุจริต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 12, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้สอดคล้องกับการกำกับติดตามและประเมินผล โดย</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>มีการใช้กลไกภายในของคณะสงฆ์ในการติดตามความคืบหน้า ซึ่งเป็นกระบวนการที่เข้าถึงง่ายและเป็นที่ยอมรับในหมู่พระสงฆ์อยู่แล้ว การประเมินผลไม่ได้มุ่งเน้นเพียงตัวชี้วัดเชิงปริมาณ แต่ยังให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม และความตระหนักรู้ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่รากเหง้าอย่างยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 7, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบการขับเคลื่อนนี้มีความสอดคล้องสูงมากกับผลลัพธ์ที่ต้องการในเชิงพฤติกรรม จากการประเมินพบว่าโครงการไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการให้ความรู้ทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ชัดเจนในหมู่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เช่น การงดเว้นจากการรับสินบน หรือ การปฏิเสธการเอื้อประโยชน์ให้พวกพ้อง นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้ให้ผลลัพธ์เชิงสังคม โดยก่อให้เกิดผลลัพธ์ในระดับสังคมที่สอดคล้องกับเป้าหมายอย่างน่าชื่นชม โดยเฉพาะในมิติของการสร้างความน่าเชื่อถือและความศรัทธา ให้กับสถาบันสงฆ์ เมื่อประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทที่ชัดเจนในการต่อต้านการทุจริต ย่อมส่งผลให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ในการร่วมกันสร้างสังคมที่ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับมหภาค”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 8, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้ให้ผลลัพธ์เชิงคุณค่าและจิตสำนึก โดยเป็นผลลัพธ์ที่</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>สำคัญที่สุดและมีความสอดคล้องสูงสุดคือการสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ และจิตสำนึกที่ยั่งยืน การที่โครงการเน้นการปลูกฝังหลักธรรม เช่น หิริโอตตปัปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ได้ทำความดี เพราะกลัวการลงโทษตามกฎหมายเท่านั้น แต่ทำเพราะตระหนักรู้ว่าการ ทุจริตเป็นสิ่งผิดศีลธรรมและเป็นการทำลายตนเองและผู้อื่นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันการทุจริตที่ถาวรและยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 13, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.5 สรุปได้ว่า รูปแบบการขับเคลื่อนที่ใช้พระสงฆ์และหลักธรรมทางพุทธ ศาสนาเป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาการทุจริตนี้ มีความสอดคล้องใน 3 มิติใหญ่ ๆ คือ 1) ความ สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ (Context & Resource Alignment) โดยการใช้ประโยชน์ จากสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยโดยเฉพาะ ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรมนุษย์ ด้าน งบประมาณและทรัพยากร 2) ความสอดคล้องด้านกระบวนการดำเนินงาน (Operational Alignment) โดยด้านการบริหารจัดการมีความสอดคล้องกับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่มีอยู่ แล้ว ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม มุ่งสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนให้พระและชุมชนร่วมกันสำรวจปัญหา วางแผน และลงมือทำ ทำให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมและได้แนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละ พื้นที่ และด้านการเรียนรู้ เน้นใช้กระบวนการเรียนรู้สองทาง (Two-way Learning) และเรียนรู้ผ่าน การลงมือทำ (Learning by Doing) ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้หลักธรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจอย่าง ลึกซึ้งและนำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ และ 3) ความสอดคล้องกับผลลัพธ์และเป้าหมาย (Outcome & Impact Alignment) โดยใช้กลไกภายในคณะสงฆ์ในการติดตามและประเมินผล มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ เชิงพฤติกรรม สร้างความน่าเชื่อถือต่อสถาบันสงฆ์และเครือข่ายความร่วมมือ ส่วนผลลัพธ์เชิงคุณค่า และจิตสำนึก เน้นสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในโดยการปลูกฝังจิตสำนึกและคุณธรรม

ตารางที่ 4.6 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมนของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเหมาะสม

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
ความเหมาะสม (Suitability)	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมอย่างมาก เนื่องจากมุ่งเน้นที่การแก้ปัญหาจากต้นเหตุ นั่นคือการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกให้กับบุคลากรและประชาชน แทนที่จะเน้นเพียงการบังคับใช้กฎหมายหรือการลงโทษเพียงอย่างเดียว การใช้หลักธรรม เช่น หิริโอตตปปะ (ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป) เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันภายในจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการทุจริตในระยะยาว นอกจากนี้ รูปแบบดังกล่าวยังมีความยืดหยุ่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้บริบทที่หลากหลาย ทั้งในระดับวัด ชุมชน หรือแม้กระทั่งองค์กรต่าง ๆ ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 14, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านทรัพยากรบุคคลสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้พระสงฆ์เป็นกำลังหลัก เนื่องจากพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและศีลธรรมของสังคมอยู่แล้ว และมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเป็นอย่างดี การให้ความรู้เพิ่มเติมจึงเน้นไปที่การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการต่อต้านการทุจริตมากกว่าการสร้างความรู้ใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้ การดึงพุทธศาสนิกชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะเป็นการใช้ "ทุนทางสังคม" และพลังความศรัทธาที่มีอยู่เดิมมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันจากภายในสู่ภายนอก”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านงบประมาณและทรัพยากร เนื่องจากไม่ได้พึ่งพาการใช้งบประมาณจำนวนมาก แต่เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรม การใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการอบรม และการอาศัยแรงศรัทธาจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของหลายพื้นที่ และยังช่วยให้โครงการสามารถดำเนินต่อไปได้ในระยะยาวโดยไม่</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ต้องอาศัยการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอกเพียงอย่างเดียว” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 6, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเน้นใช้นวัตกรรมทางสังคมเป็นหลัก ไม่ใช่เทคโนโลยีที่ซับซ้อน การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทใหม่ถือเป็นนวัตกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบททางวัฒนธรรม โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของชุมชนในเขตปกครองคณะสงฆ์” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 9, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านการออกแบบกระบวนการ เนื่องจากไม่ได้เน้นการให้ความรู้แบบทางเดียว แต่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) กระบวนการเช่นนี้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในเขตปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 15, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านกลไกการขับเคลื่อน โดยใช้กลไกภายในของคณะสงฆ์เป็นหลักในการขับเคลื่อนโครงการ การประสานงานและการสื่อสารผ่านโครงสร้างการปกครองสงฆ์ที่มีอยู่แล้ว ทำให้การดำเนินงานรวดเร็วและเป็นระบบ การที่โครงการมีผู้บริหารระดับสูงให้การสนับสนุน ก็ยิ่งเพิ่มความน่าเชื่อถือและความน่าจะเป็นในการขยายผลในวงกว้าง โดยไม่จำเป็นต้องสร้างกลไกใหม่ที่ซับซ้อน” (ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 20, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมด้านการประเมินผล เนื่องจากไม่ได้มุ่งเน้นเพียงตัวชี้วัดเชิงปริมาณ (เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม) แต่ให้ความสำคัญกับการประเมินเชิงคุณภาพเพื่อวัดผลลัพธ์ที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตสำนึกและพฤติกรรม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์พฤติกรรม และการสะท้อนผลการเรียนรู้จากผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการแก้ไขปัญหาทุจริตจากรากเหง้าอย่างยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 19, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมเชิงพฤติกรรม โดยเน้นสร้างผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม เพราะมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก การใช้หลักธรรมเป็นแกนหลักในการอบรมสั่งสอน ไม่ใช่เพียงการให้ความรู้ แต่เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและจริยธรรมที่ยั่งยืน ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่ใช่แค่การหลีกเลี่ยงการทุจริตเพราะกลัวกฎหมาย แต่เป็นการงดเว้นเพราะมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป (หิริโอตตปปะ) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์สุจริตอย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมเชิงสังคม เพราะช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือ และบทบาทของสถาบันสงฆ์ในฐานะพลังทางสังคมที่สำคัญ เมื่อประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการต่อต้านการทุจริต ย่อมส่งผลให้เกิดความศรัทธาและความร่วมมือจากชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยสร้าง เครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างวัดและชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับมหภาคได้อย่างยั่งยืน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 10, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“รูปแบบนี้มีความเหมาะสมเชิงคุณค่า โดยผลลัพธ์ในมิติของคุณค่าถือว่ามีความเหมาะสมสูงสุด เนื่องจากโครงการนี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการลดตัวเลขการทุจริตในระยะสั้น แต่เน้นการ สร้างวัฒนธรรม ของความซื่อสัตย์สุจริต การที่พระสงฆ์เป็นผู้นำและมีชุมชนให้การสนับสนุน ทำให้เกิดการสร้างบรรทัดฐานใหม่ที่ยอมรับว่าการทุจริตเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ในทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมที่ถาวรและจะส่งผลดีต่อสังคมในระยะยาว”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 4, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.6 สรุปได้ว่า รูปแบบการป้องกันการทุจริตที่อิงหลักธรรมและมีพระสงฆ์เป็นแกนนำมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในทุกมิติ เนื่องจากการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุโดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกผ่านหลักธรรมอย่างหิริโอตตปปะ ซึ่งสร้างภูมิคุ้มกันจากภายในสู่ภายนอก นอกจากนี้ยังมีความเหมาะสมด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และเทคโนโลยี เพราะใช้ประโยชน์จากพระสงฆ์ที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณอยู่แล้ว รวมถึงใช้ "ทุนทางสังคม" และแรงศรัทธาที่มีอยู่ในชุมชนเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนหลัก การดำเนินงานยังมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและประเมินผลเชิงคุณภาพที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน ทั้งยังช่วยยกระดับบทบาทของสถาบันสงฆ์ในการเป็นพลังสำคัญของสังคมด้วย

ตารางที่ 4.7 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเป็นไปได้

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
3. ความเป็นไปได้ (Feasibility)	<p>“ความเป็นไปได้ของรูปแบบนี้มีสูงมาก เนื่องจากการขับเคลื่อนไม่ได้อาศัยงบประมาณหรือทรัพยากรจำนวนมาก แต่เน้นการใช้ "ทุนทางสังคม" ที่มีอยู่เดิม นั่นคือความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และบทบาทของพระสงฆ์ในสังคม การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดการขับเคลื่อนด้วยพลังจากภายใน และสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนโดย</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอกเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้หลักการในคู่มือยังมีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 16, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านทรัพยากรบุคคลในมิติที่สูงมาก เนื่องจากรูปแบบนี้ใช้พระสงฆ์ เป็นกำลังหลัก ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีอยู่แล้วในพื้นที่และมีความพร้อมในด้านองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอยู่ก่อนแล้ว การฝึกอบรมจึงมุ่งเน้นที่การประยุกต์ใช้มากกว่าการเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้การที่รูปแบบนี้เน้นการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนก็ยิ่งทำให้มีฐานกำลังคนที่กว้างขวางและยั่งยืน เพราะเป็นการใช้พลังของชุมชนในการขับเคลื่อนโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยบุคคลภายนอก”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 18, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านงบประมาณและทรัพยากรในระดับที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เพราะรูปแบบการขับเคลื่อนนี้ไม่ได้ต้องพึ่งพางบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐหรือแหล่งทุนภายนอกเป็นหลัก แต่เน้นการใช้ทุนทางสังคมและทรัพยากรที่มีอยู่เดิมในวัดและชุมชน เช่น สถานที่ (วัด) และแรงศรัทธา ซึ่งทำให้โครงการสามารถดำเนินต่อไปได้ในระยะยาวโดยไม่ต้องกังวลเรื่องการขาดแคลนงบประมาณในอนาคต”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 5, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านองค์ความรู้ เนื่องจากใช้องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จึงไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินไป นอกจากนี้ การลงมือปฏิบัติจริงยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่ ทำให้แนวทางมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เข้ากับบริบทที่แตกต่างกันได้อย่าง</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>เหมาะสม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 11, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมค่อนข้างสูงมาก เนื่องจากรูปแบบนี้ไม่ได้กำหนดให้กระบวนการเป็นไปอย่างเข้มงวดตายตัว แต่เน้นการสร้างพื้นที่และโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันวางแผนและปฏิบัติ ทำให้กระบวนการสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของแต่ละพื้นที่ได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้โครงการดำเนินต่อไปได้ในระยะยาวและไม่หยุดชะงักเมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 17, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านการสื่อสารและการเผยแพร่ โดยกระบวนการสื่อสารและเผยแพร่ของโครงการนี้มีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากใช้ช่องทางที่มีอยู่แล้วในคณะสงฆ์และชุมชนเป็นหลัก เช่น การประชุมสงฆ์ การเทศนาในวันสำคัญทางศาสนา หรือการจัดกิจกรรมในวัด ทำให้การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและไม่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการสร้างช่องทางการสื่อสารใหม่ ๆ นอกจากนี้ การสื่อสารด้วยหลักธรรมยังเป็นภาษาที่ทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเข้าใจได้ง่าย ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้และเจตนารมณ์ของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 12, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ของผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม เพราะโครงการไม่ได้มุ่งเน้นแค่การให้ข้อมูลเชิงทฤษฎี แต่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกที่ยั่งยืนผ่านการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน เมื่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงรากเหง้าของความโลภและ</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ผลกระทบของการทุจริตจากภายในแล้ว พฤติกรรมการงดเว้นและปฏิเสธการทุจริตก็จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและยั่งยืน นำไปสู่วัฒนธรรมการต่อต้านการทุจริตในสังคม”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 7, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ของผลลัพธ์เชิงสังคม เพราะรูปแบบนี้มุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ในหมู่ชุมชน การที่วัดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน จะช่วยสร้างพลังการต่อต้านการทุจริตจากฐานราก เมื่อชุมชนเกิดความเข้มแข็งและร่วมกันตรวจสอบซึ่งกันและกัน ย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมที่ยั่งยืนและกว้างขวางขึ้น”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 8, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ของผลลัพธ์เชิงคุณค่า ความเป็นไปได้สูงสุดของรูปแบบนี้อยู่ที่การสร้างคุณค่าทางศีลธรรมและภูมิคุ้มกันการทุจริตที่ถาวร การที่โครงการใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นแกนหลัก ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่ได้เป็นเพียงการทำตามกฎหมาย แต่เป็นการสร้างค่านิยมใหม่ที่เชื่อมั่นในความดีและความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่น่าอยู่และยั่งยืนในระยะยาว”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 13, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้ด้านการกำกับติดตามและประเมินผล เพราะมีการใช้กลไกการบริหารจัดการที่มีอยู่เดิมของคณะสงฆ์ในการกำกับดูแลและติดตามความคืบหน้าของโครงการ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและมีความต่อเนื่อง นอกจากนี้การประเมินผลที่ไม่ได้เน้นแต่เพียงตัวเลขอย่างเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับการสะท้อนผลและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ก็ยิ่งเพิ่มโอกาสในการปรับปรุงกระบวนการให้ดียิ่งขึ้นและทำให้โครง</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>ความสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 14, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.7 สรุปได้ว่า รูปแบบการต่อต้านการทุจริตที่อิงหลักธรรมและมีพระสงฆ์เป็นแกนนำมีความเป็นไปได้สูงในทุกมิติ เนื่องจากไม่ได้พึ่งพางบประมาณมหาศาล แต่ใช้ "ทุนทางสังคม" ที่มีอยู่เดิมอย่างความศรัทธาและพลังของชุมชนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างพระสงฆ์ซึ่งมีความพร้อมด้านองค์ความรู้ทางธรรมอยู่แล้ว ทำให้กระบวนการเรียนรู้เน้นการประยุกต์ใช้มากกว่าการสร้างใหม่ทั้งหมด คู่มือที่ชัดเจนและกระบวนการที่ยืดหยุ่นยังส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถปรับให้เข้ากับแต่ละพื้นที่ได้ง่าย อีกทั้งการใช้กลไกการสื่อสารและการบริหารจัดการที่มีอยู่เดิมของคณะสงฆ์ยังช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นระบบ จึงทำให้มั่นใจได้ว่าโครงการจะสามารถดำเนินไปได้อย่างยั่งยืนและให้ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมและสังคมที่ถาวรในระยะยาว

ตารางที่ 4.8 การประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ด้านความเป็นประโยชน์

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
<p>ความเป็นประโยชน์ (Utility)</p>	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์ด้านทรัพยากรบุคคล ปัจจัยนำเข้าด้านทรัพยากรบุคคลมีความเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากใช้พระสงฆ์เป็นกำลังหลัก ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความน่าเชื่อถือสูง และเป็นที่เคารพศรัทธาของชุมชนอยู่แล้ว ทำให้การสื่อสารและขับเคลื่อนแนวคิดในการป้องกันการทุจริตได้รับการยอมรับและมีน้ำหนักมากขึ้นกว่าการใช้บุคคลจากภายนอก นอกจากนี้ การดึงพุทธศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เป็นการเพิ่มกำลังคนที่มีคุณภาพและเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา ซึ่งทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“รูปแบบการขับเคลื่อนนี้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล ไม่เพียงแต่ในมิติของการป้องกันการทุจริตเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณค่าทางศีลธรรม ของสังคมโดยรวมอีกด้วย การที่พระสงฆ์และชุมชนร่วมกันเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ซื่อสัตย์สุจริต จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ และสร้างบรรทัดฐานใหม่ให้กับสังคมว่า การทุจริตเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ผลลัพธ์ที่ได้จึงไม่ใช่เพียงการลดตัวเลขการทุจริต แต่เป็นการสร้างสังคมที่น่าอยู่และยั่งยืนอย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 6, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้ มีความเป็นประโยชน์ด้านงบประมาณและทรัพยากร เนื่องจากปัจจัยนำเข้าด้านงบประมาณและทรัพยากรมีความเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะรูปแบบนี้ช่วยให้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินงานได้อย่างมหาศาล การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้ว เช่น วัด และแรงศรัทธาจากชุมชน ทำให้ไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจำนวนมากจากภาครัฐหรือแหล่งทุนภายนอก ซึ่งส่งผลให้โครงการมีความยืดหยุ่นและสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 9, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์ด้านการสร้างความน่าเชื่อถือ การที่กระบวนการขับเคลื่อนโครงการนี้มีความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้ตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ย่อมส่งผลให้เกิด ความน่าเชื่อถือ ต่อผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนโดยรวม การใช้กลไกการบริหารจัดการที่มีอยู่แล้วในคณะสงฆ์ยังช่วยให้กระบวนการเป็นไปอย่างมีระบบ และสามารถติดตามความคืบหน้าได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการยืนยันว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างสุจริตและมีประสิทธิภาพ”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 15, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็นการเฝ้า	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้ ในด้านองค์ความรู้ รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์สูง เนื่องจากเป็นการใช้ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่ามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหามายใหม่ การนำหลักธรรมมาเป็นรากฐานในการป้องกันการทุจริต ทำให้แนวคิดมีความลึกซึ้งและเข้าถึงจิตใจของผู้คนได้มากกว่าการใช้เพียงกฎหมายหรือการบังคับใช้แต่เพียงอย่างเดียว องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้จึงเป็นความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 20, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์ด้านการสร้างการมีส่วนร่วม กระบวนการของรูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการดำเนินงาน ทำให้โครงการไม่ได้เป็นเพียงการดำเนินงานตามคำสั่งจากหน่วยงานภายนอก แต่เป็นการขับเคลื่อนด้วยพลังจากภายในชุมชนเอง . กระบวนการนี้ช่วยให้โครงการสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพราะทุกคนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการสร้างการเปลี่ยนแปลง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 19, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>
	<p>“รูปแบบนี้มีความเป็นประโยชน์ด้านการเรียนรู้และพัฒนาโดยกระบวนการนี้ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบสองทางอย่างแท้จริง โดยไม่ได้จำกัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ไว้กับผู้เชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียว แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสะท้อนผลการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ กระบวนการนี้จึงเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง”</p> <p>(ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 3, สนทนากลุ่มเมื่อ 26 ตุลาคม 2567)</p>

จากตารางที่ 4.8 สรุปได้ว่า รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตโดยใช้หลักธรรม และพระสงฆ์เป็นแกนนำมี ประโยชน์มหาศาล ในหลายมิติ ประการแรกคือประโยชน์เชิงคุณค่าทาง สังคม เพราะช่วยสร้างบรรทัดฐานใหม่และยกระดับศีลธรรมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ด้าน ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และองค์ความรู้ เนื่องจากใช้ "ทุนทางสังคม" ที่มีอยู่เดิมอย่างพระสงฆ์ และแรงศรัทธาจากชุมชน ซึ่งเป็นบุคลากรที่น่าเชื่อถือและช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานได้อย่าง มหาศาล การใช้หลักธรรมยังช่วยให้แนวคิดเข้าถึงจิตใจผู้คนได้ลึกซึ้งกว่ากฎหมายเพียงอย่างเดียว กระบวนการนี้ยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการเรียนรู้สองทาง ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส ทำให้โครงการมีความยั่งยืนและสร้างการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมได้อย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 และประเมินผลการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปปฏิบัติ ผู้วิจัยดำเนินการหลังการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต พบว่าพระสงฆ์มีการดำเนินการใน 6 ด้าน คือ 1) การสอน สอดแทรกธรรม 2) การให้การศึกษาและสร้างความตระหนักรู้ 3) การเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดี 4) การร่วมมือกับภาคส่วนอื่น 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ 6) การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียน ส่วนหลักธรรมที่นำมาใช้ในการป้องปรามการทุจริต ประกอบด้วย 9 หลักธรรม คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี 2) อาชวชะ 3) สัมมาอาชีวะ 4) สันโดษ 5) ทิริโอดตปปะ 6) สุจริตธรรม 7) ทุจริตธรรม 8) ฌราวาสธรรม และ 9) สัมมัปปธาน

5.1.2 รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่า มีลักษณะเป็นวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1.1) หลักธรรม 9 ประการ 1.2) พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และ 1.3) ทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ 2) กระบวนการ และผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 2.1) การศึกษาเชิงปฏิบัติ 2.2) การมีส่วนร่วมจากฐานราก 2.3) การสร้างเครือข่าย 2.4) การจัดกิจกรรมเชิงรุก และ 2.5) การติดตามประเมินผล และ 3) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ได้แก่ 3.1) พระสงฆ์แกนนำ 3.2) เครือข่ายด้านทุจริต 3.3) กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม และ 3.4) ชุมชนโปร่งใส โดยสะท้อนความสำเร็จของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

5.1.3 ผลการประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตโดยใช้หลักธรรมและพระสงฆ์เป็นแกนนำมีประโยชน์มหาศาลในหลายมิติ ประการแรกคือ ประโยชน์เชิงคุณค่าทางสังคม เพราะช่วยสร้างบรรทัดฐานใหม่และยกระดับศีลธรรมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และองค์ความรู้ เนื่องจากใช้ "ทุนทางสังคม" ที่มีอยู่เดิมอย่างพระสงฆ์และแรงศรัทธาจากชุมชน ซึ่งเป็นบุคลากรที่น่าเชื่อถือและช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานได้อย่างมหาศาล การใช้หลักธรรมยังช่วยให้แนวคิดเข้าถึงจิตใจผู้คนได้ลึกซึ้งกว่ากฎหมายเพียงอย่างเดียว กระบวนการนี้ยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการเรียนรู้สองทาง ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส ทำให้โครงการมีความยั่งยืนและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างแท้จริง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต พบว่าพระสงฆ์มีการดำเนินการใน 6 ด้าน คือ 1) การสอน สอดแทรกธรรม 2) การให้การศึกษาและสร้างความตระหนักรู้ 3) การเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดี 4) การร่วมมือกับภาคส่วนอื่น 5) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ 6) การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการป้องกันการทุจริต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรซ์ ธมมทีโป และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง พระสงฆ์กับการพัฒนาจิตสำนึกต่อต้านการประพฤติสุจริตในสังคมไทย โดยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกต่อต้านการประพฤติทุจริตในสังคมไทย ทำให้เกิดการบูรณาการโดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ความละเอียด แก่ใจ (หิริ) ความเกรงกลัวต่อบาป (โอตฺตปฺปะ) ไปใช้ในวิถีชีวิตของมนุษย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปริณ วงศ์บางโพ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา โรงเรียนวัดแสงธรรมสุทธาราม จังหวัดนครสวรรค์ โดยพบว่า 1) ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการหนุนนำ ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดมีขึ้นด้วยการ เทศน์สอนหลักธรรม คำสอนต่าง ๆ นำหลักธรรมไปปรับใช้ในการนำชีวิต รวมทั้งพระสงฆ์ยังมีบทบาท ในด้านการบ่มเพาะให้นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษามีศีลธรรมในจิตใจ ใฝ่หาคุณความดี ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ชอบ 2) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเทศน์ของพระสงฆ์ช่วยปลุกฝังขัด กลางจิตใจนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา พระสงฆ์ช่วยสนับสนุนด้านการศึกษาให้แก่ นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ แต่มีข้อจำกัดในเรื่องของการสอนธรรมะส่วนใหญ่จะมีในวันพระ ซึ่งอาจไม่ เพียงพอต่อการศึกษาสงเคราะห์ที่ครอบคลุม นอกจากนี้ พระสงฆ์เป็นผู้รู้ ผู้มีคำสอน ช่วยส่งเสริมด้าน

การเรียนธรรมะและสามารถให้โอกาสนักเรียนในการบวชเรียน และควรจัดให้มีการให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านพระพุทธศาสนาและศีลธรรมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 3) ด้านเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาร่วมกับชุมชนโดยรอบวัด เสมือนเป็นผู้นำให้กับชาวบ้าน หน่วยงานของรัฐจะให้ความสำคัญกับวัดและชุมชน เพื่อดึงดูดประชาชนบริเวณโดยรอบในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน เปรียบเสมือนการประสานความร่วมมือไม่ใช่ประสานประโยชน์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายและทันสมัยมากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม ๆ ไม่ดึงดูดความสนใจ ตัวอย่างเช่น เพจของวัด ควรนำเทคโนโลยีมาเผยแพร่ได้มากขึ้น เผยแพร่กิจกรรมการทำบุญให้บุคคลภายนอกได้รู้จักและใกล้ชิดกับวัดมากขึ้น

ส่วนหลักธรรมที่นำมาใช้ในการป้องปรามการทุจริต ประกอบด้วย 9 หลักธรรม คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี 2) อาชวาระ 3) สัมมาอาชีวะ 4) สันโดษ 5) หิริโอตตปปะ 6) สุจริตธรรม 7) ทุจริตธรรม 8) ขรราวาสธรรม และ 9) สัมมปธาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชื้อ ทังโต (2559) ที่ศึกษาเรื่อง พุทธธรรมกับการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยผลการวิจัยพบว่าการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันด้วยหลักพุทธธรรมต้องอาศัยการผลักดันของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกับหน่วยงานทางศาสนาในการนำหลักธรรมวินัย เช่น หลักศีล หลักสุจริต หลักสัมมาอาชีวะ เป็นต้น มาปรับใช้ในสังคมไทยด้วยการส่งเสริมผ่านกระบวนการความเชื่อทางศาสนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตาม ประกอบกับการมีมาตรการทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่ใช้ได้จริง และการส่งเสริมหลักธรรมมาภิบาลกับผู้บริหารองค์กรและเยาวชน จึงจะทำให้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันหมดไปจากสังคมไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคลชัย สมศรี และคณะ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยระบุว่า ในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยเฉพาะกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณธรรม ผู้เข้าอบรมจะได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมในชีวิตประจำวัน พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 และสังคหวัตถุ 4 หลักขรราวาสธรรม 4 หลักหิริ โอตตปปะ หลักสันโดษ และหลักสุจริต

5.2.2 รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่า มีลักษณะเป็นวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1.1) หลักธรรม 9 ประการ 1.2) พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และ 1.3) ทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอ 2) กระบวนการ และผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 2.1) การศึกษาเชิงปฏิบัติ 2.2) การมีส่วนร่วมจากฐานราก 2.3) การสร้างเครือข่าย 2.4) การจัดกิจกรรมเชิงรุก และ 2.5) การติดตามประเมินผล และ 3) ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ได้แก่ 3.1) พระสงฆ์แกนนำ 3.2) เครือข่ายต้านทุจริต 3.3) กิจกรรมที่เป็น

รูปธรรม และ 3.4) ชุมชนโปร่งใส โดยสะท้อนความสำเร็จของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอาทรวชิรกิจ และคณะ (2565) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน โดยผลการวิจัยพบว่า มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน มีกิจกรรมการเสริมสร้างต้นกล้าคุณธรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อต้านการทุจริต มีกิจกรรมการเสริมสร้างพลังการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนพลัง “บ-ว-ร” ต่อต้านการทุจริตตามแนววิถีพุทธ และมีกิจกรรมการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ในการป้องกันการทุจริต และงานวิจัยของ ศุภยา นาคเงินทอง และคณะ (2561) ที่ศึกษาเรื่อง การป้องกันการทุจริต ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้นโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความโปร่งใสซึ่งมีตัวชี้วัดตามที่สถาบัน พระปกเกล้ากำหนด และแบ่งรูปแบบ การป้องกันการทุจริตเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ด้วยการปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยม และทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม รณรงค์ให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ระดับองค์กร ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กรอิสระในการให้ ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบ องค์กรให้เกิดความโปร่งใส พร้อมทั้งเน้นกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบ กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน ส่วนรูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ ประกอบด้วยดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับ บุคคล ใช้หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการเพื่อปลูกและปลูกจิตสำนึกของ บุคคลในองค์กรให้เกิดความละอายต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่ว พร้อมทั้ง ปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่ จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลัก อปรีทานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครอง เพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความ สามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตาม กฎระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาเป็นกลไก บูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อน การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน และงานวิจัย ของ พระครูอุดมเจติยารักษ์ (दनัย นรุตตโม) และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความรู้ และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิดผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรม

การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริต โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการทั้ง ภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้ คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคมและภาครัฐ ภายใต้ พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มีความหลากหลาย ส่วนภาค ประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชนตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชนท้องถิ่นที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวดแข่งขัน ประกาศยกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม ธรรงค์ ส่งเสริม และเชิญชวนให้ประชาชนแสดงบทบาท ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น

5.2.3 ผลการประเมินรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการ ทุจริตโดยใช้หลักธรรมและพระสงฆ์เป็นแกนนำมีประโยชน์มหาศาลในหลายมิติ ประการแรกคือ ประโยชน์เชิงคุณค่าทางสังคม เพราะช่วยสร้างบรรทัดฐานใหม่และยกระดับศีลธรรมโดยรวม นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และองค์ความรู้ เนื่องจากใช้ ทุนทางสังคม ที่มีอยู่เดิมอย่างพระสงฆ์และแรงศรัทธาจากชุมชน ซึ่งเป็นบุคลากรที่น่าเชื่อถือและช่วยลดต้นทุนใน การดำเนินงานได้อย่างมหาศาล การใช้หลักธรรมยังช่วยให้แนวคิดเข้าถึงจิตใจผู้คนได้ลึกซึ้งกว่า กฎหมายเพียงอย่างเดียว กระบวนการนี้ยังเอื้อต่อการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการเรียนรู้สองทาง ทำให้ ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใส ทำให้โครงการมีความ ยั่งยืนและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างแท้จริง ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่า การขับเคลื่อนการ ป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นี้เป็นการใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการ สร้างบรรทัดฐานทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาจิตใจและการ ปลูกฝังคุณธรรมจากภายใน หลักคำสอนเช่น อิทธิบาท 4 ที่เน้นความพากเพียรในการทำงาน และ หลัก ทศพิธราชธรรม ที่ว่าด้วยความซื่อสัตย์สุจริตของผู้นำ สามารถนำมาปรับใช้เป็นกรอบความคิดใน การป้องกันการทุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า การ พัฒนาที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและปัญญาควบคู่กันไป (พระพรหมคุณา ภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้ต่อยอดถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าวในบริบทของ การป้องกันการทุจริตอย่างชัดเจน

การขับเคลื่อนดังกล่าวยังเป็นการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และใช้บทบาทของ พระสงฆ์ในการลดต้นทุน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของเครือข่ายสังคม (Social Network) ตามแนวคิด ของ Robert Putnam (2000) ที่อธิบายว่าการเชื่อมโยงและความร่วมมือกันในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญใน การสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่าง ๆ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ใน

ฐานะผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือสูงทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและแรงสนับสนุนจากชุมชนเป็นไปได้อย่างราบรื่นและลดการพึ่งพางบประมาณจากภายนอก ซึ่งเป็นโมเดลที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้นอกจากนี้กระบวนการขับเคลื่อนยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างความยั่งยืนของโครงการ โดยทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม สอดคล้องกับแนวคิด "การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม" (Participatory Development) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในงานวิชาการด้านการพัฒนาสังคม ดังที่นักวิชาการอย่าง Amartya Sen (1999) ได้เน้นย้ำว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องเป็นการพัฒนาที่ให้ "เสรีภาพ" และ "อำนาจ" แก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและขับเคลื่อนด้วยตนเอง งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมว่าการให้อำนาจแก่ชุมชนและพระสงฆ์ในการร่วมกันป้องกันการทุจริต ไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของแต่ยังนำไปสู่ความโปร่งใสและสร้างความยั่งยืนให้กับโครงการได้อย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการต่อต้านการทุจริต

ภาครัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการ สนับสนุนและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและแกนหลักในการป้องกันการทุจริต โดยอาจจัดทำโครงการนำร่องร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม เพื่อจัดอบรมและเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายการต่อต้านการทุจริตให้แก่พระสงฆ์ในทุกระดับ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่นและปัญหาการทุจริตที่มักเกิดขึ้นในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรจัดตั้ง "ศูนย์ประสานงานพระสงฆ์นักพัฒนาและต่อต้านการทุจริต" ขึ้นในแต่ละภาค เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการรวบรวมข้อมูล การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนกิจกรรมของพระสงฆ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน

2. นโยบายบูรณาการหลักธรรมสู่หลักสูตรการศึกษาและองค์กรภาครัฐ

การใช้หลักธรรมเป็นแกนหลักในการปลูกฝังจิตสำนึกเป็นสิ่งทำงานวิจัยชี้ให้เห็นว่ามีประสิทธิภาพ นโยบายจึงควรเน้นการ บูรณาการหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต (เช่น หิริโอตตปปะ, สันโดช, สัมมาอาชีวะ) เข้าไปในระบบการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงอุดมศึกษา และควรขยายไปสู่การฝึกอบรมบุคลากรใน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยั่งยืน การจัดทำคู่มือและสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจและทันสมัยจะช่วยให้หลักธรรมเหล่านี้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายขึ้น

3. นโยบายสนับสนุน "ทุนทางสังคม" และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

เพื่อใช้ประโยชน์จาก "ทุนทางสังคม" อย่างพระสงฆ์และชุมชนได้อย่างเต็มที่ ภาครัฐควรมีนโยบายที่ส่งเสริม การทำงานร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานภาครัฐ ที่เรียกว่า "บ-ว-ร" ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการที่มีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง และจัดให้มี "เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้" ในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เพื่อให้แต่ละพื้นที่มีโอกาสนำเสนอรูปแบบความสำเร็จและบทเรียนที่ได้รับจากการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต นอกจากนี้ ควรพิจารณาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยและเข้าถึงง่าย เช่น การสร้างแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับแจ้งเบาะแสการทุจริตโดยมีพระสงฆ์หรือผู้นำชุมชนเป็นผู้ดูแล

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายขอบเขตเชิงพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ดำเนินการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งเป็นพื้นที่เฉพาะเจาะจงการศึกษาในอนาคตควรพิจารณา ขยายขอบเขตการวิจัยไปยังภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแตกต่างของรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต รวมถึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ การศึกษาในกลุ่มศาสนาอื่น ๆ เพื่อดูบทบาทของผู้นำทางศาสนาในการป้องกันการทุจริตก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

2. การวัดผลเชิงปริมาณและความยั่งยืน

แม้ว่างานวิจัยนี้จะระบุถึงประโยชน์ในหลายมิติ แต่การวัดผลยังคงเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative) เป็นหลัก งานวิจัยในอนาคตควรพัฒนา เครื่องมือและตัวชี้วัดเชิงปริมาณ (Quantitative indicators) ที่ชัดเจน เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการขับเคลื่อน เช่น การวัดระดับความโปร่งใสที่เพิ่มขึ้นในชุมชน การลดลงของจำนวนเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริต หรือการประเมินทัศนคติของประชาชนที่มีต่อความซื่อสัตย์สุจริต การศึกษาในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามความยั่งยืนของรูปแบบนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำ

3. การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบในบริบทอื่น ๆ

รูปแบบการขับเคลื่อนนี้ใช้หลักธรรมและพระสงฆ์เป็นแกนนำ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญ งานวิจัยในอนาคตสามารถ เปรียบเทียบรูปแบบนี้กับแนวทางอื่น ๆ เช่น การขับเคลื่อนที่ใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว หรือการขับเคลื่อนโดยหน่วยงานภาครัฐ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างด้านต้นทุน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการป้องกันการทุจริตในระดับที่ใหญ่ขึ้น เช่น ในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน

4. การเจาะลึกรายละเอียดของหลักธรรมและกิจกรรม

งานวิจัยระบุหลักธรรมที่ใช้ 9 ประการ และกิจกรรม 6 ด้าน การศึกษาเชิงลึกในอนาคต ควรวิเคราะห์ว่า หลักธรรมแต่ละข้อมีบทบาทและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของประชาชนอย่างไร ในการป้องกันการทุจริต และ กิจกรรมแต่ละประเภทมีผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ที่แตกต่าง กันหรือไม่ การวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนา กลุ่มจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้นในประเด็นนี้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กมล ฉายาวัดนะ. (2554). *บริหารคนและงานตามหลักการของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพมหานคร: ชบา
พลับลิชชิ่ง เวิร์กส
- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง 45 เล่ม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ
- จินตนา สุขจามันท์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนอชิ
วิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. หลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ*. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส
โปรดักส์.
- เชฐ ทังโต. 2559. พุทธธรรมกับการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย. *วารสารจันทร์
เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*. 22(43), 1-15.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย. *จดหมายข่าว สถาบัน
พระปกเกล้า*. 2(8): 4-6.
- ท.กล้วยไม้ ณ อยุธยา. (2542). *ทศพิชราชธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัท ต้นอ้อ จำกัด
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของ
โรงเรียนล้อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนกร ติรณะประกิจ. (2560). *การป้องกันการคอร์รัปชันของผู้บริหารโรงเรียน*. วิทยานิพนธ์ ปร.ด.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิคม ผัดแสน. (2540). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนาการศึกษา
ของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร:
ศักดิ์โสภา.

- ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1
- ประพันธ์ สร้อยเพชร. (2547). *การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์โรงเรียนตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปริยานุช วัฒนกุล และธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์. (2563). *การศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายเยาวชนเพื่อส่งเสริมค่านิยมสุจริตและการต่อต้านการคอร์รัปชัน จังหวัดมหาสารคาม*. รายงานการวิจัย. มหาสารคาม: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พรเทพ จันทนิภ. (2558). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต*. 16(1). มกราคม-มิถุนายน 2558
- พระครูอาทรวชิรกิจ พระโกศล มณิรตนา และพระครูใบฎีกาสุทัศน์ ธมมปาโล. (2023). รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนววิถีพุทธในงานต่อต้านการทุจริต และการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(3), 49-64.
- พระครูอุดมเจติยารักษ์ (दनัย นรุตตโม/สำแดงเดช) อนุชา พละกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา. (2562). การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*. 6(10). ธันวาคม 2562. 4832-4851
- พระเจริญ สุวฑฒโน. (2545). *ทศพิธราชธรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย
- พระชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฒโน (2552). *99 ธรรมวาที-ข้อคิด*. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงการพิมพ์
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด”*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปริณ วงศ์บางโพ. (2566). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา โรงเรียนวัดแสงธรรมสุทธาราม จังหวัดนครสวรรค์*. การค้นคว้าอิสระ ร.ม. (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ). กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (2561, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 52 ก. หน้า 1-80

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (2561, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 52 ก. หน้า 1-80
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 25 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 125 ตอนที่ 22 ก. หน้า 1-51
- พระสมทบ ธิรปณโณ (รุ่งมิตร จรัสแสง). (2554). *ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักขรวาสธรรม 4: กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. อยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิษณุ หอมสมบัติ และคณะ. (2564). ขรวาสธรรม 4 ประเภท: การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 21(2) (เมษายน – มิถุนายน 2564). หน้า 169-169
- พีระ พรนวม. (2544). *ศรัทธาต่อหลักการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พุทธทาสภิกขุ. (2523). *ขรวาสธรรม*. กรุงเทพมหานคร: พระนคร
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ทศพิธราชธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). *การบริหารสังคม ศาสตร์แห่งศตวรรษเพื่อสังคมไทยและสังคมโลก*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- ไพรัช ธรรมทีโป สรายุทธ อุดม และสาคร ธรรมที. (2564). พระสงฆ์กับการพัฒนาจิตสำนึกต่อต้านการประพฤติสุจริตในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 17(2). พฤษภาคม-สิงหาคม. 135-145
- มงคลชัย สมศรี พระมหาวิเศษ ปณฺญาวชิโร และตระกูล ชำนาญ. (2564). *รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย. นครปฐม: สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย.
- ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และกรอบระยะเวลาดำเนินการและรายงานผลของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2564. (2564, 27 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่ 54 ก. หน้า 30-35
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90

- วิษณุพงษ์ โปธิพิรุฬห์ และ อังศุธร ศรีสุทธิสอาด. (2563). *ราชการไทยไร้คอร์รัปชัน: การสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการแจ้งเบาะแสการทุจริต*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)
- ศุภยา นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และ อภินันท์ จันตะนี. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 267-277.
- สมยศ นาวิการ. (2545). *การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: ชาญวิทย์เซ็นเตอร์.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ ร.บ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี พ.ศ. 2565. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2566 แหล่งสืบค้น <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/1278/iid/41469>
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2555). *ใต้เบื้องพระยุคลบาท*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: มติชน
- เหม ทองชัย. (2544). *นำโดยธรรม*. นครศรีธรรมราช: ไทม์พรีนติ้ง
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). *รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

ภาษาอังกฤษ

- Arnstien, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*. 35(4): 216-224.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). *No easy choice: political participation in developing countries*. New York: Harvard University Press.

- Koufman, F. (1949). H.F. Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. *Agricultural Experiment Station Bulletins*. 4(2): 5-50.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putti. (1987). Work values and organizational commitment: A study in the Asian context. *Human Relations*. 4(2): 275-288.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. New York: Anchor Books.
- United Nations (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. United Nations: UN Press.
- William, E. (1976). Electoral Participation in a Low Stimulus Election. *Rural Development*. 4(1): 111-124.

บทสัมภาษณ์

- พระสิริรัตนเมธี ดร. (2567, 1 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดเลย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สัมภาษณ์.
- พระครูปัญญาสารกิจ. (2567, 1 กันยายน). เจ้าคณะอำเภอหนองหิน (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าขามชุม ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดขามชุม วัดป่าขามชุม อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย. สัมภาษณ์.
- พระศรีญาณวงศ์ ดร. (2567, 14 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย เจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ที่ ๑ วัดศรีชมภูองค์ที่ ๑ บ้านน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์.
- พระครูคุณสารโสภณ ดร. (2567, 14 กันยายน). เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย (ธ) ผู้จัดการโรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ เจ้าอาวาสวัดจันทรสამັคคี วัดจันทรสამັคคี อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์.
- พระวุฒิสารโสภณ. (2567, 7 กันยายน). เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ) เจ้าอาวาสวัดพิศดารัญญาวาส วัดพิศดารัญญาวาส อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. สัมภาษณ์.
- พระอุดมคุณากรณ์. (2567, 7 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ วัดทุ่งสว่างอารมณ์ อำเภอศรีบุญเรือง หนองบัวลำภู. สัมภาษณ์.
- พระราชวัชรวิสุทธิ์. (2567, 8 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เจ้าอาวาสวัดศรีนคราราม ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๘ วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. สัมภาษณ์.

พระครูสุภัทธรธรรมวุฒิ. (2567, 8 กันยายน). เจ้าคณะอำเภอกุดจับ (ธ) เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิต
ผู้อำนวยการโรงเรียนประสาทคณานุกิจวิทยา วัดพุทธนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี.
สัมภาษณ์.

พระรัตนากรวิสุทธิ. (2567, 21 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร เจ้าอาวาสวัดทุ่ง วัดทุ่ง
อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.

พระครูธรรมญาณทิพย์รักษ์. (2567, 21 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่า
โนนชุมเงิน วัดป่าโนนชุมเงิน อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.

พระครูสุทธิธรรมญาณ. (2567, 15 กันยายน). รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าเทพวิ
มุติ วัดป่าเทพวิมุติ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม. (2567, 15 กันยายน). รองเจ้าคณะอำเภอโซ่พิสัย วัดสุวรรณาราม อำเภอ
โซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ บุญช่วย ศิริเกษ

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

2. รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชณพงษ์ ศรีจันทร์

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

4. พระมหาจักรพล สิริธโร ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

5. พระมหาพงษ์ทราทิตย์ สุธีโร ดร.

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ข
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๕๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๘๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ บุญช่วย ศิริเกษ

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติที่ ๒๖๖/๒๕๖๕ นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๔๖๑๖

ที่..... อว ๗๙๑๘/ว ๓๘๓ วันที่..... ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง..... ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์อร สดเอี่ยม

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนาที่ ๒๖๖/๒๕๖๕ นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระมหาวิเชียร ธรรมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๔๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๘๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิณพงศ์ ศรีจันทร์

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติที่ ๒๖๖/๒๕๖๕ นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย จึงขออนุมัติให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระมหาวชิธร ธมฺมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๕๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๘๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุมัติขอคณะกรรมการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาจักรพล สิริธโร ดร.

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติที่ ๒๖๖/๒๕๖๕ นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย จึงขออนุมัติขอคณะกรรมการที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระมหาวิเชียร ฐมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๕๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๘๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาพงษ์ทราทิตย์ สุธีโร ดร.

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติที่ ๒๖๖/๒๕๖๕ นั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘” รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระมหาวิเชียร ธรรมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ค
ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นการสัมภาษณ์

ประกอบการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว
พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ผู้วิจัย

พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

คำชี้แจง

ประเด็นการสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะได้อย่างกว้างขวาง กลุ่มลึก เป็นอิสระ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปกำหนดกรอบตัวแปรในการวิจัยดังนี้

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล_อายุ_ปี

ตำแหน่ง_.

สถานที่ทำงาน_.

วุฒิการศึกษา_.

ประสบการณ์การทำงาน_ปี_วันที่ให้สัมภาษณ์_.

ประเด็นข้อคำถาม

ประเด็นที่ 1: สถานการณ์และมุมมองต่อปัญหาการทุจริตในปัจจุบัน

1. ในฐานะพระสงฆ์ ท่านมองว่าปัญหาการทุจริตในสังคมไทยปัจจุบันมีความรุนแรงและส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง
2. ท่านคิดว่าปัจจัยใดที่ทำให้เกิดการทุจริตขึ้นในสังคมและในองค์กรต่าง ๆ
3. ในมุมมองของท่าน การทุจริตในวงการพระพุทธศาสนามีรูปแบบหรือลักษณะอย่างไรบ้าง และท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อปัญหานี้
4. ท่านคิดว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการป้องกันการทุจริตในสังคมและในวงการสงฆ์เองควรเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ 2: บทบาทและศักยภาพของพระพุทธศาสนาในการป้องกันการทุจริต

5. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อริยสัจ 4 มรรค 8 พรหมวิหาร 4 หรือหลักธรรมอื่น ๆ มีความเชื่อมโยงหรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันการทุจริตได้อย่างไร
6. ท่านคิดว่าการสอนหรือการเผยแผ่หลักธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันสามารถสร้าง "ภูมิคุ้มกัน" ทางใจให้กับคนในสังคมเพื่อไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการทุจริตได้มากน้อยแค่ไหน
7. พระสงฆ์สามารถใช้บทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและต่อต้านการทุจริตได้อย่างไรบ้าง
8. ท่านคิดว่ากิจกรรมทางศาสนา เช่น การบวช การปฏิบัติธรรม หรือการทำบุญ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและป้องกันการทุจริตได้หรือไม่ อย่างไร
9. ในมุมมองของท่าน การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องของพระสงฆ์มีส่วนช่วยในการเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นแรงบันดาลใจให้คนในสังคมต่อสู้กับการทุจริตได้อย่างไร
10. การทำงานร่วมกับชุมชนในการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนามีรูปแบบหรือวิธีการที่ท่านเคยเห็นหรือเคยปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 3: การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตแบบมีส่วนร่วม

11. ท่านคิดว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์และชุมชนในการต่อต้านการทุจริตควรมีรูปแบบอย่างไรจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด
12. บทบาทของ "พระนักพัฒนา" หรือ "พระนักเทศน์" ในการขับเคลื่อนงานด้านนี้มีอะไรบ้าง และควรมีการส่งเสริมอย่างไร

13. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันของพระสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ (เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม) เพื่อป้องกันการทุจริต
14. รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวความคิดการป้องกันการทุจริตไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ควรเป็นอย่างไร (เช่น การเทศน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การจัดอบรม)
15. ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ของท่าน มีการดำเนินการป้องกันการทุจริตในรูปแบบใดบ้างในปัจจุบัน และท่านคิดว่าการดำเนินการเหล่านั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน
16. ท่านคิดว่าองค์กรสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ควรมีกลไกหรือโครงสร้างอย่างไรในการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันการทุจริตให้เป็นระบบและยั่งยืน

ประเด็นที่ 4: การประเมินผลและข้อเสนอแนะ

17. ท่านจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของ "รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม"
18. หากต้องพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริต ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหา รูปแบบ หรือวิธีการอย่างไรบ้าง
19. ท่านคิดว่าการที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้จริงจังจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในวงการสงฆ์ได้หรือไม่ อย่างไร
20. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ หรือประเด็นอื่น ๆ ที่คิดว่าน่าจะช่วยให้งานวิจัยนี้มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่

ภาคผนวก ง
ประเด็นการสนทนากลุ่ม

ประเด็นการสนทนากลุ่ม
ประกอบการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนว
พระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ผู้วิจัย

พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร ดร.
 หัวหน้าโครงการวิจัย

คำชี้แจง

ประเด็นการสนทนานี้เป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะได้อย่างกว้างขวางและเป็นอิสระ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1..
- 2..
- 3..
- 4..
- 5..
- 6..
- 7..
- 8..
- 9..
- 10..
- 11..
- 12..

ประเด็นข้อคำถาม

1. รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์หรือไม่ อย่างไร
2. แนวทางการนำรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

พระวุฒิสารโสภณ	เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ) เจ้าอาวาสวัดพิศาลัญญาวาส วัดพิศาลัญญาวาส อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู
พระสิริรัตนเมธี ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดเลย ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
พระศรีญาณวงค์ ดร.	รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย เจ้าอาวาสวัดศรีชมภูองค์ที่๑ วัดศรีชมภูองค์ที่๑ บ้านน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พระอุดมคุณาภรณ์	รองเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู เจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่างอารมณ์ วัดทุ่งสว่างอารมณ์ อำเภอศรีบุญเรือง หนองบัวลำภู
พระราชวัชรวิสุทธิ	รองเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เจ้าอาวาสวัดศรีนคราราม ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
พระครูธรรมญาณทิพย์รัชต์	รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าโนนขุมเงิน วัดป่าโนนขุมเงิน อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร
พระครูสุทธิธรรมญาณ	รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าเทพวิมุตติ วัดป่าเทพวิมุตติ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
พระรัตนการวิสุทธิ	รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร เจ้าอาวาสวัดทุ่ง วัดทุ่ง อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
พระครูคุณสารโสภณ ดร.	เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย (ธ) ผู้จัดการโรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ เจ้าอาวาสวัดจันทรสัมคคี วัดจันทรสัมคคี อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระครูปัญญานาถกิจ	เจ้าคณะอำเภอหนองหิน (ธ) เจ้าอาวาสวัดป่าขามชุม ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดขามชุม วัดป่าขามชุม อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย
พระครูสุภัทธรธรรมวุฒิ	เจ้าคณะอำเภอกุดจับ (ธ) เจ้าอาวาสวัดพุทธนิมิต ผู้อำนวยการโรงเรียนประสาทคณานุกิจวิทยา วัดพุทธนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม	รองเจ้าคณะอำเภอโซ่พิสัย วัดสุวรรณาราม อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดบึงกาฬ
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
ผศ.ดร.ชัชณพงศ์ ศรีจันทร์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผศ. เตชทัต ปักสังขานนท์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ดร.ทวีศักดิ์ ไครบุตร	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผศ.ดร.อุเทน วัชรชินโรส	อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จังหวัดเลย
นายกันตพงศ์ จุลราช	อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จังหวัดเลย
ผศ.ดร.จ่านงค์ วงศ์คง	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
ผศ.ดร.ศตวรรษ สงกาพันธ์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

ภาคผนวก ฉ
หนังสือแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูปัญญาสารกิจ เจ้าคณะอำเภอหนองหิน (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธวิชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระอุดมคุณาภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทิวชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระสุทธิสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธิวิชิรเมธี ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระศรีญาณวงศ์, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธิวิชิรเมธี ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

ยนต์ วิชิรเมธี
พต.ธรรมา
(พระสุทธิวิชิรเมธี)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูธรรมญาณทิพย์รัชต์ รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธวิจิตรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธวิจิตรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธวิจิตรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธวิจิตรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระรัตนาวสุทธี รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธีวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธีวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธีวชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธีวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มีหน้าที่ให้ข้อมูล
พระรัตนาวสุทธี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูคุณสารโสภณ, ดร. เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธวิชิรเมธี ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูสุภัทรธรรมมุณี เจ้าคณะอำเภอภูดง (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทิวชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทิวชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

พระครูสุภัทรธรรมมุณี
เจ้าคณะอำเภอภูดง
(พระครูสุภัทรธรรมมุณี ๘๕๕๖๖๖)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูสุทธิธรรมญาณ รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธิวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๖๓

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระมหาไพฑูริย์ สิริธมโม รองเจ้าคณะอำเภอโซ่พิสัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยกระผม พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในเขตปกครอง ภาค ๘ (Development of Model of Buddhism-based Participatory Anti-corruption Movement for Buddhist Monks under Sangha Administration Region 8)” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กระผมพระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย จึงกราบขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในโครงการวิจัยนี้ ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดเมตตาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระสุทธวิชิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

พระสุทธวิชิรเมธี, ดร. หัวหน้าโครงการวิจัย

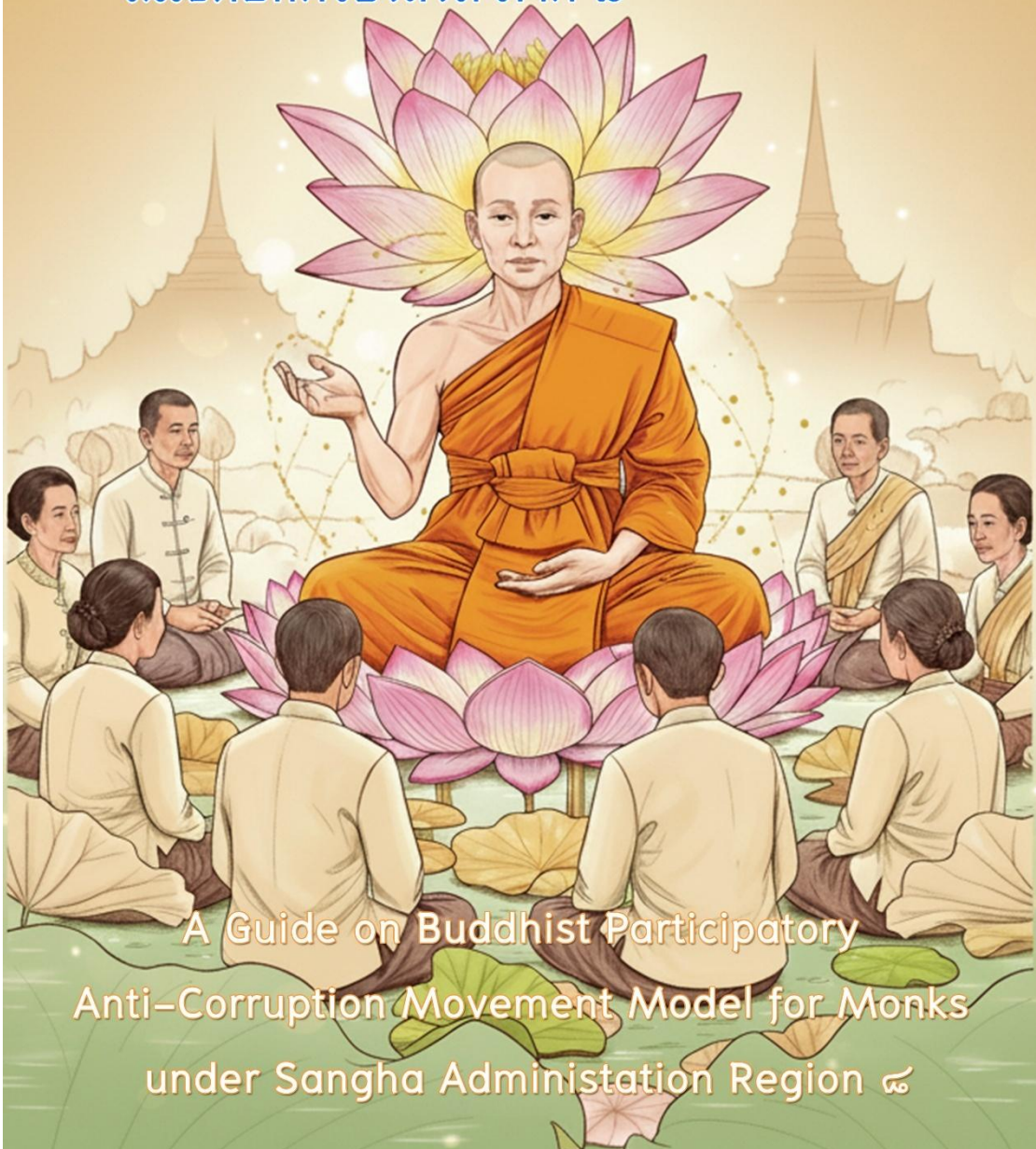
โทร. ๐๙๕ ๘๔๗ ๗๑๙๒

ภาคผนวก ข

คู่มือรูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบ
มีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

คู่มือ

รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริต
ตามแนวพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์
ในเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

A Guide on Buddhist Participatory
Anti-Corruption Movement Model for Monks
under Sangha Administration Region ๘

คำนำ

การทุจริตเป็นภัยร้ายที่กัดกินสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ไม่เพียงแต่สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจมหาศาล แต่ยังบ่อนทำลายความเชื่อมั่นและคุณค่าทางศีลธรรมของชาติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้เกิดขึ้นจากภายใน

ในฐานะที่เป็นเสาหลักทางจิตวิญญาณของสังคมไทย พระสงฆ์ จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแบบอย่างและเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานในการสร้างความสุจริตและยับยั้งการกระทำทุจริตที่เกิดจากต้นตอของ อุกุศลมูล 3 ประการ ได้แก่ ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ)

คู่มือฉบับนี้จึงได้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอ แนวทางการป้องกันการทุจริตโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 9 ประการ ซึ่งได้แก่ อทินนาทานา เวรมณี, อาชชวะ, สัมมาอาชีวะ, สันโดษ, หิริโอตตปปะ, สุจริตธรรม, ทุจริตธรรม, ฆราวาสธรรม และสัมมัปปธาน โดยหลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความโปร่งใสและส่งเสริมคุณธรรมในทุกระดับ ตั้งแต่บุคคล ครอบครัว ไปจนถึงองค์กร และชุมชน

ด้วยแนวทางที่เป็นระบบและยั่งยืนนี้ คู่มือเล่มนี้มุ่งหวังที่จะเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ให้เป็น กำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อสร้างชุมชนและสังคมที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใส และร่วมกันต้านทานการทุจริตอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดสังคมที่สงบสุขและยั่งยืนในที่สุด

ผู้จัดทำ

สารบัญ

หน้า

คำนำ	
สารบัญ	
บทนำ	1
วัตถุประสงค์	3
องค์ประกอบของรูปแบบ	3
ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้	4
เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ	5
แนวทางการประเมินผล	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
ภาคผนวก	6

บทนำ

ปัญหาการทุจริตเป็นภัยคุกคามที่กัดกร่อนรากฐานของสังคมไทยอย่างแท้จริง เป็นเสมือน "มะเร็งร้าย" ที่แพร่กระจายและบ่อนทำลายความมั่นคงในหลายมิติ ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ แต่ยังทำลายความไว้วางใจในสังคมและคุณค่าทางศีลธรรมของชาติอย่างลึกซึ้ง ในด้านเศรษฐกิจ การทุจริตเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินที่ไม่โปร่งใสและไม่มีประสิทธิภาพทำให้ทรัพยากรของชาติถูกผันไปสู่ประโยชน์ส่วนตนของคนกลุ่มเล็ก ๆ แทนที่จะนำไปใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ยกตัวอย่างเช่น โครงการก่อสร้างสาธารณะที่ไม่ได้มาตรฐาน ถนนที่ชำรุด หรือการจัดซื้อจัดจ้างที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้รับเหมาบางราย ซึ่งล้วนแต่ทำให้เงินภาษีของประชาชนสูญเปล่าและไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านสังคมและคุณค่าทางศีลธรรม การทุจริตสร้างความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรง เมื่อประชาชนรับรู้ว่ามีอำนาจใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ความเชื่อมั่นต่อระบบยุติธรรมและภาครัฐจะลดลงอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความรู้สึกลิ้นหัวใจและขาดศรัทธาในความดีงามของสังคม การทุจริตจึงไม่ใช่เพียงการกระทำที่ผิดกฎหมาย แต่ยังเป็นการทำลายหลักการพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงแค่การบังคับใช้กฎหมายเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงองค์กรต่าง ๆ ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงาม เพื่อสร้างสังคมที่ทุกคนร่วมกันตระหนักถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์และร่วมกันต่อต้านการทุจริตอย่างจริงจังและยั่งยืน

พระสงฆ์เป็นเสาหลักทางจิตวิญญาณและศีลธรรมของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต ด้วยสถานะที่ได้รับความเคารพศรัทธาจากประชาชน ทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีงามในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ปราศจากความโลภ และยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติตามวินัยสงฆ์ที่เคร่งครัด เช่น การไม่สะสมทรัพย์สิน การดำรงชีพด้วยปัจจัยสี่ที่ได้มาจากการบิณฑบาต ทำให้พระสงฆ์เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และความพอเพียง นอกเหนือจากการเป็นแบบอย่างส่วนตัวแล้ว พระสงฆ์ยังเป็น ศูนย์รวมจิตใจของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวและกิจกรรมทางสังคมมาอย่างยาวนาน ทำให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างใกล้ชิด ท่านใช้หลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงความสำคัญของศีลธรรม และผลร้ายของการทุจริต โดยเฉพาะในเรื่องของ อกุศลมูล 3 คือ ความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ) ซึ่งเป็นรากเหง้าของการกระทำทุจริตทั้งปวง การสอนให้ประชาชนตระหนักรู้ว่าการกระทำทุจริตเป็นการสร้างกรรมที่ไม่ดีและจะส่งผลเสียต่อตนเองและสังคมในที่สุด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากภายใน และนำไปสู่การสร้างสังคมที่ทุกคนร่วมกัน ต่อต้านการทุจริตอย่างแท้จริงและยั่งยืน

คู่มือฉบับนี้ได้นำเสนอแนวคิดการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนากับการป้องกันการทุจริต ผ่านการประยุกต์ใช้หลักธรรมสำคัญ 9 ประการ ซึ่งเป็นรากฐานในการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สังคม โดยหลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำงานเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและสุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรม

อทินนาทานา เวรมณี คือการงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ อันเป็นการสร้างพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ลักขโมย และไม่ฉ้อโกงในทุกรูปแบบ

อาชชวะ คือความซื่อตรงและความจริงใจในการกระทำและคำพูด เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยสร้างความไว้วางใจและลดความเคลือบแคลงสงสัยในการทำงาน

สัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นหลักการที่กำกับการทำงานให้ไปอย่างมีจริยธรรม และไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

สันโดษ คือความรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่มีความโลภอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยยับยั้งการกระทำทุจริตที่เกิดจากความอยากได้อะไรก็มี

หิริโอตตปปะ คือความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ทำให้เกิดจิตสำนึกในการยับยั้งตนเองจากการกระทำทุจริตหรือการกระทำใด ๆ ที่ผิดศีลธรรม

สุจริตธรรม คือการประพฤติชอบด้วยกาย วาจา และใจ เป็นหลักปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการสร้างความซื่อสัตย์สุจริตอย่างครบถ้วน

ทุจริตธรรม คือการทำความเข้าใจถึงการกระทำที่ผิด เช่น การประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ เพื่อให้ตระหนักถึงภัยและผลเสียของการทุจริตได้อย่างชัดเจน

ฆราวาสธรรม คือหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การฝึกตน) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (การเสียสละ) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการสร้างความซื่อสัตย์และเสียสละเพื่อส่วนรวม

สัมมปปธาน คือความเพียรชอบ 4 ประการ ได้แก่ เพียรระวังบาปอกุศลไม่ให้เกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลให้เกิดขึ้น และเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดเสื่อม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมการสร้างคุณดีและป้องกันการกระทำทุจริตได้อย่างยั่งยืน

ด้วยการนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ จะช่วยให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน สามารถสร้างระบบการทำงานที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดโอกาสในการทุจริตลงอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมาย ของคู่มือเล่มนี้จึงเป็นการมอบแนวทางการปฏิบัติที่เป็นระบบและยั่งยืนให้กับพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานด้านการป้องกันการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ คู่มือเล่มนี้จะช่วยให้พระสงฆ์สามารถเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุข ปราศจากการทุจริต โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนจากภายในสู่ภายนอก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสนอแนวทางการป้องกันการทุจริตโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในการป้องกันการทุจริตอย่างมีส่วนร่วม
3. เพื่อพัฒนาโลกที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และนำไปสู่ความยั่งยืนของสังคมไทย

องค์ประกอบของรูปแบบ

1. Input (ปัจจัยนำเข้า)

ทรัพยากรและฐานคิดที่ใช้เริ่มต้นการขับเคลื่อน ประกอบด้วย

1.1 บุคลากรหลัก ได้แก่ พระสงฆ์แกนนำ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน เยาวชนพุทธ และเครือข่ายประชาชน

1.2 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ 9 ประการ คือ 1) อทินนาทานา เวรมณี การไม่ลักขโมย 2) อาชวะ ความซื่อสัตย์สุจริต 3) สัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีพ 4) สันตุฎฐิ หลักสันโดษ 5) ทิริโอตตปปะ อายุและกลัวความชั่ว 6) สุจริตธรรม ความประพฤติดี 7) ทุจริตธรรม ความประพฤติชั่ว 8) ขรวาสาธรรม จริยธรรม และ 9) สัมมปปธาน หลักความเพียรชอบ

1.3 ทรัพยากรสนับสนุน ได้แก่ งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนา ภาครัฐ และภาคเอกชน และ/หรือ ข้อมูลปัญหาทุจริตในพื้นที่จาก ป.ป.ช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. Process (กระบวนการขับเคลื่อน)

ขั้นตอนในการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เกิดผลลัพธ์ ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาเชิงปฏิบัติ (Praxis-based Education) ได้แก่ การอบรมพระสงฆ์และชุมชน เช่น “พระนักเทศน์ด้านโกง” “หลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา” และการสอดแทรกหลักธรรมเรื่องความโปร่งใส การตรวจสอบได้ในชีวิตจริงและงานวัด

2.2 การมีส่วนร่วมจากฐานราก (Grassroots Participation) ได้แก่ 1) จัดเวทีเสวนาชุมชน “ธรรมะกับชีวิตจริง” 2) โครงการ “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เสริมสร้างจิตสำนึกเยาวชน และ 3) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมสอดส่องและตรวจสอบกิจกรรมวัด/โครงการรัฐในพื้นที่

2.3 การสร้างเครือข่าย (Collaborative Network) ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่ม “พุทธอาสาป้องกันทุจริต” หรือเครือข่ายพระสงฆ์-ชุมชน-โรงเรียน-หน่วยงานรัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและเฝ้าระวังร่วมกัน

2.4 โครงการ/กิจกรรมเชิงรุก (Proactive Projects) เช่น โครงการ “วัดโปร่งใส/วัดสีขาว” เพื่อเปิดเผยบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้สามารถตรวจสอบได้ การเทศนาเชิงรุก โดยให้พระสงฆ์นำหลักธรรมไปสอนเรื่องความซื่อสัตย์ในงานบุญ หรือเวที “ธรรมะคลายทุกข์” ให้คำปรึกษาประชาชนในปัญหาทุจริต

2.5 การติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation) โดยคณะกรรมการติดตามจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และรัฐ โดยใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น จำนวนวัด/ชุมชนที่เข้าร่วม จำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้น หรือตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมของชุมชน

3. Output (ผลผลิต/ผลลัพธ์)

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย

3.1 ผลผลิต (Outputs) ได้แก่ 1) พระสงฆ์แกนนำที่มีความรู้ด้านธรรมะและด้านทุจริต 2) เครือข่ายความร่วมมือ “วัด-บ้าน-โรงเรียน-รัฐ” 3) โครงการและกิจกรรมรูปธรรม เช่น วัดโปร่งใส พระนักเทศน์ด้านโกง และ 4) คู่มือ แนวทาง หรือสื่อธรรมะเพื่อเผยแพร่ความรู้

3.2 ผลลัพธ์ (Outcomes) ได้แก่ 1) พระสงฆ์และชุมชนมีค่านิยมสุจริตและพฤติกรรมโปร่งใส 2) ชุมชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมสอดส่องปัญหาทุจริต 3) ลดโอกาสและพฤติกรรมทุจริตในกิจการสงฆ์และโครงการสาธารณะ และ 4) สังคมสงฆ์ภาค 8 เป็น “ศูนย์กลางคุณธรรม”

3.3 ผลกระทบระยะยาว (Impact) ได้แก่ 1) การเกิดวัฒนธรรมต้านทุจริต (Anti-Corruption Culture) บนฐานพระพุทธศาสนา และ 2) พระสงฆ์ภาค 8 กลายเป็นต้นแบบการป้องกันการทุจริตให้เขตปกครองคณะสงฆ์อื่นและสังคมไทย

จากองค์ประกอบของรูปแบบ สามารถนำเสนอรูปแบบได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

ขั้นตอนการนำรูปแบบไปใช้

ขั้นที่ 1: การเตรียมความพร้อม

- สร้างความเข้าใจแก่พระสงฆ์และชุมชน
- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
- จัดทำคู่มือ/เอกสาร/สื่อการเรียนรู้

ขั้นที่ 2: การขับเคลื่อนกิจกรรม

- พระสงฆ์บูรณาการธรรมด้านทุจจริตในธรรมเทศนา/การอบรม
- จัดกิจกรรม “ชุมชนคุณธรรมด้านทุจจริต”
- ใช้สื่อออนไลน์/วิทยุชุมชนในการรณรงค์
- สร้างเครือข่ายพระสงฆ์-ประชาชนร่วมตรวจสอบความโปร่งใส

ขั้นที่ 3: การติดตามและประเมินผล

- ใช้เกณฑ์ชี้วัด เช่น ระดับการมีส่วนร่วม, ระดับจิตสำนึก, ความโปร่งใส
- จัดเวทีสะท้อนผล (Reflection) ทุก 6 เดือน
- รายงานผลต่อเขตปกครองคณะสงฆ์และชุมชน

เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ

1. ผู้นำสงฆ์ต้องเป็นต้นแบบแห่งความสุจริต

1.1 พระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำต้องมีความเข้าใจในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต 9 หลักธรรม เพื่อสามารถนำไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

1.2 ต้องมีความมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม โดยการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและยึดมั่นในพระธรรมวินัย

1.3 ใช้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงศรัทธาและความร่วมมือของชุมชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและตระหนักถึงความสำคัญของการต่อต้านการทุจริต

2. ชุมชนและเครือข่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

2.1 เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ โรงเรียน และองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างจริงจัง

2.2 ใช้กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น งานบุญ ประเพณีท้องถิ่น และการบรรยายธรรม เป็นสื่อกลางในการสร้างจิตสำนึกด้านทุจจริตอย่างเป็นธรรมชาติและเข้าถึงง่าย

2.3 มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส

3. ระบบสนับสนุนและกลไกการขับเคลื่อน

3.1 ต้องมีการสนับสนุนด้านนโยบาย ทรัพยากร และงบประมาณที่เพียงพอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 มีกลไกการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและวัดผลความสำเร็จ

3.3 มีการจัดทำคู่มือ แนวปฏิบัติ หรือหลักสูตรการอบรมที่ชัดเจนสำหรับพระสงฆ์และชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างมีทิศทาง

3.4 ส่งเสริมการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อขยายผลและสร้างการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

4. การสื่อสารและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง

4.1 สร้างเนื้อหาที่หลากหลายและสอดคล้องกับยุคสมัย เช่น อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ สั้น หรือพอดแคสต์ โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย พร้อมทั้งยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจากชีวิตประจำวัน

4.2 ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทั้งแบบดั้งเดิม เช่น การเทศนาและวิทยุชุมชน ไปจนถึงสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้การเผยแพร่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง

4.3 จัดกิจกรรมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดเวทีเสวนาหรือการประกวดสื่อสารสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

4.4 วางแผนและดำเนินการเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ประเด็นการป้องกันการทุจริตยังคงเป็นที่สนใจและถูกพูดถึงในสังคมอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการประเมินผล

1. เชิงปริมาณ: จำนวนกิจกรรม จำนวนผู้เข้าร่วม ระดับการมีส่วนร่วม
2. เชิงคุณภาพ: การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความโปร่งใสของกิจกรรมในชุมชน
3. เครื่องมือ: แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ เวทีสนทนากลุ่ม (Focus group)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. พระสงฆ์มีบทบาทเชิงรุกในการป้องกันการทุจริต
2. ชุมชนเกิดวัฒนธรรม “ไม่ทนต่อการทุจริต”
3. เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีรูปแบบการขับเคลื่อนที่เป็นแบบอย่างขยายผลไปยังพื้นที่อื่น
4. สังคมเกิดความเชื่อมั่น โปร่งใส และยั่งยืน

ภาคผนวก

1. ตารางกิจกรรมตัวอย่าง
2. แบบสอบถามวัดจิตสำนึกต้านทุจริต
3. คู่มือธรรมะต้านทุจริต (หัวข้อธรรมสำหรับเทศน์/อบรม)
4. แบบฟอร์มรายงานผลการดำเนินงาน

ภาคผนวก ซ

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๐๐๑๕/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา
แบบมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตปกครอง ภาค ๘

TITLE: DEVELOPMENT OF MODEL OF BUDDHISM-BASED PARTICIPATORY ANTI-CORRUPTION MOVEMENT FOR BUDDHIST MONKS UNDER SANGHA ADMINISTRATION REGION 8

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระมหาวิเชียร สมมาสิโร (สายศิริ)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๖ วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๒๓๘/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการฉ้อฉลเอมิตติหิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๘ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๕ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหาฉวินทร์ ปริสุตฺตโม, ผ.ศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - ฉายา/นามสกุล พระสุทิวชिरเมธี, ดร.
ตำแหน่ง รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาบาลี) มหาวิทยาลัยมหิดล
ปริญญาเอก Ph.D. (Buddhist Studies) University of Delhi, India.

ประวัติการทำงาน

2562-ปัจจุบัน รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
2557-2561 ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีล้านช้าง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผลงานทางวิชาการ

พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร. (2565) พระวินัย: หลักการป้องกันและแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์.
วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 5(1). มกราคม - มิถุนายน 2565. 162-175

ผลงานการวิจัย

พระครูโสภณกิตติสาร กิตติสาโร (ส่วนภิกษุ) และพระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร. (2566). การประยุกต์ใช้
หลักเบญจศีลเบญจธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค
ชุมแพ. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*. 5(1). มกราคม-เมษายน 2566. 597-605.

พระนุชา เตชปญโญ และพระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร. (2566). การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหม
วิหาร 4 ของพระครูโสภณกิตติสาร (เสกสรร กิตติสาโร). *วารสารพุทธศาสตร์ มจร
อุบลราชธานี*. 5(1). มกราคม-เมษายน 2566. 607-617.

พระเดชขจร ขนฺติธโร พระครูวิจิตร ปัญญาภรณ์ พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร เขมณัฐ ภูกองไชย และ
กันทนา ใจสุวรรณ. (2565). การส่งเสริมแนวคิดธรรมาธิปไตยให้มีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. 11(1). มกราคม -มิถุนายน 2565. 157-167.

พระสุวัจน์ สุจิตโต (สายสุวรรณ) วิระยา พิมพ์พันธ์ พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร พระครูปริยัติสาทร และพระมหาวิเชียร ธรรมาชีโร. (2565). ศิลและทฤษฎีในพรหมชาลสูตรเพื่อชีวิตที่ติงาม. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 5(1). มกราคม-มิถุนายน 2565, 160-174.

พระครูถาวรธรรมธาดา พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร (ก้องเสียง) และพระมหาวิเชียร ธรรมาชีโร. (2565). ประวัติพุทธศาสนาในอีสานจากตำนานพระธาตุอีสาน. *MCU Ubonratchathani Journal of Buddhist Studies*. 4(2). July-December 2022, 839-850.

พระมหาวิเชียร ธรรมาชีโร พระรุ่งโรจน์ รตนวณโณ (ศรีเสริม) ทวีศักดิ์ ไครบุตร จิณณวัฒน์ แทนพันธ์ และณัฐพงษ์ ขจรแสงเจริญ. (2563). รูปแบบการสร้างจิตอาสาและบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ในจังหวัดเลย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 5(2). July-December 2020. 97-113.

พระครูธรรมญาณทิพย์รัชต์(จักรายุทธ สมปโต) พระสุทิวชิระเมธี. (2568). ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักปฏิบัติธุดงค์วัตรของพระสงฆ์ในจังหวัดสกลนคร. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม์*, 12(1), 308-314.

เตชทัต ปักสังขานีย์ พระมหาวิเชียร ธรรมาชีโร ทวีศักดิ์ ไครบุตร ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง และพระครูปริยัติสาทร. (2566). การปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อตรงตามหลักคำสอนในราหุโลวาทสูตร สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 9(2), 99-111.

Pongtaratid Kongseang, Vichian Dhammawajiro, PhraKhruwapeechanthakun, Phrakhrusutaworathammakit, and Sanya Kenaphoom. (2021). Theravada Buddhism Conflict on the Cancellation of Little Discipline (SIKKHABOTH) Provisions. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues* Volume 24, Special Issue 1,

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
69 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ - นามสกุล ดร.ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง
- ตำแหน่ง อาจารย์
หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. 2533 ศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)
สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. 2535 Master of Arts (Linguistics) Poona University, Poona, India
- พ.ศ. 2567 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม
- ประวัติการทำงาน
- 2559-ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ผลงานวิจัย
- ชิษณพงศ์ ศรีจันทร์ และประดิษฐ์ ศรีโนนยาง. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในยุค 4.0 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์*, 7(6). <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/index>. TC12.
- เตชทัต ปักสังขานย์ พระมหาวิเชียร ธมฺมาชิโร ทวีศักดิ์ ไครบุตร ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง และพระครู ปริยัติสาทร. (2566). การปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อตรงตามหลักคำสอนในราหุโลวาท สูตรสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*. 9(2). 99 - 111. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jslc/article/view/270080/181180>
- ยชुरเวท หงส์สิริ กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง พลภัทร อภัยโส และบรรจบ โชติชัย. (2565). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมผู้จัดค่ายภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการ

สอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์. 8(2). กรกฎาคม - ธันวาคม 2565. 101-119. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jslc/article/view/260991/_175770

ทวีศักดิ์ ไครบุตร ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง และเตชทัต ปักสังขานย์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนา การเรียนรู้พระพุทธศาสนาของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเลย. วารสารการพัฒนารการเรียนรู้สมัยใหม่, 7(9). กันยายน 2565. 81 – 95. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/download/256350/174335/968940>

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง บรรจบ โชติชัย กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา พลภัทร อภัยโส และยชुरเวท หงส์สิริ. (2565). การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ (5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. *Journal of Modern Learning Development*. 5(5). กันยายน - ตุลาคม 2563. 182 – 196. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/244376>

ธณพร โปมิน และประดิษฐ์ ศรีโนนยาง. (2563). การพัฒนาระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรปด้วยการประยุกต์ใช้วิธีการสอนผ่านเว็บ. *Journal of Modern Learning Development*. 5(5). กันยายน - ตุลาคม 2563. 212 – 223. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/244378/166355>

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
69 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เตชทัต ปักสังขานนท์
- ตำแหน่ง อาจารย์
หลักสูตรศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ประวัติการศึกษา
2553	ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพรู้ (ปวค.) มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2547	ศาสนศาสตรบัณฑิต (พุทธศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2550	ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประวัติการทำงาน
- 2555-ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ผลงานทางวิชาการ
- ประดิษฐ์ศรีโนนยาง และนายเตชทัต ปักสังขานนท์ (2564). Maharahulovada-Sutta: Curriculum of Buddhism for Common People. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 7(2). วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 7(2). กรกฎาคม - ธันวาคม 2564.
- ผลงานการวิจัย
- พระครูปริยัติสาทร ทวีศักดิ์ ไครบุตร เตชทัต ปักสังขานนท์ และประดิษฐ์ ศรีโนนยาง. (2567). การศึกษาประวัติ ผลงานและคำสอนของพระภัทรธรรมสุธี (สุพัฒน์ สุวทมน). วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 4(12). กันยายน-ธันวาคม 2567, เตชทัต ปักสังขานนท์ พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร ทวีศักดิ์ ไครบุตร ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง และพระครูปริยัติสาทร. (2566). การปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อตรงตามหลักคำสอนในราหุโลวาทสูตรสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเลย. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 9(2), 99-111.

- ทวีศักดิ์ ไครบุตร ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง และเตชทัต ปักสังขานีย์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดเลย. *วารสารการพัฒนารการเรียนรู้สมัยใหม่*, 7(9). กันยายน 2565. 81-95
- เตชทัต ปักสังขานีย์ พระมหาจิณกมล อภิตโน และทวีศักดิ์ ไครบุตร. (2563). การใช้หลักวิริยะธรรมของข้าราชการในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 2561. *Journal of Modern Learning Development*, 5(5). พฤศจิกายน-ธันวาคม 2563. 298-308.
- เตชทัต ปักสังขานีย์ และพระมหาจิณกมล อภิตโน. (2562). ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักค่านิยม 12 ประการของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตจังหวัดเลย พ.ศ. 2560. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร.*, 6(2). กรกฎาคม-ธันวาคม 2561. 480-597.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
69 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - นามสกุล

นายพลภัทร อภัยโส

ตำแหน่ง

อาจารย์

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2533

ศาสนศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2550

Master of Arts (Linguistics) Banaras Hindu University, India

ประวัติการทำงาน

2558-ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผลงานวิจัย

ยชुरเวท หงส์สิริ กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง พลภัทร อภัยโส และบรรจบ โชติชัย.

(2565). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมผู้จัดค่ายภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาวิชาการ

สอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.

วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์. 8(2). กรกฎาคม - ธันวาคม 2565. 101-119. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jslc/article/view/260991/_175770

ประดิษฐ์ ศรีโนนยาง บรรจบ โชติชัย กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา พลภัทร อภัยโส และยชुरเวท หงส์สิริ.

(2565). การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

(5 ปี) (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช

วิทยาลัย. *Journal of Modern Learning Development*. 5(5). กันยายน - ตุลาคม

2563. 182 – 196. [https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/244](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/244376)

376

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

69 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ – นามสกุล นางสาวกรรณิกา ไวโสภา
- ตำแหน่ง อาจารย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. 2540 ครุศาสตรบัณฑิต (ประถมศึกษา)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
 - พ.ศ. 2542 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีทางการศึกษา)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 - พ.ศ. 2561 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (วิจัย วัฒน และสถิติทางการศึกษา)
มหาวิทยาลัยบูรพา

ประวัติการทำงาน

2539-ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผลงานวิชาการ

Phramaha Vichien Dhammavajiro, Kannika Vaisopha, and Pradit Srinonyang. (2563). Four Noble Truths: Path Leading to Cessation of Suffering. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 256-270. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKA/article/view/250114/168707>

ผลงานวิจัย

กรรณิกา ไวโสภา ชิณพงค์ ศรีจันทร์ และพิมพ์อร สดเอี่ยม. (2567). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารวิชาการจินตาสิต*, 2(1). 13-27. <https://so19.tci-thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/924/537>

- กรรณิกา ไวโสภา ชิษณพงค์ ทรจันทร และพิมพอร์ สดเอี่ยม. (2567). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วารสารวิชาการจินตาสีทธี*, 2(2), 107-119.
<https://so19.tci-thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/936/549>
- กรรณิกา ไวโสภา ชิษณพงค์ ทรจันทร และพระครูปลัด จักรพล สิริธโร. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการจินตาสีทธี*, 2(3), 195-207.
<https://so19.tci-thaijo.org/index.php/Chintasit/article/view/945/554>
- กรรณิกา ไวโสภา และคณะ. (2566). พฤติกรรมและการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 8(2), 104-114. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/saketreview/article/view/264787>
- นวพัฒน์ ชัชวาลย์ และกรรณิกา ไวโสภา. (2566). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารวิชาการ รัตนบุศย์*, 5(1), 169-182. (TCI 2). <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/rtnb/article/view/2454/1738>
- กรรณิกา ไวโสภา. (2564). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา โดยการบูรณาการใช้ TPACK Model ของนักศึกษาสาขาการสอนสังคมศึกษา. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 7(1), 59-72. <http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jslc/article/view/1471/987>
- กรรณิกา ไวโสภา และกมลรัตน์ วงศ์ถามาตย์. (2564). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องบทประยุกต์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 9(2), 281-294. <http://ojs.mbu.ac.th/index.php/edu/article/view/333/244>.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
 69 ถนนวิสุทธิเทพ ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย